

ସଂସ୍କୃତି

ସାମ୍ବାଦିକ ଶ୍ରୀମତୀ ପଦ୍ମିନୀ

ପଥୁକି

ସିନ୍ଦୂରଗାର, ଅସରନ୍ତି, ହୃଦୟର ରକ୍ତନ, ପ୍ରେମର ନିୟତି,
ପୋଡ଼ା କପାଳ, ପଞ୍ଜୁରୀ ପକ୍ଷୀ, ସେନ କୁହୁଡ଼ି,
ତୁଠ-ପଥର, ଭସାମେଘ, ସୁନ୍ଦର ମଣାଣି,
ଦୃଢ଼ବୀର (ପଲ୍ଲବ) ପ୍ରଭୃତିର
ଲେଖକ

ରାଜକିଶୋର ପଟ୍ଟନାୟକ

ପ୍ରକାଶକ

ଶାନ୍ତି-ନିବାସ ବାଣୀ ମନ୍ଦିର

ପ୍ରୋ:— ଶ୍ରୀମତୀ ବସନ୍ତକୁମାରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ଏମ୍. ଏ.

‘ଶାନ୍ତି-ନିବାସ’

ପୁରୀଘାଟ ରୋଡ଼୍

କଟକ (୧)

ମୂଲ୍ୟ — ଏକଟଙ୍କା ଅଠଅଣା

(ଅତିରିକ୍ତ ନାହିଁ)

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ
ସ୍ବାଧ୍ୟାୟମୋଦୁକ ପୁସ୍ତକାଳୟ
ବାଲୁବଜାର
କଟକ-୨

ଦ୍ଵିତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ
୧୯୫୧
ଦେବ ଟଙ୍କା

ମୁଦ୍ରାକର
ମହମ୍ମଦ ଅବୁଲ ହାଦ
ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ପ୍ରେସ
କଟକ

ପୂଜନୀୟ ଗୁରୁଦେବ

ରାମବାହାଦୁର ଆର୍ତ୍ତବିମୁକ୍ତ ମହାନି

କରକମଳେଷୁ

ଦୀର୍ଘ ଅଠର ବର୍ଷ ତଳେ ପ୍ରଥମ ପରିଚୟ । କଟକର
ରେଭେନ୍ସା କଲେଜର ବିଜ୍ଞାନ ବିଭାଗର ଗୁରୁ ହୋଇ ସପ୍ତାହରେ
ଦକ୍ଷାଟିଏ ଦ୍ଵିତୀୟରେ ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ିବାର ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା । ସେତେ-
ବେଳର କୃତୀ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ଅଜ୍ଞର କର୍ମୀ ସାହିତ୍ୟସେବାରୂପେ
ଦେଖିବାକୁ ପାଉନାହିଁ ।

ସ୍ଵସାରର ଘୃଣ୍ଣି ପଦର ବର୍ଷ ତଳେ ଯେ ଅକ୍ଷୟକୁ ସାହିତ୍ୟ-
ସେବରେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଥିଲା । ଅଜ୍ଞ ସେମିତି ମୋର ସାହିତ୍ୟ-
ବିରୋଧୀ ବୃତ୍ତିଟି ସେହି ସାହିତ୍ୟସେବରୁ ବେଶ୍ ବାହାର କରି-
ଦେବାକୁ କଟାଳ ଆରମ୍ଭ କଲଣି ।

ସାହିତ୍ୟ-ସେବାରୁ ବିଦାୟ ନେବାକୁ ସଜବାଜ ହେଉଥିବା
ଜଣେ ଅଯୋଗ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥର ସଥାଯୋଗ୍ୟ ‘ପଥୁକୀ’ ପୁସ୍ତିକାଟି ଉଦ୍ଧ-
ରିବେଦ୍ୟରୂପେ ନିବେଦନ କଲି ।

ରାଜକିଶୋର

‘ଶାନ୍ତି ନିବାସ’

ପୁରୀପାଟଣା ରୋଡ଼ . .

କଟକ-୯

ସୂଚୀ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ବାଟୋଇ	୧
୨ । ଗୋଡ଼ା ଦାଗ	୨୧
୩ । ପାଉଁଶ	୩୭
୪ । ବାଲି	୪୫
୫ । ଦୁଇପାଖ	୫୨
୬ । ପୁଲି	୫୮
୭ । ଅପନ୍ତରାୟ ପୁଲ	୬୯
୮ । ପାରିଲ ପଦ	୭୭
୯ । ଧନର ଅଭିଶପ	୮୩
୧୦ । ପଟୁଆର	୯୧

ବାଗୋଇ

ଦୋଳପୁନେଇଁ ପାଖ ହେଇ ଅସୁଆଏ । ବୋଇ ମୋର ବହୁତ
ରାଣ ନିୟମ ପକେଇ ଲେଖିଥିଲା ଅସିବାପାଇଁ; କେତେ ଦିନରୁ ମତେ
ଦେଖିନାହିଁ । ଅକ୍ଷିଣ ମାସରେ ଦଶହରାକୁ ମୁଁ ଅସିଥିଲି । ମଝିରେ
ମୋଟେ ଚୁରୋଟି ମାସ ଯାଇଛି, ତେବେ ବି ଦୋଳକୁ ନ ଅଇଲେ
ତାହାର ଚଳିବ ନାହିଁ । ସେ ଲେଖିଥାଏ ଅନେକ ଦିନ ହେଲଣି
ମତେ ଦେଖିନାହିଁ—ମଲା ଭଲିଆ ଅଛି, ଭାତ ଭଲ କରି ଖାଉ
ନାହିଁ, ଅଇ ବି କାଲେ ମୁଁ ନ ଅସିବି ସେଥିପାଇଁ ତାଗଦା କରି
ଲେଖିଥାଏ ଯେ ଗଙ୍ଗାପାଣି ଓ ଗଙ୍ଗାମାଟି ତାହାର ଶେଷ ହେଇ
ଯାଇଛି । ସେଥିରୁ କିଛି ଚିନ୍ତନ ଦରକାର ।

ଦୁନିଆର ସବୁ ବନ୍ଧନ ମୁଁ ଦୂରରେ ରଖିପାରିଛି—ବାରଣ
ବରଷ ବୟସରେ ସଂସାର ପାଇଁ ଯେତେପ୍ରକାରର ଟାଣ ଥାଏ ମୁଁ
ସବୁ ଦୂରରେ ଠେଲି ଦେଇଛି । ଦୁନିଆର ସୁଖ ଶାନ୍ତିସାହିଁ କେବେ

ମୋର ମନ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋର ଯେତେ ଦୁର୍ବଳତା, ସବୁ ଥିଲା ଏହି ବ୍ୟବସାୟ ମା'ଟି ପାଇଁ । ବୋଉର ମରଣା ମୁହଁ, ତାହାର ଲହରୀର ଅଖି ଦୁଇଟି ମୁଁ ମୋଟେ ସହୃଦରେ ନାହିଁ । ଯେତେ ଯେଉଁଠି ଥାଏ, ଯେତେ ମୁଁ ମୋର ମନକୁ ଟାଣି କରି ବସିଥାଏ ନା ଛାଡ଼ିବ; ଯେତେବେଳେ ବୋଉର କାନ୍ଦୁଛି ମୁହଁ ମୋର ମନେ ଗହ୍‌ଗହାଏ । ସବୁ ଦିନ ମୋର ଭାବିଯାଏ । ତାହାର ଅନ୍ତ ପାଉଁ ମୋତେ ସେ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି— ଏହି ଦେହରେ ଯେତେ ରକ୍ତ ବହୁଛି, ସେସବୁ ତାହାର କଲିଜାତିର ରକ୍ତ—ମୁଁ ମଣିଷ ହୋଇ ଯେ ଅଳ୍ପ ଦୁନିଆର ମା'ଟି ପଥରେ ବୁଲୁଛି ତାହାର ମୂଳରେ ଅଛି କୋଉର ତ୍ୟାଗ—ତାହାର ରକ୍ତ, ମାଂସ ଓ ହାଡ଼ । ତାହାପାଇଁ ମୁଁ ନ କରିବି ଏମିତି ଅଳ୍ପ କ'ଣ ?

ସେ ଚାହେଁ ମତେ ଦେଖିବା ପାଇଁ—ହେଲା ଏବେ ସେତକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ । ତଥାପି ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ତଥାରେ ଯଦି ମୋର ବୋଉର ଶୁଣିଲା ମୁହଁ ଉଜୁଳ ଦିଶିବ, ମୋର ଅସିବାଟା ଯଦି ତାକୁ ହସେଇ ଯାବିବ ତାହାହେଲେ ସେହି ଡେଇଁ । ସୁଖରେ ତାହାର ବାଧା ଦେବି କଣ ପାଇଁ ?

ଦୋଳଚୁଟି ପାଖ ଦୋର ଅସୁଥାଏ । ସେଥର ଦୋଳକୁ ମିଶେଇ କଣ ଗୋଟାଏ ପଠାଣଙ୍କ ପଦ ପଡ଼ୁଥାଏ ବୋଲି କଲେଜ ଅଠକନ ପାଇଁ ବନ୍ଦ ହେଉଥାଏ । ଛୁଟି ହେବାକୁ ଭଳି ଦିନ ଥାଏ ଦାଦ ଚିଠି ଦେଇଥିଲେ, ଅନ୍ଧ ବୋଉ ବା ଶଶେ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲା । ବୋଉର ଚିଠିର ପ୍ରତି ଧାଡ଼ିରେ ତାହାର ମା ମନର ଯେତେ ସ୍ନେହ ଅଦର ସବୁ ଶେଷ କରି ଦେଇଥିଲା । ସେ ବେଶି ପାଠ ପଢ଼ି ନାହିଁ । ଅଳ୍ପକାଳର ପାଠୋଇ ହିଅନ୍ତୁ ପରି ସିଧା କଥାଟାକୁ ବୁଲେଇ କହିବା ତାହାର କ୍ଷମତାର ବାହାରେ । ସେ ଲେଖିଥାଏ—‘ବାପ, ଭଲରେ

ଅହୁ ଜାଣିଲେ ବଡ଼ ସୁଖ ପାଇବି । କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଦିନ ସବୁ ନାହିଁ...
...ଅଉ ସବୁ ଭଲ...ମୋର ଦେହମୁଣ୍ଡ ଖବର କଣ ଲେଖିବ ? ମୁଁ
ସେମିତି ମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି । ଅସିଲେ ଦେଖିପାରିବୁ—ନିଶ୍ଚୟ
ଅସିବୁ ।’ ସମିତି ମାମୁଲି ଲେଖା । ଲେଖାରେ କିଛି ନୂଆ କଥା
ନଥାଏ । ତଥାପି ତାହାର ଛତା ଘେରେ ମା ମନର ଅସରନ୍ତି ସ୍ନେହ,
ଅକଳନ ଶୁଦ୍ଧା ଝର ପଡ଼ୁଥାଏ ।

ଚିଠି ପଢ଼ିଲି—ଥରେ, ଦି ଥର, ତିନି ଥର । ଲେଖିଲବେଳେ
ବୋଉର ମନର ଅବସ୍ଥା କେମିତି ଥିବ, ଭାବିଲବେଳକୁ ମତେ କାନ୍ଦ
ଲଗେ । ମା’ର ମନକୁ ମୋର କେତେ ବାଧୁଛି । ମୁଁ ଅସିଛି ପଢ଼ିବା
ପାଇଁ—ପଢ଼ିଶୁଣି ଗୁଣର ହେଲେ ମା’ର ଦୁଃଖ ଯିବ । ସେ ସେତକ
ଭଲକରି ବୁଝିଛି । ତଥାପି ପେଟର ସେହି ତାଡ଼ନା ଭିତରେ ମଧ୍ୟ,
ଅଳକବୁର ସେହି ହା ଦୃତାଶ ଭିତରେ ବି ମା ମୋର ମଣିଷ ହେଉ
ବଞ୍ଚିରହିଛି । ମୁଁ ଦୂର ପାଟନା ସହରକୁ ଅସିଛି ସତ—ପାଠ ପଢ଼ିଲେ
ଟଙ୍କା ଅଣିବି, ଏତକ ବି ସତ, ତଥାପି ମେତେଦିନଯାଏ ମା’ ମୋର
ଝୁରୁଥିବ । ତାହାର ଖାଇଲା ଥାଳି ପାଖରେ ମୋର ମୁହଁ ତାହାକୁ
ପ୍ରତିଦିନ ଦିଶୁଥିବ । ତାହାର ପୁଅ କେଡ଼େ ସୁନ୍ଦର—କେତେ ଗୁଣର !
ମା’କୁ କେତେଥର ମନକୁ ବାଧୁବା ପରି ଟାଣି ଟାଣି କଥା କହିଛି—
ସବୁ ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଅଉ ଅଳ ମା ସବୁ ଭୁଲିଯାଇଛି—ଏଥପାଇଁ
ମନରେ ମୋର ବଡ଼ କଷ୍ଟ ଅସିଲା । ଏଡ଼େ କୁଳାଙ୍ଗାର ମୁଁ—ତେବେ
ବି ମା ଅଖିରେ ମୋର ଦୋଷ କାହିଁ ? କେଉଁଠି ଦିଶିଲା ନାହିଁ ।

ପିଲାଟିଏ ହେଉଥିଲି, ବାପା ମରିଥିଲେ । ତାହା ପରଠାରୁ ଦାଦଳ
ପାଖରେ ମଣିଷ ହେଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଅପଣାର ହେଲେ ବି
ବାପା ନୁହନ୍ତି । ମୋର ମନ ଜାଣି କେହି ମୋର ଖବର ବୁଝିନାହିଁ ।
ସେହି ମା’ର କାନି ତଳେ ମୁଁ ସହିଛି ସବୁ । ସେହି ବିଧବାର ପଣତ

ତଳେ ଏହି ଜୀବନର ମାନ ଅଭିମାନ, ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସବୁ ମୁଁ ଏହି ଦେହରେ ବଢେଇଛି । ତାହାର ସାଣି ଉପରେ ଭବେନ୍, ଅଭି ତଳେ ମୋର ବୋଉ !

ଦାଦା ଚିଟି ଦେଇଥାନ୍ତି । ମାମୁଲି ଅଦର କରି ଲେଖିଥାନ୍ତି । ଏମ୍. ଏ. ପରୀକ୍ଷା ଅଭି ଅଲ୍ଲଦିନ ରହିଲା । ମୁଁ ଯେମିତି ବାହାରର କଥାରେ ମନ ନ ଦେଇ ଭଲକରି ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିବି—ଏମିତି କେତେ କେତେ ଉପଦେଶ ଥାଏ—ଦେହର ଯତ୍ନ ନେବି, ନଇଲେ ପଢ଼ାରେ ପଡ଼ି । ଉପଦେଶ ଥାଏ, ମତେ ସେ ଯେତେ ତଥ୍ୟ ଲେଖିଥାନ୍ତି, ତାହାର ଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥାଏ ଯେ ପଢ଼ାପଢ଼ିରେ ଯେମିତି ଫଳ ନ ହୁଏ । ଚିଟି ପଢ଼ିଲି ମନଦେଇ । ମୋର ମନ ବଢ଼ୋହ କରି ଉଠିଲା—ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ସ୍ଵାର୍ଥପର । ଏମାନଙ୍କର ସ୍ନେହ ସୋହଗ ଖାଲି ଲେକ-ଦେଖାଣିଆ । କଟକ ନ ଆସିଲେ ମା ପ୍ରତି ମୁଁ ଅନ୍ୟାୟ କରିବି । ଆସିଲେ ମୋର ଲଭିବି କଣ ହେବ, ସେତକ ମା' ବୁଝୁନାହିଁ ପତ, ତଥାପି ସେ ବୁଝି ମତେ ଦେଖିବାପାଇଁ । ଅଭି ମତେ ପାଇଲେ, ଯଦି ସେ ସୁଖୀ ହେଉପାରିବ ।—ମୁଁ ଅଭି ପାଟନାରେ ରହିବା ଅସମ୍ଭବ ହେଇ ଉଠିଲା । ସଂସାରର ହିସାବ ସବୁ ପଛରେ ପଡ଼ି ରହିଲା । ବିଛଣାପତର ସବୁ ଠିକ୍‌କରି ମୁଁ କଟକକୁ ବାହାରିଲି । ଦୁଇଦିନ ପାଇଁ ହେଉ ପଛକେ, ମା' ପାଖରେ ରହି ଆସିବି ।

କେତେ ସୁଖ ଦୁଃଖର କଲ୍ଲନା କରୁ କରୁ ପାଟନାରୁ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଉଠିଲି ଗୋଟିଏ ଇଣ୍ଟର କ୍ଲାସ୍‌ରେ । ଛୋଟିଆ ଡବାଟିଏ—ଦି ଜଣା ଥାନ୍ତି, ବୁଡ଼ାବୁଡ଼ି ଦୁଇଟି । ଭଡ଼ ନ ଦେଖି ମନରେ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତି ଆସିଲା । ଅନ୍ତତଃ ସୁଖରେ ଯାହାର ଆରମ୍ଭଟା ହେଲା, ପରେ ଦେଖାଯିବ । ବିଛଣା କାଢ଼ି ପାରଦେଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି—ସେତେବେଳେ ରାତି ନଅଟା ।

ସେତେବେଳେ ଅଜ ତାଙ୍କ ସାଥରେ ଅଳାପ ପରସ୍ପର କରୁନାହିଁ । ସେହି ବୁଢ଼ା ଭଦ୍ରଲେକଟି ଗୋଟିଏ ବହି ପଢୁଥାନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କର ଅଗରେ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଶୋଇ କଣ ପେ କରୁଥାନ୍ତି—ମୁଁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ।

ଉଠିଲାବେଳକୁ ସକାଳ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ଗୋଟିଏ କ’ଣ ଜଳ୍ପେନ୍ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ । ବୁଢ଼ାଟି ଅସି ମୋର ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ବସି, ମୋର ଫୋଳରେ ହାତ ଥୋଇ କହୁଥାନ୍ତି, “ବାବୁ, ଉଠ—ବୁ ଖାଇବ ।” ମତେ ଟିକିଏ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଲାଗିଲା—ଏମିତି ଅପରାଧ ଲେକଙ୍କର ଅସ୍ପୀୟତା ମୁଁ ସହ୍ୟପାରି ନାହିଁ ।

ମୋର ମୁହଁରେ ଚିରକ୍ତ ଦେଖିପାରି ସେ ହେଁ ଏ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେଲ-ପରି ଜଣାଗଲେ । ସେ କହିଲେ, ‘ବାପ. ବୁ ଖାଇବ ନାହିଁ ? ଫକାଳ ଏତେ ହେଲାଣି—କ’ଣ ଖୋଇଥାଏ ?’ ଦେଖିଲି, ଯେତେବେଳେ ଏତେ ଅଦର କରି ସେ ଉଠେଇଲେଣି, ତାଙ୍କ ସରଗଟା ଭାଙ୍ଗିବା କାହିଁକି ? କହିଲି, “ସକାଳୁ ବୁ ? ମୁଁ ଦାନ୍ତ ଘଷିନାହିଁ । ବୁ ଖାଇବ କେମିତି ?”

ଉଠିଯାଇ ସେ ଦାନ୍ତକାଠି ଖଣ୍ଡେ ଅଣିଦେଲେ । ଅଜବ ଅଚ୍ଛ ପାଣି ରଖିଥାନ୍ତି ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ । ମୋତେ ବଡ଼ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିତାକୁ ହେଲା । ଖାଲି ସମୟ କଟିବ ବୋଲି ଦାନ୍ତଟି ଘଷି ଦେଲି । ଭାବୁଥାଏ ବହୁତଥର ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ଯିବା ଅସିବା କରନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏମିତି ଅତ୍ୟାଚାର କେବେ ହୁଏ ନାହିଁ, ବିନା ପରସ୍ପରରେ—

ସେ ବସିଥାନ୍ତି, କହିଲେ, “କଣ ଧନସାକ ଦାନ୍ତ ଘଷିବ ?” ପଛକୁ ବୁଲି ଚାହିଁଲି—ସେ ହସୁଛନ୍ତି । ମୋର ମୁହଁ ଲଜରେ ଲାଲ୍ ପଡ଼ିଗଲା । ଚଞ୍ଚଳ ମୁହଁଟା ଧୋଇ ପକେଇ କହିଲି, “ଅଜ, ତା କରବେ”—ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡାଉଥାଏ ବାଁ ହାତରେ ।

ସେଇଠୁ ଅସି ବସିଲି । କ’ଣ କହି କଥା ଅରମ୍ଭ କରିବି ଭାବୁଛି, ସେ କହିଲେ, “କାଲି ରାତିରେ ଭାବି ଥିଲା—ତମେ ତମର ମୁଣ୍ଡପାଖ ଝରକାଟି ଖୋଲ ରଖିଥିଲ—ଏତେ ଶୀତରେ ବି ତମର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ । ମୁଁ ବନ୍ଦ କରିଦେଲି ଶେଷରେ ।”

ସେତେବେଳକୁ ଦିନ ପହରେ ହେଲାଣି । ଦେଖିଲି ଯେ ଝରକା କାଚ ଉଠିଛି । କହିଲି—“ମତେ ଉଠେଇଥିଲେ ମୁଁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି, ଅପଣ ବୁଆରେ ଏତେ କଷ୍ଟ କଲେ ।” ପବନ ଅସିବ ବୋଲି ସେ ନିଜେ ସେତିକିବେଳେ କାଚଟାକୁ ତଳକୁ ପକେଇ ଦେଲେ । ଏମିତି ଅତିକା ଅପର ଏହି ଦେବା ଦେଖି ମୋତେ ବିରକ୍ତ ଲାଗିଲା—ତେବେ ସେତେବେଳକୁ ସେ କାଚଟି ଖସିଯିବ ସାଧିଲେଣି । ତେଣୁ ଚୁପ୍‌ହୋଇ ଚାହିଁବା ଛଡ଼ା ଅଉ ମୋ ହାତରେ କିଛି ନ ଥିଲା ।

ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ କହିଲି—“ଅହା, ମାଉସି, କାହିଁକି ଅପଣ ଏତେ କଷ୍ଟ କରୁଛନ୍ତି ? ତେବେ ଅପଣଙ୍କୁ ଏହି କଷ୍ଟ ଦେଲି ବୋଲି ମତେ ଟମା ଦେବେ ।” ଏତକ କହିଦେଇ ଯିଲି; ଭାବି ରହୁଥା କଲି ବୋଲି ।

ସେ କିନ୍ତୁ ହସିଲେ ନାହିଁ—ମୁହଁ ଶୁଖେଇଦେଇ କହିଲେ—“ବାବୁ, ତମେ ପିଲାଲେକ—ତମେ କୁଅଡ଼ି ଚାହିଁବ ? ତମର ମା ଏଇଠି ଥିଲେ, ସେ କୁହୁଅନ୍ତେ ।” ଶେଷ କେଇଟା ପଦ କହିଲା—ବେଳେ ତାଙ୍କର ସ୍ଵର ଥରଲାପିର ମତେ ଜଣାଗଲା ।

ମା’ କଥା ମନେ ପଡ଼ିବାରୁ ମୁଁ ସବୁ ଭୁଲିଗଲି । ସକାଳୁ ଉଠି ମା’ ମୋର କଥା ଶୁଣୁଥିବ, ପୁଅ ଅସିବା କଥା ଅଛି—କାଉ ବୋକେଇଲେ ତାକୁ ଚାହିଁଲା ଲାଗି ଦେଉଥିବ । ସତରେ ସେ ଯଦି ରାତିରେ ଥାନ୍ତା, ଗୋଟାଏ ଝରକା କ’ଣ, ସବୁ ଦୁଆର ଝରକା ଦେଇ

ଦେଉଥାନ୍ତା—ମୋର ଅଖି ଓହା ହୋଇ ଅସିଲା । କାଳେ କିଏ ଦେଖିବ ମୋଲି, ବାହାରକୁ ଚାହିଁବାକୁ ଯାଉଛି, ସେ ଚାହିଁ କିଏ ଅଖି କହିଲେ, ‘ଗୁ ଖାଅ—’

ପତ୍ରକୁ ବୁଲି ଚାହିଁଲି । ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଉପରେ ମୋର ଅଖି ପଡ଼ିଲା । ମା’ର ବୟସ ଠିକ୍ ଏତକ ହେବ—ମା’ର ବି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବାଳ ଥିଲା ହୋଇଛି । ସେ ଗୁଡ଼ାକ ସେମିତି ସେ ରଖିଛି, ବୋହୂ ଅସିଲେ ବାଛିଦେବ ବୋଲି । ଖାଲି ଉପାତ୍ ଭିତରେ ଏତକ ସେ ମା’ର ମୁଣ୍ଡରେ ସିନ୍ଦୂର ନାହିଁ ।

ଜାଣି କରବ କରବ ହେଲି, କହିପାରିଲି ନାହିଁ । ହାତ ବଢ଼େଇ ଚାଲି ଗଲି । ମୁଁ ଟିକିଏ ଟିକିଏ କରି ଚାଲି ଖାଉଥାଏ, ଅଜ୍ଞ ବେଳେ ବେଳେ ତାଙ୍କର ଅଡ଼େ ଚାହିଁଥାଏ । ତାଙ୍କ ଅଡ଼େ ଚାହିଁକି ବେଳେ ମୋ ମୁହଁ ତଳକୁ କରିଦେଉଥାନ୍ତା । ମତେ ଲାଗୁଥାଏ ଯେମିତି ତାଙ୍କ ମନରେ କିଛି ହେଉଛି । କେତେବେଳେକେ ପଚାରିଲେ, ‘ବାବା, ତମେ କୁଅଡ଼େ ଯିବ ?’

ଗୁ ପିତା ପିତା କହିଲି—‘କଟକ । ଅପଣାମାନେ ?’ ସେ ସେତେବେଳେ ମୋକୁ ଚାହିଁଥିଲେ, ଅଜ୍ଞ ଅଖିରେ କଣ ପଡ଼ିଯାଇଛି ବୋଲି ଅଖି ଖୋଲୁଥିଲେ । ସେମିତି ବାହାରକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, “ଅମେ ପ୍ରାୟ ଯିବୁଛୁ ଖାଟକରିବା ପାଇଁ । ଆମ ଜୀବନର ସବୁ କାମ ସରି ଯାଇଛି । ବାକି ଅଛି କେବଳ ଖାଟି ଖାଟି । ସେତକ ସରିଲେ, ଯେଉଁଠି ଦଳ ପୁରୁଷ, ରହିଯିବୁ ।”

ତା ପରେ ଟିକିଏ ଚାଲି ଆସୁ କଲେ, “ଜାଣିକି ପଚାରିଲୁ ବାପା ? ତମେ ବଢ଼ିଯାଉ ପିତା— ତମର ପିତାବୁଦ୍ଧି । କେଉଁଠା ଦଳରେ ଭୁଲିଯିବ । ଆଜ୍ଞା କହିଲୁ, ତମେ କଣ କହିବ ଯାଇ ମତେ ଭୁଲିଯିବ ?” ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଖିଲା ହୋଇ ଥିଲା ।

ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ ବଡ଼ ଲଜ ଲାଗିଲା । ବୁଢ଼ୀଟି ପାଖରେ ମୋତେ ହଲଚଲ ହେବାପାଇଁ ଉପାୟ ନ ଥାଏ । ଟେବୁଲ୍ରେ ଚଢ଼ିଲାବେଳେ ଭାବୁଥିଲି, <କୁଟିଆରେ ବେଳ କଟିବ । କିନ୍ତୁ ଦେଖିଲି ଯେ ଜଣେ ଅସି ମୋତେ ତାହାର ସ୍ନେହରେ କଣିନେଲଣି । ପିଲାଦିନରୁ ମୁଁ ସ୍ନେହ-କାଞ୍ଚାଳ । ତଥାପି ମୋର ମନଟା ଏପରି ଅଯାଚିତ ସ୍ନେହ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠୁଥାଏ ।

ଯେ ପୁଣି ପଚାରିଲେ, “ବାବୁ, ସତେ କଣ ତମେ ଏହି ବୁଢ଼ୀକୁ ମନେ ରଖିବ ? ମୁଁ ପଚାରୁଛି ପରା, କହିଲ ନାହିଁ ।” ମୁଁ ଗୁହଁଲି, ସେ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ମୋର ଉତ୍ତରକୁ ଗୁହଁ ରହିଛନ୍ତି । ମୁଁ କହିଲି, “ମାଉସି, ତମର ସ୍ନେହ କ’ଣ ମୁଁ କେବେ ଭୁଲିପାରବ ? ଆଜ୍ଞା, ତମେ କହିଲ କେତେଦିନ ମତେ ମନେ ରଖି ପାରବ ?”

ମୋ କାନ୍ଦ ପକେଇଲେ । ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ ଲୁହ ତାଙ୍କର ଆଖିରୁ ଡାହାଣିଲା । କହିଲେ, “ସତେ ବାପା, ଭୁଲିବ ନାହିଁ ? ସେଇଆ କରିବ । ମୋତେ ଭୁଲିଯିବ ବୋଲି ଜାଣିଲେ ମୋର ମନରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହୋଇଥାନ୍ତା । ତମକୁ ଦେଖି ଶରଦ୍ଧା ତମପାଇଁ ମୋର ଭାବ ଶରଧା ହେଇଛି । ତମେ ଭୁଲିବ ନାହିଁ—ହର ବିଦେଶରେ ଗୋଟାଏ ଚଳନ୍ତା ଟେବୁଲ୍ରେ ଚଢ଼ିବା—ମନେ ରଖିଥିବ ଚାପା, ଏତିକି ମୋର ଅଳି—”

ସେ ଆଉ କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଆଖିରୁ ପାଣି ବହୁଥାଏ । ସେ ସେମିତି ମୁଣ୍ଡକୁ ପୋତି ବସିଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର ଦେଖି, କ’ଣ କରିବି କିଛି ଚିକ୍କରପାନ୍ତୁ ନ ଥାଏ । ଶେଷରେ କହିଲି, ‘ଏପରି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ମୁଁ ରୁ’ ଖାଇବି ନାହିଁ ।’ ଏହା କହି ଖାଲି ରୁ’ କପ୍ ସହିତେ ପିଆଲାଟା ଥୋଇ ଦେଲି ।

ସେ ବହୁତ କଷ୍ଟରେ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ କହିଲେ—‘ବାପା, ମୋରପାଇଁ ତମେ ଚା ଖାଇଲ ନାହିଁ ? ମୋ ରାଣ, ଖାଅ ।’ ଏହା କହୁ ତଳକୁ ହାତ ବଢ଼ାଉଥିଲେ, ତାକୁ ମନେ ଦେବେ ବୋଲି । ମୁଁ ହସି କହିଲି, ‘ନାହିଁ ମାଉସି, ମୁଁ ପରା ଖାଇପାରୁଛି ।’ ସେ ହସିଲେ । ତାଙ୍କର ଲଢ଼ିବରା ମୁହଁରେ ହସଟି ବଢ଼ି ସୁନ୍ଦର ଦିଶୁଥାଏ ।

ଅଉ ତାଙ୍କର ମନରେ ଯେମିତି ସେ ପୁରୁଣା କଥା ମନେ ନ ପଡ଼େ, ସେଇଥିପାଇଁ କହିଲି, ‘ମାଉସି, ଭାର ଥଣ୍ଡା ପଡ଼ୁଛି । ଚା ଖାଇ ଭଲ ଲାଗିଲେ—’

ସେତେବେଳକୁ ଝେର ବୁଢ଼ାଟିର ଚିତ୍ତ ଭ୍ରାନ୍ତିଲାଗି । ସେ ସେଇଠୁ ଖୋଇ କହିଲେ, “କହେ, ଏତେ ସକାଳୁ ଯାଇ ଚିହ୍ନା ପରଚୟ କରି ପାରୁଛନ୍ତି ?” ମୁଁ କଣ କହିବି ବୋଲି ଭେଣ୍ଟିବି ମୁହଁ ବୁଲେଇଥିଲି; ବୁଢ଼ୀଟି ଜଠି ଠିଆହେଲେ, ଅଉ ମୋର କାନ୍ଧରେ ହାତ ଥୋଇ କହିଲେ, ‘ବାବୁ, ମୁଁ କାହାଣୀ ବୋଲି ତାଙ୍କୁ କହିବୁ ନାହିଁ ।’ ତାଙ୍କର ଆଖି ଦୁଇଟି ମିନତିରେ ଢଳୁଣି ଦିଶୁଥାଏ । ମୁଁ ଖାଲି ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ କହିଲି ‘ନା—’

ଏଣୁତେଣୁ ଭାବୁଥାଏ, ବୁଢ଼ୀଟି କଥା ମନେ ପଡ଼ୁଥାଏ, ଅଉ ତାହାର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କି ମନେ ପଡ଼ୁଥାଏ ମୋର ବୋଉ କଥା । ସେହିଦିନ ରାତିରେ ଯାଇଁ ବୋଉ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବି । କଲିକତାରୁ ବୋଉ ପାଇଁ କଣ ନେବି—କି ଠାକୁର—ଇଅ ଭାବୁଥାଏ । କଲିକତାର ଧୂଆଁ ସେତେବେଳକୁ ଦିଶିଲାଣି । ମୁଁ ଉଠି ବାଲ୍‌ସ ଖୋଲି ଦିପଟିରେ ମୁଣ୍ଡଟାକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ନେଲି, ଅଉ ଗୋଟିଏ ପିଗାରେଟ୍ ଲଗାଇ ବାହାରକୁ ଚାଲିଲି । ମନେ ମନେ ଠିକ୍ କରିଥାଏ, ଏହି କଲିକତାରୁ ମୁଁ ଆଲଗା ହୋଇଯିବି—ଅଉ ଏମାନଙ୍କର ସେହିପରି ପରିଚୟ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରବି ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀଟିକୁ

ଠକଦେଇ ଗୁଲିପିବି ଅଉ ପାଞ୍ଚ ଦଶମିନିଟ୍ ପରେ । ସେ ସେତେ-
କେଳେ କଣ କହୁଥାନ୍ତି ଓ ମୋର ଅଡ଼େ ଗୁଡୁଁ ଥାନ୍ତି । ଭାବିଲି
ଚୋପଦୁଏ ସିଗାରେଟ୍ଟା ଖାଇଛୁ ବୋଲି ନଜର ପଡ଼ିଛି—ତାହାର
ଉପରେ ଅଲେବନା ଗୁଲିଥିବ । ତେବେ ସେଥିରେ ଯାଏଅସେ
କଣ ? ମୁଁ ତ ଅଉ ଏମାନଙ୍କ ସାଟିଫିକେଟ୍ ଖୋଜୁ ନାହିଁ ।

ତଥାପି ମତେ ବାହୁଁକି ଖରାପ ଲାଗିଲା—ସିଗାରେଟ୍ଟା ନ
ଖାଇଥିଲେ ଭଲ ହେଇଥାନ୍ତା । ପରା ! ମୁଁ ବାହାରକୁ ଟିକିଏ ଗୁଡୁଁ,
କ’ଣ ଭାବି, ସେଇଠି ପିଙ୍ଗିଦେଲି, ଅଉ ଅସି ବିଛଣା ବାନ୍ଧିବାରେ
ଲାଗିଲି ।

ବୁଢ଼ୀଟି ସେତେବେଳେ ଅସି ପାଖରେ ଠିଆହେଇ କ’ଣ
ଯେମିତି କହୁଲା କହୁଲା ଭଳିଆ ହେଉଥାନ୍ତି । ମୁଁ କିଛି ନ ଦେଖିଲି
ପର ବିଛଣା ବାନ୍ଧୁଥାଏ । କେତେବେଳେକେ କହୁଲେ, “ବାବୁ,
ଏତେ ପିଲାଦନ୍ତୁ ତମେ ସିଗାରେଟ୍ ଖାଇଛୁ, ତମର ଦେହ ଖରାପ
ହେବ ନାହିଁ ?” ମୁଁ ଗୁଲି ଗୁଡୁଁଲି—ଦେଖିଲି ଯେ ବୁଢ଼ାଙ୍କର
ମୁହଁରେ ବରକ୍ତ । ସେ କହୁଲେ, “ଓଃ, ତମକୁ ଅଉ ପାରହେବ
ନାହିଁ । ଅସ ଏଠି ବସ—ତମକୁ ଖରାପ ଲାଗିବେ ବୋଲି କଣ
କେହି କିଛି କରବେ ନାହିଁ ?”

ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଛୁଡ଼ିଗଲା ପର ଲାଗିଲା । ମୁଁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କ
ପାଖରେ ବସିଲି । ସେତେବେଳକୁ ବୁଢ଼ୀଟି ଯାଇ ବସିଗଲେଣି ।
କହୁଲି, “ମୁଁ ଅଭ୍ୟାସ କରି ଖାଏ ନାହିଁ । କେବେ କେମିତି ଖାଏ ।
ଏହି ପାଟନାରୁ ଅସିଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ ପ୍ୟାକେଟ୍ କୁଣିଥିଲି ।”
ପଦାକୁ ବାଡ଼ି ଦେଖାଇଲି । ତା ପରେ କହୁଲି, “ଅଉ ଖାଇବି
ନାହିଁ ?” ଏହା କହୁ ପଦାକୁ ଫୋପାଡ଼ିଦେଲି ।

ବୁଢ଼ୀଟି ମୋର ହାତ ଧରି ପକେଇଲେ । କହୁଲେ, ‘ବାପା, ମୋର କଥାରେ କଣ ଫିଙ୍ଗିଦେଲୁ ? ତେବେ ଏକଟି ଶରୀର— ଭଗବାନ ତମର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ । ତମ ଦୀର୍ଘଜୀବା ହେଉଥାଅ ।’

ସେତେବେଳକୁ କଲିକତା ଷ୍ଟେସନ୍ ହୋଇଯାଇଥାଏ । ମୁଁ ସେମାନଙ୍କୁ କିଛି ନ କହି ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲି । ବାହାରେ ଥାଇ କୁଲି ହାତରେ ଜିନିଷ ବାଢ଼ିନେଲି । ମନକୁ ଦୃଢ଼ କରିଥାଏ, ଏହି କଲିକତାରୁ ମୁଁ ଅଲଗା ହେଉଯିବି—ଅଉ ଏମାନଙ୍କ ସାଥରେ କଟକ ଯାଏ ବି ନୁହେଁ ।

ମୋର ବଛଣୀ, ସୁଟ୍‌କେସ୍ ନେଇ ଷ୍ଟେସନରେ ରଖି ପଦାକୁ ବାହାରୁଛି ଦେଖିଲାବେଳକୁ ଅଗରେ ବୁଢ଼ୀ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ସତେ ଯେମିତି କାହାକୁ ଖୋଜୁଛନ୍ତି ।

ମୁଁ ବାଟଭଙ୍ଗି ଚାଲିଯିବି ବୋଲି ବାହାରୁଛି, ସେ ଧରି ପକେଇଲେ । କହୁଲେ, ‘ସେମିତି ପକେଇଲେ କଣ ମୁଁ ଛାଡ଼ିବି ?’ ବିରକ୍ତ ହେଲିନାହିଁ—ହସି କହୁଲି, ‘ଅପଣମାନଙ୍କୁ ତ ମୁଁ ଖୋଜୁଛି କୁଅଡ଼େ ଗଲେ ବୋଲି ।’ ସେ ହସି କହୁଲେ, ‘ସେ ଯାଇଛନ୍ତି ତମକୁ ଖୋଜିବା ପାଇଁ, ତମର ଅଉ ଅମକୁ ଖୋଜିବା ଦରକାର ନାହିଁ । ଜିନିଷ ପତର କେଉଁଠି ରଖିଲ ?’

“ଅଫିସରେ—” ବୋଲି କହୁଲି । ସେ ଟିକିଏ ମନଟାକୁ ଶୁଖାଇ କହୁଲେ, “ଅକାରଣରେ ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ପରସା ଦବ, ଅମେ ଏଇଠି ରହୁଥିଲୁ, ଅମ ପାଖରେ ରଖିଥିଲେ କଣ ଚୋର କରିନେଇ ଯାଇଥାନ୍ତୁ ?”

ମୁଁ ବଡ଼ ଲଜ୍ଜିତ ହେଲି । ତାଙ୍କ ହାତ ଧରିପକେଇ କହୁଲି, ‘ମାଉସି, ଏମିତି ଅଉ ଟାଣ କଥା କହୁବ ନାହିଁ । ମୁଁ ଭାବିଲି,

କଲିକତାରେ ତୁମେ କାଳେ ରହିବ । ମୋର ଦିନ ବାରଟା ଗାଡ଼ିରେ
ଫେରିଯିବାର କଥା, ଟିକିଏ ବଜାରରେ କାମ ଥିଲା, ଯେଉଁଥ ପାଇଁ
ସିନା—’

ବୁଢ଼ାବାବୁଟି ଅସିଲେ । ମତେ ଦେଖି ବୁଢ଼ୀଙ୍କୁ ବଡ଼
ଅନନ୍ଦରେ କହିଲେ, ‘ଏଥୁଭିତରେ ତମେ ଏହାକୁ ପାଇଯାଲେଣି ?
କେଉଁଠି ପାଇଲ ?’ ବୁଢ଼ୀ ବି ହସି କହିଲେ, ‘ପଳାଇ ଯାଇଥିଲେ,
ବାଟରେ ଧରିଲି ।’

ଶେଷରେ ଠିକଣା ହେଲା ମୁଁ ବାରଟା ଗାଡ଼ିରେ ଫେରିବି ଓ
ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ସେହି ଗାଡ଼ିରେ ଫେରିବେ । ‘ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ଦେଖା
ହେବ’ ବୋଲି କହି ମୁଁ ତରତର ହୋଇ ବାହାରି ପଡ଼ିଲି । ଟ୍ରାମ୍‌ରେ
ଗଲାବେଳେ ଭାବୁଥାଏ, ଏମାନଙ୍କର ଏହି ମେହର ଜଞ୍ଜାଳ ଏତେ
ବେଶୀ ହେବ ବୋଲି ଜାଣିଥିଲେ ପାଟନାରେ ଅଉ ଗୋଟାଏ
ତରାରେ ଚାଲିଥାନ୍ତୁ । କେଜାଣି ଅବ କଣ ଭାଗ୍ୟରେ ଅଛି ?’

ଦିନ ଏଗାରଟା ବେଳେ କଲିକତାରୁ ଫେରିଲି । ବୋଉପାଇଁ
ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱନାଥଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଅଛି ଥାଏ—ତାହା ଭିତରେ ଗୋଟିଏ
ଠାକୁର ଥାନ୍ତି; ହାତୀଦାନ୍ତରେ ତଅର । ଅସିଲବେଳେ ବାଟରେ
ଖାଇଦେଇ ଅସିଥାଏ; କାଳେ ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ବୁଢ଼ୀ ମୋତେ ପୁଣି
ହଇବଣ କହିବେ । ଆସି ଷ୍ଟେସନ୍‌ରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ବୁଢ଼ୀଟି
ଭଣ୍ଡରକାସ୍ ଉପଟିଙ୍ଗ୍ ରୁମ୍‌ରେ ବସିଥାନ୍ତି ଯେମିତି କାହାକୁ ଅପେକ୍ଷା
କରି । ମତେ ଦେଖି କହିଲେ, “ଓଃ, କେତେ ଭେର, ମୁଁ ଚାହିଁ
ଚାହିଁ ଅଖିରୁ ପାଣି ମଲଣି— ।”

ମୋତେ ହସ ଲାଗିଲା— ଅଛା କଥା, ମୁଁ କଲିକତାରେ କଣ
ଅଉ କିଛି କରିବି ନାହିଁ । ଖାଲି ସ୍ୱାକର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ବସିଥାଉ ?

ମତେ ହସିବା ଦେଖି, ତାଙ୍କର ମନରେ ସନ୍ଦେହ ହେଲା । ପଚାରିଲେ: “ବାବୁ, କାହିଁକି ହସିଲ ?” ମୁଁ ଏଣିକି ତେଣିକି ଗୁହଁ କହିଲି, “ତେର ହେଲେ ତମେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବ ବୋଲି ଧରା ମୁଁ ତେର କର ଅସୁସ୍ଥ; ଅଉ ହସିବ ନାହିଁ ?” ଏତକ ଶୁଣି ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ଓଠରେ ହସ ଖେଳିଲେ; କହିଲେ, “ଯାହାହେଉ ତମର ଏତେ ସ୍ନେହ ଅଛି ବୋଲି ମୋର ଧାରଣା ନ ଥିଲା, ଏକଟି କାହିଁକି କିଣି ଅଣିଲ ?”

ତାଙ୍କର ସେତକ କଥା ଶୁଣି ମୋର ମନ କଣ ହୋଇଗଲା । ଏକଟା ସେ ମୁଁ ମୋର ବିଧବା ବୋଉ ପାଇଁ ଅଣିଛି । ସେ ଯଦି ଯେହୁ ବିଶ୍ୱନାଥ ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଦେଉଳଟି ନିଅନ୍ତୁ ତାହାହେଲେ—ମୁଁ ଅଉ ଭାବ ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେ କହିଲେ, “ତମର ଏହି ଗୁଣଟି ପାଇଁ ମୋତେ ଭର ହେଉଥିଲା, ମୁଁ ଜାଣିଥିଲି, ତମର କଲିକତାରେ ଅଉ କିଛି କାମ ନାହିଁ—ଖାଲି ମୋରପାଇଁ କଣ ଅଣିବା ଛଡ଼ା ।” ମୁଁ ଦେଖିଲି ଅଉ ପାର ହବ ନାହିଁ । ମୋର ମନର ସବୁ ଫୁଲ୍ଲି ଲାଗିଗଲା । ଭଦ୍ରତା ଖାତରରେ ଶୁଣିଲା ହସ ହସ କହିଲି, “କ’ଣ ମାରୁସି, ତମକୁ ଏଭଳି ଖରାପ ଲାଗିଲା ? ତାହାହେଲେ ମୁଁ ରଖିବି, ତମର ଦୁଃଖ କାହିଁକି ?”

ମୋର ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲେଇ ସେ କହିଲେ, “ନାହିଁ ବାପା, ତମେ ଯାହା ଅଣିବ ସେଥିରେ ମୋର ଅନନ୍ଦ । ତମର ସରଗରେ ମୁଁ ବାଧା ଦେବି ନାହିଁ । ଏତେ ବଞ୍ଚିବର କଲିକତାରୁ ଯେତେବେଳେ ମୋ ପାଇଁ ଅଣିଛ, ମୁଁ ଫେରେଇ ଦେବି ? ଏଡ଼େ ଚଣ୍ଡାଳୁଣୀ ମୁଁ ନୁହେଁ ।” ଏହା କହି ମୋ ହାତରୁ ସେଇଟି ସେ ନେଲେ । ମୁଁ ସେମିତି ଟିଆ ହୋଇଥାଏ । ବୋଉ ପାଇଁ ଏକଟି ବାଛି ବାଛି କିଣି ଅଣିଥିଲି । ସେ କେତେ ଖୁସି ହୋଇଥାନ୍ତା—କିନ୍ତୁ ତୁଣି ଖୋଲି କିଛି କହି ପାରିଲ ନାହିଁ । ଖାଲି ହସିଲ । “ମାରୁସି,

ମୋର ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟର ଦାନ ଅଛି ତମେ ସେଇଟି ନେଇ ବୋଲି ।”
ସେ ସେଇଟି ନେଇ ସେତେବେଳେ ବାହାସ ଭିତରେ ରଖୁଥିଲେ
କହିଲେ, “ଭଦ୍ରତାରେ ନ ସଢ଼ିଯାଇଛି—ଅଉ କେତେ କହିବ ?”

ମୋର ଅନନ୍ତ ସରାଗ ସବୁ ସେହି ପେଡ଼ ଭିତରେ ରହିଲା ।
ମା ପାଇଁ ଯାହାକୁ ଅଣିଥିଲି ସେଇଟାକୁ ଏମିତି କୁଅଡ଼ର ଅଜଣା
ଅବଦ୍ଧା ଗୋଟିକ ଦ୍ଵାତରେ ଦେଇ ମୋର ମନର ସବୁ ଶାନ୍ତି
ହଜିଗଲା । ସେତେବେଳେ ମୁଁ ମନରେ ନାନାପ୍ରକାର ଭାବନା
ସାଙ୍ଗରେ ଖେଳୁଥାଏ, ଅଉ ଏଣେ ଅମର ଏହି ବୁଢ଼ୀଟି ଛୁଡ଼ାହୋଇ
ମୋର ହାତଟାକୁ ଟାଣୁଥାନ୍ତି, “ଅସ, ଖାଇବାକୁ ଯିବା ।”

ମୋତେ ସେତେବେଳେ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ଭାବୁଥାଏ । ଅଭଦ୍ର
ପର ହାତଟାକୁ ଟାଣିନେଲି । ଦେଖିଲି, ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ମୁହଁ ତଳା
ପଡ଼ିଗଲା । ସେ ଛୁଡ଼ାହୋଇ ମୋ’ ଅଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ମୁଁ
ମୋର ଭୁଲ୍ ବୁଝିପାର କହିଲି, “ମାଉସି, ମୁଁ ପର ବର୍ତ୍ତମାନ
କଲିକତାରେ ଜଣେ ବନ୍ଦୁକ ଘରେ ଖାଇଅସିଛି—ଘଣ୍ଟାକେ ଅଉ
କେତେଥର ଖାଇବ ?” ଏହା କହି ଦସିଲି । ସେ ସେତିକିରେ ଅଉ
ଓଜର ଅପଡ଼ି କଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଦେଖିଲି ଯେ ତାଙ୍କ ମନରେ ଟିକିଏ
ଟିକିଏ ରହିଗଲା । ମୁଁ ଅଉ ସେତକ ଅସନ୍ତୋଷ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ
କେନ୍ଦ୍ରା ବି କଲିନାହିଁ । ମୋର ନିଜକଥାରେ ସେତେବେଳେ
ମୋର ଅଉ ବେଳ ନ ଥାଏ ।

ସେହି ବୁଢ଼ୀଟି ଅସି ଖାଇବାକୁ ମତେ ଡାକିଲେ । ମୁଁ ତାଙ୍କୁ
କହିଲି ଯେ ଖାଇଦେଇ ସାରିଛି । ଓଜର ଅପଡ଼ି ନ କରି ସେ ନିଜେ
ଖାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ୀଟି ଖାଇଲେ ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣିଲି, ମୁଁ ନ
ଖାଇଥିବାରୁ ସେ ଖାଇନାହାନ୍ତି । ମନରେ ବଡ଼ କଷ୍ଟ ହେଲା, ପୁଣି

ବରକୁ ଲଗିଲା ଏହି ଅଭିନୟ ପାଇଁ । ମୁଁ ଟ୍ରେନ୍‌ରେ କଟକ ଫେରିବା
କଥା — ଏଠି ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ା କରବା ମୋର କାମ ନୁହେଁ । ତଥାପି କହିଲି,
ଅନୁରୋଧ କଲି ହାତଗୋଡ଼ଧରି; ଡେବେ ବା ସେ ଖାଇଲେ ନାହିଁ ।
କହିଲେ, ତାଙ୍କର ଭୋଗ ନାହିଁ, ପରେ ଖାଇବେ ।

ଟ୍ରେନ୍‌ବେଳ ହେଲା, ଅମେ ଚାଲିଲା । ଅମ କାମରାଟିରେ
ଜଣେ ଦୁଇଜଣ ଯାତ୍ରୀ ଥାଆନ୍ତି । ବଡ଼ କାମରାଟି ଗ୍ରାୟ ଖାଲି
ପଡ଼ିଥାଏ । ମୋର ଅଉ ପରିଚୟ ବଢ଼ାଇବାପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ନ ଥାଏ । ମୁଁ
ଏକୁଟିଆ ହୋଇ ବସିଲି । ସେହି ବୁଢ଼ାଟି ବେର କାଗଜ ପଢୁଥାନ୍ତି,
ଅଉ ମୁଁ ସେମିତି ବାହାରକୁ ଚାହିଁ ଥାଏ, ବୁଢ଼ୀ ବା ଗମ୍ଭୀର ।

ଗ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟା ପରେ ମୋର ମନଟା ଚଢ଼ିଲଲା । ଭଲରେ
ହେଉ ବା ମନ୍ଦରେ ହେଉ, ମୋର ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଚିହ୍ନାହୋଇ
କେତେକଥା ହେଉଗଲାଣି; ସବୁ ମୋର ମନେ ପଡ଼ିଲା । ଭାବିଲି,
ଜୀବନର ଗୋଟିଏ ଗ୍ଳେଟିଆ ଘଟଣା ପରି ବହୁତଦିନ ମୋର ମନରେ
ରହିଯିବ । ଉଠିଯାଇ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି କହିଲି, “ମାଉସି,
କଟକ ତ ପାଖ ହୋଇଅଛି—ଅଉ କ’ଣ କଥା କହିବ ନାହିଁ ?”

ସେ ଚମକିପଡ଼ିଲା ପରି ହେଲେ । “ସତେ ବାପ, କଟକ କଣ
ଏତେ ପାଖରେ ?” ତାଙ୍କର ଦୁଇଅଣି ଲହରେ ଭରିଗଲା । ସେ ପୁଣି
ମୋର ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ଧରି ଚପୁ ଚପୁ କହିଲେ “ଚାକୁ, କଟକ
ହେଉ ପାଟନା ହେଉ ବା ଏହି ନିଆଁଲୁଗା ପୁଅବାର ଯେଉଁଠି ଥିବ,
ଟିକିଏ ମନେ କରୁଥିବ—ଏତକ ଜାଣିଲେ ମୋର ଅଶେଷ ଶାନ୍ତି ।
ଅଉ ବାପ, ଶୁଣ, ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀଙ୍କର ଭୁଣ୍ଡର ବଚନ, ମନର ଅନନ୍ଦ
ହୁଏ କଲାଣି—ତମେ ଶାନ୍ତିଲାଗି ହୁଅ—ଉତ୍ତରାନ୍ ତମର ମଙ୍ଗଳ
କରିବୁ ।”

ମୋର ଠାକୁର ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥାଏ । କଥା ଶୁଣି ପଚାରିଲି,
 “ମାଉସି, ସତେ କଣ ଠାକୁର ଅଛି ?” ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
 ଦିଶିଲା—ସେ କହିଲେ, “ଝି ବାପା, ଠାକୁର ଅଛନ୍ତି । ମୋର
 ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ଅଛନ୍ତି । ଅଳ୍ପ ପିଲା ତମେ—ସେତେବେଳେ ଆମର
 ପର ତମର ଦେହ ଥର, ବଳ କମିବ, ସେତେବେଳେ କହିବ,
 ଠାକୁର ଅଛନ୍ତି ।”

ଏମିତି କେତେଥରୁ କେତେ କଥା ପଢ଼ିଲା । ସେ ବାବୁଟି
 ବେରକାରୀ ରଖିଦେଇ ଆସି ଆମ ସଙ୍ଗରେ ମିଶିଥାନ୍ତି । ସେଥିରେ
 ସେମାନେ ମୋର ନାଁ, ବୟସ, ଘର, ଜାତିପ୍ରତି ସବୁ ବୁଝିନେଇ
 ସାରିଥାନ୍ତି । ପ୍ରତି କଥାରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ପୂର୍ବ ରହିଥାଏ ।
 ଚୁରଟାବେଳ, ଖଡ଼ଗପୁର ପାଖଦୋଇ ଆସିଥାଏ । ସେ ବାବୁଟି
 ଖାଇବାକୁ ମାଗିଲେ ।

ଦେଖିଲି ଯେ ପୁଣି ଥରେ ସେହି କଥା—ମୁଁ ପରସ୍ତା କରିବା
 ପାଇଁ ଯାଇ କେତେବେଳେଯାଏ ରହିଲି । ଆସିଲାବେଳେ ଦେଖିଲି
 ତନୋଟି ପ୍ଲେଟ୍ରେ ଜଳଖିଆ । ବାବୁଟି ଗୋଟିଏ ପ୍ଲେଟ୍ ନେଇ
 ଖାଇବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେଣି । ମୋ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଓ ବୁଢ଼ି
 ନିଜ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଥୋଇ ହାତ ଟେକି ବସିଥାନ୍ତି । ମୁଁ ଆସି ଏହି
 ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ମନା କଲି ଯେ ଖାଇବି ନାହିଁ । ବୁଢ଼ି ସେବୁ
 ଉଠିଆସି ମୋ ପାଟିରେ ଗୋଟିଏ ଶୀରମୋଡ଼ନ ଦେଲେ, ଆଉ ଲୁଗା
 ଖସି ଦେବା ଉପରେ ମୁଁ ମନା ଆପତ୍ତିରେ ଖାଇଲି ।

ବୁଢ଼ିଙ୍କର ଏହି ଅଦର ଓ ଆଗ୍ରହ ମୋତେ ପ୍ରକୃତରେ
 ବାଧୁଲା । ତାଙ୍କର କାମରେ କୌଣସି ବାଧା ଦେବାପାଇଁ ମୋର ଆଉ
 ରହୁ ନଥିଲା । ମୁଁ ଖାଇଲି, ମୁହଁ ହାତ ଥୋଇ ବସିଲି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ

ହୋଇ ଅସୁଆସ । ମୁଁ ପଦାକୁ ଚାହିଁ ଗୁରୁଆଡ଼ର ଅନ୍ଧାରକୁ ଦେଖୁଥାଏ । ମୋର ମନ ସେତେବେଳେ ବୋଉର ରୂପରେ ଭରି ଯାଇଥାଏ । ମୋର ବୋଉର ସ୍ନେହ ଅଦର ସବୁ ମନେ ପଡ଼ୁଥାଏ ।

କଟକ ଆଉ ଦୁଇଘଣ୍ଟାର ବାଟ । ଯେତେ ପାଖ ହୋଇ ଆସିଲା, ବୁଢ଼ୀଟିର ଅତ୍ୟାଗୁର ସେତକ ବଢ଼ିଲା । ମୁଁ ପଦାକୁ ଚାହିଁଲେ ସେ ଆସି ମୋତେ ପଛରୁ ଡାକନ୍ତି—“ବାପା, ଥଣ୍ଡା ଲାଗିବେ—କୋରଲ ଗୁଣ୍ଡ ପଡ଼ିବ ।” ଷ୍ଟେସନରେ ଗାଡ଼ି ଉଠିଲେ ମୁଁ ଡେଲ୍‌ଇପଡ଼େ ଓ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲେ ପୁଣି ଚଢ଼େ । ମନର ଚଞ୍ଚଳତାକୁ ଏଡ଼ିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଏମିତି କରୁଥିଲି । ଏଣିକି ବୁଢ଼ୀ ସେଥରେ ବାଟ ଜାରିଲେ । ମୁଁ ଖାଲି ସେହି ଟ୍ରେନ୍‌ରେ ତାଙ୍କର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ବସିଥାଏ, ଆଉ ସେତକରେ ସେ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ପାଉଥାନ୍ତି ।

ମଝିରେ ମୁଁ କହିଲି, ଆଉ “ଅଧଘଣ୍ଟା ପରେ କଟକ ପଡ଼ିବ ।” ବୁଢ଼ୀ ଚମକି ପଡ଼ିଲାପରି ହେଇ କହିଲେ, “ଏତେ ଶୀଘ୍ର ?” ତା’ପରେ କହିଲେ ଯେ ମୋର ବହୁତ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି—ସେଥିପାଇଁ କଟକ ପାଇଁ ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ । ମୁଁ କହିଲି, “ନାହିଁ ମାଉସି, ଅସୁବିଧା ଯାହା ଥିଲା ବା ହେଉଥାଆନ୍ତା, ତମ ଦୟାରୁ ଏତେ ସୁବିଧାରେ—” ସେ ମୋର ପାଟି ବୁଜି ଧରିଲେ, “ଆଉ ବାପା, ଘରେ ଯାଇ କହିବ—ମୋ ଆଗରେ କହିବା ମୁହର ଦିଶୁନାହିଁ ।”

କଟକ ପାଖ ହେଇ ଅସୁଆସ । ମନ ମୋର ଚଞ୍ଚଳ ହେଉଥାଏ । ଶେଷରେ ପଚାରିଲି, “ଆଜ୍ଞା ମାଉସି, ବେଳା ତ ଆସି ହେଲା, ତମର ପରିଚୟ ପାଇଲି ନାହିଁ । ମୋର ପରିଚୟ ତୁମେ କେତେବେଳୁ ନେଇଣି । ମୋର ଚର୍ଚ୍ଚିତା ଦାଗ ଅଛି ଜାଣିବା ପାଇଁ, ତମର

ନଥା ।” ସେ କଥା ବୁଲେଇ ଦେଇ କହିଲେ, “ହଁ ପୁରୁଷା ଭାଗ
ଭଲ ଜାଗା, ନୁହେଁ ?”

ମୁଁ କହୁକର ପଚାରିଲି—ସେମାନେ କିଏ ଅଛନ୍ତି କାହିଁକି
ମୋତେ ଏତେ ଅଦର ଅଭ୍ୟର୍ଥନା କରନ୍ତି ? ମୋର ମନେ ହେଉଥାଏ
ଯେ ଏମାନେ ମତେ ଏମାନଙ୍କର କୌଣସି ଅସୁବିଧାକୁ ବିବାଦ
ଦେବାପାଇଁ ଲଳାୟିତ । ସେଥିପାଇଁ ମୋର ଅଗ୍ରହ ମଧ୍ୟ ବଢ଼ିଲା ।

ପୁଣି ପଚାରିଲି, “ମାଉସି, କଟକ ଆସି ହେଲା, କହୁଲ ନାହିଁ,
କାହିଁକି ଏହି ଅଧମ ଉପରେ ଏତେ ସ୍ନେହ ?” ଏକକରେ ସେ କାନ୍ଦ
ପକାଇଲେ । ବଡ଼ ଅକୁଳ କାନ୍ଦଣା । ତାଙ୍କର ହାତଟି ଭିତରେ ମୋର
ହାତ ଥାଏ, ସେ କାନ୍ଦୁଥାନ୍ତି । ମୁଁ ବଡ଼ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଲି ।
ପକେଟରୁ ରୁମାଲ ବାହାର କରି ତାଙ୍କର ଲୁହ ପୋଛି ଦେଲି, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର
କାନ୍ଦଣା ସରୁ ନାହିଁ—ବଢ଼ିଲା ।

ବୁଢ଼ାଟି ଆସି ପହଞ୍ଚି ବୁଝେଇଲେ । ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଖାଲି
ବଲ୍‌ବଲ୍ କରି ଚାଲୁ ଥାଏ । କେତେବେଳେ ବୁଢ଼ାଟି କହିଲେ,
“ବାବୁ, ତମର ଭଳି ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଆମର ଥିଲା । ସେ ଏହି ମାସେ
ହେବ ପାଟନାରେ ନିଉମୋନିଆରେ ମରଗଲା । ଆମର କେହି ନାହିଁ ।
ତାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ନିଆଁ ଦେଇ ଆସିବୁ ତାର କବଚା ପାଇଁ—” ସେ
ଆଉ କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଆଖି ପାଣିରେ ଭାସୁଥାଏ ।

ସେତେବେଳେ ମୋର ମନରେ ଆଉ କଟକ ନ ଥାଏ ବା
ମୋର ବୋଉର ଅଗ୍ରହଭରା ଆଖି ନ ଥାଏ । ସେଇଠି ମୁଁ ଛୁଟା ଦେଇ
ଉପରର ରେଲିଙ୍ଗ ଧରି ଉଠୁଥାଏ, ଦୁନିଆରେ କେତେ ହେତୁ ବଢ଼ିବ
ନିନ୍ଦାପାତ୍ର । ଏହି ବୁଢ଼ାବୁଢ଼ୀ ଦୁହେଁ ଉପର ଦେଇ ଯେଉଁ ହଜା

ଯାଇଛି ତାହାକୁ ସେମାନେ ସମ୍ଭାଳି ନେଇଛନ୍ତି । ‘ହା ବବୋନ’—
ଏଇ କଥା ପଦକ ମୋ ଭଳି ଭାଙ୍ଗିବର ମନରୁ ବି ବାହାର ପଡ଼ିଲା ।

ସେମିତି ଛୁଡ଼ା ହେଇଥାଉ—କଟକରେ ଅସି ଗାଡ଼ ପହଞ୍ଚିଲା ।
ସେତେବେଳକୁ ବୁଢ଼ାଟି ଅସି ପ୍ରକୃତସ୍ଥ ହେଇଗଲେଣି । କୁଲି ତାଙ୍କ
ମୋର ଜନସପତର ଓଢ଼େଇ ଦେଲେଣି । ମୁଁ ସେମିତି ବୁଢ଼ୀ
ପାଖରେ ବସିଥାଏ, ଅଉ ସେ ମୋର କାନ୍ଧରେ ମୁଣ୍ଡ ଥୋଇ ଅଧୀର
ହୋଇ ଲେଟୁଥାନ୍ତି—ମୁଁ ରୁପ୍ ହୋଇ ବସିଥାଏ ।

ଗାଡ଼ ଯିବାବେଳ ହେଲା—ଭୁଟିବାପାଇଁ ମନ ହେଉ ନ
ଥାଏ । ତଥାପି ଭୁଟିଲି । ବୁଢ଼ୀଙ୍କି କ’ଣ କହୁବି ? କ’ଣ କହୁ ସାନ୍ତୁନା
ଦେଲେ ମୁଁ ସୁରୁଖରୁରେ ବିଦାୟ ହେବି, ଭାବି ଚିତ୍କର ପାରିଲି
ନାହିଁ । ବୁଢ଼ାଟି ଅସି ପାଖରେ ଚିଆହେଇ ମତେ କହୁଥାନ୍ତି,
“ବାବୁ, ବଠ, ଦେଲ ହେଲା । ସେ ସେମିତି ଭୁନ ହୋଇଯିବେ ।”

ତାଙ୍କର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁଲି—ସତରେ ଗାଡ଼ ଦୁଇପିଲ୍ ଦେଲଣି ।
ଭୁଟି ଚିଆହେଲି । ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ପାଦଧୂଳି ନେଲି—ସେ ଦେଖି
ନାହାନ୍ତି । ସେତେବେଳେ ବୋଧହୁଏ ଅଚେତ । ବୁଢ଼ୀଙ୍କୁ ଗୋଡ଼
ଧର ନମସ୍କାର କଲି । ଅଉ ବେଳ ନାହିଁ—ଗାଡ଼ରୁ ଓଢ଼େଇଗଲି
କଟକର ମାଟି—ମୋର ବୋଉ ସେଠି ଅଛି ।

ଗାଡ଼ଟିକୁ ଚାହିଁଥାଏ—ବାହାର ମୁହଁ ଦଖିଲା ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ
ବୁଢ଼ାଟି ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ସାନ୍ତୁନା ଦେଉଥାନ୍ତି । ଷ୍ଟେସନ୍‌ର
ଅଲ୍‌ଅ ପାରହେଇ ଗାଡ଼ ଚାଲିଗଲା—ବାହାର ମୁହଁ ଦଖିଲା ନାହିଁ ।
ମୋର ଛତା ଭିତର କାନ୍ଦ ଶୁଣିଲା—ଆହା, ବୁଢ଼ୀଟିକୁ ସେମିତି
ଛାଡ଼ିଦେଲି ! ସେତେବେଳେ ତ ତାହାର ମା’ର ମନ—କେଡ଼େ

ଅଦରକର ମତେ ଦାନକପାଇଁ କରିଥିବ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପରିଚୟ ମୁଁ
ପାଇଲି ନାହିଁ ।

କୁଲି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲା—ସାଙ୍ଗରେ ଅପିଲି ଗାଡ଼କୁ । ବାଟରେ
ରୁରଥ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଥାଏ, ଅକାଶରେ ଖର ଫୁଟିଲା ପରି ଭର
ପଡ଼ିଥାଏ । ଆଉ ରୁରଥରେ ଏହି ଛୁଟୁ ଅଳ୍ପଥରେ ଦିଶୁଥାଏ,
ଜଣକର କରୁଣ ମୁହଁ—ସେ ମୋର ମା'ର ଛବି ନୁହେଁ—ସେହି
ବୁଝିଟିର । ତାହାର କାନ୍ଦୁ ମୁହଁରେ ଲହର ଧାର—ମୋର ଛତି
କରତ ହୋଇ କୋହୁ ଉଠୁଥାଏ ।

‘ଅହା, ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଚିହ୍ନେ ନା’—

ପୋଡ଼ାଦାଗ

(୧)

ସୂର୍ଯ୍ୟର ନିୟମରେ ସୁଖ ଓ ଦୁଃଖ ଏକାଠି ଗୁନ୍ଥିହୋଇ ରହିଛି । ସୁଖ ଖୋଜିଗଲେ ଯେ ଦୁଃଖ ନ ମିଳିବ, ଏମିତି କିଛି ଧାରକାଟ ନାହିଁ ।

ଯୁବକ ଦାମୋଦରକୁ ଅଳ୍ପ ସେ ତାହାର ସାଙ୍ଗସାଥୀ, ପରଚିତ ଅପରଚିତମାନେ କଲେଜର ଦରପାଠୁଆ ବୋଲି କହି ନାଚ ଟେକନ୍ତି, ତାହାର ମୂଳରେ ବୁଦ୍ଧିଜ୍ଞାନ, ଅଳସୁଆ ଦାମୋଦର ନାହିଁ । ଦାମୋଦର ପିଲାଦିନୁ ମନୁଆ, ଭଲ ପଢ଼େ, ଯାହା ଶୁଣେ ତାହାକୁ ମନେ ରଖିପାରେ । ଅଳ୍ପ କଥାରୁ ବହୁତ କଥା ଶିଖିପାରେ, ହସିପାରେ, ସହପାରେ, ଖଟିପାରେ ଓ ପରକୁ ଅପଣାର କରପାରେ । ସେ ଯେ ଭଲହୋଇ ସଫାରର ଜଣେ ଯୋଗ୍ୟ ମଣିଷ ହେବ, ଏତକ ତାର ପିଲାଦିନର ଚଳନ୍ତିରୁ ଭଲ-ବୁଝା ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ଦାମୋଦର କଲେଜରେ ଇତିହାସ, ଓଡ଼ିଆ ଓ ଢର୍କ ବିଜ୍ଞାନ
ନେଇ ଅଛନ୍ତି ଏ. ପଢ଼ୁଥିଲେ । ଥରେ ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ାବହି କ୍ଲାସ୍‌ରେ
ଅଧ୍ୟାପକ ପଢ଼ାଉଥିଲାବେଳେ ତାହାର ହଠାତ୍ ମନେ ହେଲା ଯେମିତି
ଶେଷେ ବହି ନ ଲେଖିଲେ ଜୀବନ ବ୍ୟର୍ଥ ।

ବୋର୍ଡ଼ର ରୁମ୍‌କୁ ଫେରିଆସି ସେଦିନ ସେ ତାହାକୁ କିଛି
ନ କହି ସେହୁକଥା ଭାବିଲା । ଶେଷେ ବହି ସେ ଲେଖିବ । ସେହି
ବହି ହେବ ଭଲ ବହି । ସମସ୍ତେ ପଢ଼ି ପଢ଼ିବା କରିବେ ।
ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତାହାର ବହିକୁ କଲେଜ ଓ ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ାଇବେ ।
ଗୁରୁଆଡ଼େ ଅଧ୍ୟାପକ, ଛାତ୍ର ଓ ସାଧାରଣ ପାଠକ ‘ଦାମୋଦରର
ବହି’ କଥା କହି ଭାରି ଫୁଲ୍‌ କରାବେ । ଦାମୋଦର ସେମାନଙ୍କର
ଅଗଦେଇ ନମ୍ରହୋଇ ଗୁଲିଯାଉଥିବ ।

ମରିଗଲେ ବି ବହିଟି ହେବ ତାହାର ସ୍ମୃତିସ୍ତମ୍ଭ । ଅଭି-
ମଣୀରେ କି ସାହିତ୍ୟସମାଜରେ ତାହାପାଇଁ ପଥର ଖଣ୍ଡେ
ଖୋଳାଇବା ଦରକାର ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ବହିଟି ଭଲ ହୋଇଥିଲେ
ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ଭିତରକୁ ଗୁଲିଯାଇ ଯୁଗଯୁଗ ଧରି
ସେଠି ରହି ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଖି ଆଗକୁ ଆସୁଥିବ ।

ଏହି ରଙ୍ଗବୋଳା କଲ୍ୟାଣୀ ଆଗରେ ତାହାର ବୟସ ଓ
ଅଭି. ଏ. ପାଠପଢ଼ା ଅତି ତୁଳୁ । ଦାମୋଦରର ଆଖି ଆଗରେ
ସେହି ସ୍ୱପ୍ନ-କଲ୍ୟାଣୀ ଖାଲି ଘେର ବୁଲିଲା । ଦାମୋଦର ଦାନ୍ତକୁ
ଦାନ୍ତରେ ଲଗାଇ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲା ଯେ, ସେ ଲେଖକ ହେବ ।

ବହିରେ ଲେଖା ହୋଇଛି ମଣିଷର ଦୃଢ଼ ପ୍ରତିଜ୍ଞାଠାରୁ ବଳି
ବଡ଼ ଜିନିଷ ନାହିଁ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା ରଖି ମାଡ଼ିଗଲେ ପାହାଡ଼ ଟଳିଯିବ ।
ଦାମୋଦର ସେଦିନ ମନେ କରୁଥାଏ, ସେ ଶେଷେ ବହି ଲେଖି
ଅମର ହୋଇଯିବ । ଏ କାମଟିରେ ସେ ତାହାର ଅଭି. ଏ. ପରୀକ୍ଷାର

ସୁଖ ଦୁଃଖ ସବୁ ତାଙ୍କି ଦେଇ କେତେଦୂର ବେନାଶି ଅଗେଇଯିବ ।
ସେ ଦେଖିବେ ସେ କହୁବେ ‘ମଣିଷ କହୁଲେ ଦାମୋଦର ।’

ଯୁବକର ଶିଅଲ୍ ଗୋଟିଏ ପାଗଲାମି । ପାଲେଇ ଯେମିତି
ଅପେକ୍ଷା କରୁର ଇନ୍ଦେନାହିଁ ଶିଅଲର ଠିକ୍ ସେମିତି ଅପେକ୍ଷା
ନଥାଏ । ଯୁବକର ଶିଅଲ ସବୁଠାରୁ ଲେ ଲେବାନ୍ ଉନ୍ନାଦନା ।
ଦାମୋଦରର ଲେଙ୍କେ ହେବାପାଇଁ ଯେଉଁ ଶିଅଲ ହଠାତ୍ ଉଠିଲା
ସେଥରେ ତାହାର ଅଳ୍ପ ବୟସର ବିରୁଦ୍ଧ, ଅଳ୍ପ ପାଠର ସ୍ୱପ୍ନ
ସାଧନା କିଛି ଶାସନ କରିପାରନ୍ନ ନାହିଁ ।

ବଜାରରୁ କିଛି କାଚେ କଣିଆଣି ଦାମୋଦର ବସି ରୁମ୍‌ରେ
ଲେଖିଲା । ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ସେ ଉଦାସ-ମନରେ ସେହି
କାମରେ ତାହାର ଶୁଭ ଦେଲା । ବହୁମାନେ ବାହାରୁ ବୁଲି ଆସିଲା-
ବେଳେ ଦେଖିଲେ ଦାମୋଦର ବିଜୁଲ ଅଲ୍‌ଅ ତଳେ ନିବିଡ଼
ହୋଇ ଖାତା ଉପରେ କଲମକୁ ସିଧାକରି ଧରି କ’ଣ ଯେମିତି
ଭାବୁଛି । ଅଖିରେ ଗୋଟାଏ ଖାଲ ଖାଲି ଭାବ ।

କ’ଣ ହେଉଛି ବୋଲି ଜଣି ଜଣା ହୋଇ କୋଠରୀ ଭିତରକୁ
ପଶି ଦାମୋଦରକୁ ପଚାରିଲା । ସେ ବିଚକ୍ତହୋଇ କହେ ଗୋଟାଏ
କ’ଣ ଲେଖିବ ବୋଲି ସେ ଏତାଗ୍ରତା ଅଭ୍ୟାସ କରୁଛି, କିନ୍ତୁ
ତାହାର ବିଚକ୍ତ ବହୁମାନଙ୍କୁ ରଗାଏ । ସେମାନେ ଦୁଆର ଡେଇଁ
କାରିଣ୍ଡାରେ ତାକୁ ଶୁଣାଯିବା ଭଳି ହେଉଛି ‘ଦାମ ଗୋଟାଏ କ’ଣ
ଲେଖୁଛି ।’

ସେଦିନ ମେସ୍‌ରେ ଖାଇଲାବେଳକୁ ଅନେକ ବେକେ
ମୁହଁରେ ସେହି ପଦେ କଥା ‘ଦାମ ଗୋଟାଏ କ’ଣ ଲେଖୁଛି ।’
ଅନେକଙ୍କର ଅନେକ ଲୋ ଓ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖା ହେବାପାଇଁ ଥିଲା
ନିଜର ସମସ୍ୟାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ । ସେମାନେ ଭାବିଲେ ସେହି

ସୁବିଧା ନେଇ ଦାମୋଦରର ଲେଖାରେ ସେମାନଙ୍କର ସଫଳ ଓ ବିଫଳ କାହାଣୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ଥିବା ମତାମତ ଲେଖିବେ ଦେଇଯିବେ ।

ସେଠାରୁ କେତେକ ଅସି ଦାମୋଦରକୁ ଖୁମାସଦ୍ କରି ଚାଲିଗଲେ । ଦାମୋଦର ନାଁ କରୁ ଓ ଲେଖୁ । ଟାଲି ବସି ବଢ଼ି ପଡ଼ିଲେ କଣ ଲଭିବ ? ଏଣେ ଗୁଲିଲେ ସେମାନେ କ୍ୟାବେ ଓ ତାସ ଖେଳି । ମେସ୍ ଗୁରୁର ଅସି ଦାମୋଦରକୁ ତାହାର କୋଠରୀରେ ଭାତ ଥାଳି ଦେଇଗଲା । ସେତେବେଳକୁ ଦାମୋଦର ଶରଣ କାଗଜ ଉପରେ ଏଣୁ ତେଣୁ ଟାଲି ଟାଳେଇଛି । ଲେଖା ଅରମ୍ଭ ହୋଇନାହିଁ ।

(୨)

ଦାମୋଦର ସେଦିନ ବହୁତ ରାତିଯାଏ ଚେଇଁଲା । କିଛି ଲେଖା ହୋଇନାହିଁ କି ନିଶା ଭାଙ୍ଗିଲା ନାହିଁ । ହେତେଣା ପାଇବାପାଇଁ ସେ ବହୁତ ପାନ ଗୁରୁଲେ, ପାଣି ପିଇଲା, ଚୁ' ଖାଇଲା, ତଥାପି ଲେଖା ଆସିଲା ନାହିଁ ।

ତାହାର ଖାଲି ମନେ ପଡ଼ିଲା, ପଢ଼ାବହୁ କଥା । ହଠାତ୍ ବଗପକ୍ଷୀ ଯୁକ୍ତଲ ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷୀ ବାଣୁଆର ଶବ୍ଦ ମାଡ଼ରେ ଅଦାତ ପାଇବାରୁ ସମାପ୍ତ ଅରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ଭଲ ଲେଖା ମେମିତି ହଠାତ୍ ପୁଅରପର କେଉଁଠୁ ପିଟିପିଟି । ସେଥିପାଇଁ ସେ ନ ଶୋଇ ଅସି ମେଲେଖି ଦେହୁ ଭାବନାରେ ତରୁୟ ହୋଇ ରହିଲା ।

ତହିଁଅରଦିନ ସକାଳେ ତାହାର ନନ୍ଦମାନେ ପୁଣି ତାହାର କୋଠରୀକୁ ଆସିଲେ, ଦାମୋଦର କଣ ଲେଖିଲା ଜାଣିବାପାଇଁ; ତାରଣ ସମସ୍ତଙ୍କର ଏକତ୍ରତାର କାମ ଭିତରେ ଜଣେ ନୂଆ କାମଟିଏ କରିବାକୁ ଯାଉଛି, ତେଣୁ ସେ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ।

ସେଦିନ ବି ସେ ସେମିତି ବରକ୍ର ହେଲା । ତାହାର ଦରକ୍ତ ଦେଖିବାପାଇଁ ଜଣ ଜଣ ହୋଇ ଅସନ୍ତି । ଟିକିଏ ହସି ଟିକିଏ ଅଖିମିଟିକା ମାର ସେହୁ କଥାଟି ପଚାରନ୍ତି । ଗାଲି କି ଚିଲି ଶୁଣିଲେ ପୁଣି ଦାନ୍ତ ଦେଖାଇ ଫେରିଯାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଦାମୋଦର ସେହୁ କାମରେ ସକାଳଓଳିଆଳ ଲୁଗା ଦେଖାଏ ।

ଗାଧୋଇ ଗାଲ ସମସ୍ତେ କଲେଜ ଗଲେ । ଦାମୋଦର ଅସି ନିକାଞ୍ଚିତ ଲୁଗାବାଦର ତାହାର କେଠାରେ କୋଟ ବଦଳାଇ ନିଜର ଖିଆଲ ପଛରେ ଲୁଚାଇଦିଅନ୍ତି । କଲେଜ ସାର ସେମାନେ ଫେରିଲେ । ଦାମୋଦରର ଜନ୍ମସୂତା ଲୁଗାଗଲା । ସେ ଦେଖିଲା ଯେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ସେ କଲେଜକୁ ନ ଯାଇ କୋଠାରେ କାଗଜ କଲମ ଧରି ବସିରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଲେଖା ତାହାର ପାଖ ପଶିଲା ନାହିଁ ।

(୩)

ଦୁଇଦିନ ଏମିତି ଅନିୟମ ସାଧନା ଭିତରେ କଟିଗଲା । ଲେଖକ ଦେବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଯୋଡ଼ିଏ ସାଙ୍ଗ ଅସି କୁଟିଲେ ଅସିମା ପାଖରେ ଅସିମା କୁଟିଲୁଣ୍ଡର । ଦାମୋଦରର ସାଙ୍ଗ ଯାଅ ବଦଳିଲେ । ଭଲ ପଡ଼ୁଥିବା ପିଲା ବଦଳରେ ସେମିତି ଲେଖିବ'କୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିବା ପିଲା ଅସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ତଥାପି ଦାମୋଦର ମନେ ମନେ ଭାବୁଥାଏ ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲେଖକ-ମାନଙ୍କଠାରୁ ଉଚ୍ଚ । ସେ ବହୁ ଲେଖି ବଢ଼ି ହେବ ।

କିଏ ଉପଦେଶ ଦେଲା ଅଗେ ଅନୁନାଦ କଲେ ପରେ ନିଜେ ଲେଖିବା ସହଜ । କିଏ କହିଲା ବଞ୍ଚିଲା ହିନ୍ଦ ପଡ଼ି ଲେଖିବାପାଇଁ, ଅଉ କିଏ କହିଲା ନିଜର ଜୀବନ-କାହାଣୀ ମନେ ପକାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ନାୟକ ନାୟିକା କରି ତାଙ୍କର କଥା ଲେଖିଲେ ଉପନ୍ୟାସଟି ସେହୁ ବାସ୍ତବ ଘଟଣାର ମେରୁ ଚାରିଆଡ଼େ ବିଛେଇଯିବ ।

ଦାମୋଦରକୁ ଶେଷ ଉପଦେଶଟି ଭଲପାଇ ଲାଗିଲା । ଅତି ନିଜର ମଣିଷ ପରି ଜଣେ ତାହାର ଥିଲା ଅନେକ ଦିନ ତଳେ । ବିଚାର ଦାମ ଅସିବ ପଡ଼ି ମଣିଷ ହେବାପାଇଁ, ସେମିତି ସେ ଚାଲିଲା ବସ୍ତ୍ରହୋଇ ସଫାର କରିବା ପାଇଁ । ତାହାର କଥା ଦାମୋଦର ମନରେ ଗଭୀର ରେଖାପାତ କରିଛି । ସେ କଥା ଲେଖିଗଲେ ବହୁ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ, ବହୁ ଭଲ ହେବ ଓ ଦାମୋଦର ବଡ଼ ଲେଖକ ହେବ ।

(୪)

ଅ. ୧. ପଥୁଆ ସତରବର୍ଷର ଯୁବକ ଦାମୋଦର, ସଫାର କରି ସେ ଜାଣେ କି ନାହିଁ; ସେ ମନେକରେ ସେ ସବୁ ଜାଣେ । ଭାବିଲେ କରି ହୋଇ ହେବ, ଭାବିଲେ ଲେଖକ ହୋଇ ହେବ, ଭାବିଲେ ନେତା ହୋଇ ହେବ । ଏଭାବେ ତାହାର ଧାରଣା ।

ଏଇ ଧାରଣା ନେଇ ସେ ଗୋଟାଏ ସାମୟିକ ଖିଆଲ ପଛରେ ଲେଖକ ହେବାପାଇଁ ଚାଲିଲା । ନିଜର ଚେଷ୍ଟା ଓ କାଗଜର ସାହାଯ୍ୟ, ଅଳ୍ପ ବାଧାବିଧାନ କିଛି ନାହିଁ । କଲେଜର ପଢ଼ା ସାହା ଶାଳମାଳ କରନ୍ତା, ପେଟିକି ମୋଟେ ନ ଗଲେ ସେଥିରୁ ଛୁଟି ।

ଦାମୋଦର ତାହାର ନାୟିକାର ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିବ ବୋଲି ଅଧା ଅଧା ହସି କେତେ ତାହା କଥା ଭାବିଲା ତାହାର କଲନା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ କେମିତି ସେ ତାହା କଥା ଲେଖିବ ? କେଉଁଠୁ ଅରମ୍ଭ କରି କୁଅଡ଼କୁ ନେଲେ ଫେରି ବହୁ ଭଲ ହେବ, ସେସବୁ କିଛି ଜାଣି ନ ଥିବାରୁ ଅନ୍ଧପରି ଦରୁଣ ହେବ । ଖାଲି ତାହାର ମନରେ ଥାଏ ଖଣ୍ଡେ ବହୁ ଲେଖିପାରିଲେ ସେ ଧନ୍ୟ ଓ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ ଭବିଷ୍ୟତ ।

ତାହାର ବାବରୀଟି ସ୍ଥାନୀ ଭାବେ ସେମିତି ଦୃଢ଼ ଭାବୁଥିବ
କୌଣସିପ୍ରକାରେ ପୁଅଟିଏ ହେଲେ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀ କି ଅନ୍ୟ କଣ
ହୋଇଯିବ କିନ୍ତୁ ପୁଅଟିଏ ହେଉ ହେଉ ଦାମୋଦର ଲାଗେ ଅନ୍ୟ ସେ
ପୁଅ ମନ୍ତ୍ରୀ ହେଉ ହେଉ ତାହାର କାଳକ ବିଚାରାଏ । ଏତକ ମା'ର
କଲ୍ଲନାକୁ ଯେମିତି ପୂରା ଆସିପାରେ ନାହିଁ, ସେମିତି ଲେଖକ
ଦାମୋଦରର କଲ୍ଲନା ଭିତରକୁ ଚିରପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖିବାର
ଶ୍ରମ ଓ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଅସୁବିଧା କଥା ମନକୁ ଆସିଲା ନାହିଁ ।

ଅଠ ଦଶ ବର୍ଷ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍ ପଶୁ ଦୁଏ ।
ତାହାପରେ ଅନ୍ୟ ଗୁରବର୍ଷ ପଢ଼ି ବି. ଏ. ଦୁଏ । ଏମିତି ଯେ ଯୋଗ୍ୟତା
ସଙ୍ଗରେ ସମୟର ଗୋଟିଏ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି, ଏତକ
ଦାମୋଦର ଜାଣି ନଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସତର ବର୍ଷ ବୟସରେ ସେ
କଲେଜ ବନ୍ଦକରି ଚାଲିଯିବାକୁ ନାଁ କଲେଜର ଉପନ୍ୟାସରେ ମନ
ଚଳାଇଲା ଓ ସେହି ଲେଖାଲେଖି ବିଷୟ ଖୁବ୍ କମ୍ ବୁଝୁଥିବା
ଲେଖକ ତାହାକୁ ସେଥିରେ ଆକର୍ଷିତ ଅକର୍ଷିତ ଠେଲିଲେ ।

(୫)

ହଠାତ୍ ଦିନେ ପୁଅର ଖୋଲିଗଲା । ଦୀର୍ଘକ୍ଷେତ୍ର ହୋଇଗଲା ।
ଦାମୋଦର ତାହାକୁ ଥରକୁ ଥର ପଢ଼ିଲା, ଯେମିତି ପ୍ରଥମ ଅନୁଭୂତିର
ଅତି ମାମୁଲି କଥାଗୁଡ଼ିକ ଲେଖକ ଗଣ୍ଠିଧନ କରି କରୁଥାଏ
ମନ ଭିତରେ ।

ଦାମୋଦର ସେହି ଲେଖାକୁ ଠେଲି ଚଳେଇଲା । ନୂଆ
ସାରକେଲ ଚଳେଇଲାକାଳ ତାହାର ସାରକେଲ ଚଳେଇ ଶିଖିଲା
ପରି । ବହୁତ ଜାଗା କଟା ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ କି ବାକ୍ୟ
ଯେହ୍ନେ ଦୃଢ଼ ଯେମିତି ମୁଣ୍ଡରୁ ଗୋଡ଼ଯାଏ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଗହଣା
ରହିଯିବ ।

ଏମିତି ତାହାର କଥା କଲ୍ଲନା ଓ ଦୁର୍ବଳ ଭାବନାର ବୋହୂ ବୋହୂ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ କାଳେଇ ଅଛନ୍ତି ମାତ୍ର ଚାଲିଲା । ଦାମୋଦରର ପ୍ରଥମ ଜଣା କଟିଗଲା । ଅନ୍ତ ସେ ତନ୍ମୟତା ଅସେ ନାହିଁ । ସେ ବେଳେବେଳେ କଲ୍ଲେନ ଯିବା ଆରମ୍ଭ କଲା ।

କିନ୍ତୁ କ୍ଲାସ୍‌ରୁ ଯିବାଯାଏ ମୁଣ୍ଡଟା ତାହାର ଖାଲି ରହେ । କ୍ଲାସ୍ ଭିତରେ ପହଞ୍ଚିଲାଣି ପ୍ରେରଣା ଚାଲିଅସେ । ଦାମୋଦର ଧାର୍ଯ୍ୟଅସେ ରୁମ୍‌କୁ । ରୁମ୍ ଭିତରେ ପହଞ୍ଚିଲାବେଳକୁ ପ୍ରେରଣା ହଜିଯାଏ । ସେ ଖାଲି କାଗଜ ଉପରେ କଲ୍ଲମରେ ଦ ଗ ଦେଉଥାଏ ।

ଏମିତି ଲେଖା-ଜୁରରେ କେଲେଦିନ ଏପାଖ ସେପାଖ ହୋଇ ଦାମୋଦର ତାହାର କଲ୍ଲେନ ଯିବା ଏକାକେଳେଇ କହ କରୁଥିବା ଲେଖା ପଛରେ ଲଗିଲା । କାରଣ ସେ ପଢ଼ିଛି ଯେ ଏକାଗ୍ରତା ଓ ଏକମୁଖୀ ସାଧନା ନଥିଲେ ତେଜ କାମ କରନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ସାଙ୍ଗସାଥୀମାନେ ପଢ଼ିବାକୁ ଗଲବେଳେ ଦାମୋଦରକୁ ଯେମିତି ପ୍ରେରଣାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସିରହିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଦେଖି-ଯାଉଥାନ୍ତି ସେଇବେଳକୁ ବି ଦେଖି ଦାମୋଦର ଯେମିତି ଚାଲି ଉପରେ ବେଙ୍ଗ ପରି ଟେବୁଲ୍ ଉପରକୁ ଝୁଲି ରହି ପ୍ରେରଣାକୁ ଅନେଇଛି ।

ସେଥିପାଇଁ ସେ ଯାହା ରୁମ୍‌କୁ ଗଲବେଳେ ତାଙ୍କଦେଇ ପଚାରିଲା ‘କରେ ଦାମ, କି ଦାମ ବହୁ, ପ୍ରେରଣା ଅସୁଛି, ନା ତେଜ କରୁଛି ?’ ଶେଷକୁ ସମସ୍ତେ ଧରନେଲେ ଦାମୋଦର ନାୟକ ଓ ପ୍ରେରଣା ନାୟିକା ।

(୭)

ଅର . ୧ . ପଢ଼ାଇ ଦୁଇଟି ବର୍ଷରେ ଏହି ବିଚାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ସରଲେଖକୁ ଦାମୋଦରର ପ୍ରାୟ ସାତେ ତିନିମାସ

ଗଡ଼ିଯାଇଛି । କଲେଜରେ ଲେକ୍ଚରର କମ୍ ହୋଇଥିବାରୁ ସେ ଏ ବର୍ଷ ପଞ୍ଚାଶକୁ ନିଜପାରି ପଢ଼ିବା ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ପରୀକ୍ଷା ଦେଇ ନ ଥିଲା । ବହୁଦଳ ପରୀକ୍ଷା ନ ଦେବାର ଇଚ୍ଛା ବେଶି, କରଣ ଅସମର୍ଥ ବର୍ଷକୁ ରହିଲେ ଭଲ ଫଳ ଦେଖାଇବ । ଅଳ୍ପ ଲେଖା ହେଲା ଛ ନୋଡ଼ି ଚାରି ପୃଷ୍ଠା ।

ମନରେ ତାହା କେତେ ଗସ୍ତାହ । ଘରୁ ଅଣିଥିବା ଟଙ୍କାରେ ଚଳିଛି । ବଡ଼ କର୍ମଦା ବାହାମାରେ ଟଙ୍କା ଅଣି ପ୍ରେସ୍‌ରୁ ଅନେଇ ଚପିଲାବେଳେ ଚାହା ପରବର୍ତ୍ତ ପତ୍ରରେ ସେତକ ଉଡ଼ିଯାଇଛନ୍ତି । ଏହି ଏକକର ମୂଲ୍ୟ ଟଙ୍କାରେ ପ୍ରାୟ ତିନିଶହ ଓ ଦମୟରେ ତିନି ମାତ୍ର ଅଧିକ । କିନ୍ତୁ ତାହା ବଦଳରେ ସେ ମନେକରେ ଶହ ହେ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଖକର ଉପକାରରେ ଲାଗିଲା ଭଳି ସେ କେତେ ନିଆରୀ ଓ ଭାବନା ଦେଇଛି, କେତେ ସାମାଜିକ ଓ ମନପ୍ରାଣିକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ କରିଯାଇଛି ।

ଏହିଠାରୁ ଅପୋଜନ ଛତରେ ଧରି ଶେଷ ପାଖୁଲିପି ତିଆରି ହୋଇଲେବେଳକୁ ବଛବଛି ପରୀକ୍ଷା । ଘରୁ ଚିଠି ଅସୁଆଏ ଦାମୋଦରର ପରିବାରର ସମସ୍ତେ ପରୀକ୍ଷା ଫଳକୁ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଦାମୋଦର ତାଙ୍କର କୁଳ ଓ ଗାଁର ମାନ ରଖିବ । ଦାମୋଦର ଚିଠିପଢ଼ି ଶ୍ରାବେ ଯେ ଦେହୁ ଅଶା ସଫଳ ହେବ, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ବାଟ ଦେଇ । ଗାଁର ଓ ଘରର ଲେଖକର ଦୂରଦୃଷ୍ଟି ଓ କଲ୍ୟାଣ ନ ଥିବାରୁ କେଉଁ ବାଟର ଦୂରତା କେତେ ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।

(୨)

କୁକୁଡ଼ା ପେଟରେ ଅଣ୍ଟା ହେଲେ ସେତକ କେଉଁଠି ନ ଥୋଇବା ଯାଏ ତାକୁ ଶୋଷ କିଛି କରେ ନାହିଁ । ସେମିତି ଲେଖା ଗୋଟିଏ ହୋଇଗଲେ ଲେଖକ ବିଚାରକୁ ଦେହୁ ଲେଖାକୁ

ନେଇ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପ୍ରକାଶ କରେଇ ନ ପାରିଲେ ସେମିତି ନିଦ ଭୋକ ହୁଏନାହିଁ । ନୂଆ ଲେକେ ଓ ପ୍ରଥମ ଲେଖା ପ୍ରତି ଏହିଟି ଅତି ଦେଖି ଖଟେ ।

ଦାମୋଦର ତାହାର ବହିଟିକୁ ଛାଡି ପାଖରେ ରଖି କେତେଥର ପଢ଼େ । ତାହାକୁ ଆକଟି କରି ଧରି ଏଣେ ତେଣେ ପାଇଁ କିଛି କିଛି ଶୁଣାଏ । ସେ ନାପସନ୍ଦ କରେ ସେ ହୁଏ ଶହୁ, ସେ ତାରିପ୍ କରେ ସେ ହୁଏ ପରମବନ୍ଧୁ ।

ଦାମୋଦର ତାର ବାଞ୍ଛାବଳୀକୁ ଭଲ ପାଇଲବେଳେ ଠିକ୍ ସେମିତି ତାହାର କଳାବଳୀ, ଭୂରୁକୁଣ୍ଡା ମୂର୍ତ୍ତି, ଠେଙ୍ଗାପିଟା କଥାପତ୍ରକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲା । ସମଜଦାରମାନେ ସେହି ନୂଆ ଉପନ୍ୟାସଟିର ଅଶୁଭ ଗୁଣା, ଅମର୍ଜିତ ଭବ, ଅବାସ୍ତବ କଥାବସ୍ତୁ ଓ ଅନିପୁଣୀ ଚରଣଗୁଡ଼ିକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ପାଇଲେ ।

ଏହିସବୁ ମିଶି ବହିର ନାମ ଦିଆଗଲା ‘ଚଳନ୍ତିକା’ । କାବଳୀ ଯେତେବେଳେ ପଢ଼ା ହେଲେ ବି ଭର ନୂତନ ଲବେ ।

ପିଲାମାନେ ପରସ୍ପା ଦେବାପାଇଁ ଗୁଲିଲବେଳେ ଦାମୋଦର ଗୁଲେ ବଜାର ଆଡ଼େ ତାହାର ‘ଚଳନ୍ତିକା’ ବହିର ପ୍ରକାଶେ ଠିକ୍ କରିବାପାଇଁ ।

କିନ୍ତୁ ଅନନ୍ଦ ଓ ଆଶା ନେଇ ସେ କେତୋଟି ଜାଗା ଦେଖିଲା, ସୁବିଧା ହେଲାନାହିଁ । ନିରାଶାର ଗୁଳି ନେଇ କେତୋଟି ଅଭର ଖୋଜିଲା । ସେଠୁ ଫେରି ସେ ଶଙ୍କଟ ହୋଇ ପୁଣି ବଳକା ଠାଏ ଅଧେ ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସବୁଠାରେ ସେହି ନିରାଶାର ବାଣୀ— ‘କାହାର କାଗଜ ନାହିଁ’, ‘କାହାର ଟଙ୍କା ନାହିଁ’ ଓ ‘କାହାର ଭଲ୍ଲା ନାହିଁ’ ଇତ୍ୟାଦି । କିନ୍ତୁ ବହିଟି ଭଲ୍ଲବୋଲି ବହୁତ ଲୋକ କହିଲେ । ଦାମୋଦର ଠିକ୍‌କଲି ନିଜେ ସେ ଛପେଇବ । ଏକା ଥରକେ

ସେ ଲେଖକ ଓ ପ୍ରକାଶକ ହୋଇ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଓ ମରସ୍ତ୍ରଜୀବର ବିବାଦ ନିଜଠାରେ ଭାଙ୍ଗିବ ।

କାଶୀ ଅସଂଖ୍ୟ ଗୃହ ଓ ପାନ ବଦଳରେ ସେ ଅସୁମାର ପ୍ରଶଂସା ପାଇଲଣି । ବହୁଟି ଏଡ଼େ ଭଲ ହୋଇଛି ଯେ ପ୍ରଥମ ପୁସ୍ତାରୁ ଅଧ୍ୟାୟ ପଢ଼ି ସମସ୍ତେ କହିଛନ୍ତି ଯେ ସେଇଟି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବହି ।

(୮)

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପରୀକ୍ଷା ଦେବ ବୋଲି ମିଛକହି ଭରୁ ଟଙ୍କା ଅଣିଲା । ସେଥିପାଇଁ ବୋଝର ହାରଟି ବଦା ଥାଏ । ଏଣେ କଟକରେ ଦାମୋଦର ତାହାର ସାରକେଲୁଟି ବିକିଲା । ଗୋଟିକ ଦୁଆରୀର କାଗଜ ପାଇଁ ଓ ଅରଟି ଛପା ରେର ପାଇଁ । ବହୁର ଛପାକାମ ଚାଲିଲା ।

ଦାମୋଦର ପ୍ରେସ୍‌କୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଥାଏ । ଉଦ୍‌ବେଗ ସାଙ୍ଗରେ ଭାଳିବଣି ଛପା କାମ ଅଗେର ପାରେ ନାହିଁ । ଅଭର ଟଙ୍କା ଦରକାର ହେଲା । ଶେଷକୁ ସେହି ଟଙ୍କାପାଇଁ ହାଲୁକାସା ଭାଡ଼ି ଅଉ ନିଜର ବହୁପତ୍ର ବିକିଦେଲା । ନଅଶୁ ହେଲୁ ବହୁମାନଙ୍କଠାରୁ ହାଲୁକାସାର ହୋଇ ମୋଟକେ ପ୍ରାୟ ତିନିଶହ ଟଙ୍କା ବଦଳରେ ହଜାରକରୁ ଚାରିଶହ ଟଙ୍କା ‘ଚଳନ୍ତିକା’ ଥରେ ଉଦ୍‌ସାରେ କୋହୁ ଦାମୋଦର ଆସି ବୋଝରେ ପହଞ୍ଚିଲା । ସେତେବେଳକୁ ଏହି ବୋଝରେ ଗୋଟିଏ ଅଧେ ସାଙ୍ଗ ବା କୁଟିଲେଣି ।

ସେମିତି ତହିଁଆରଦିନଠାରୁ କିଛି ବହି ନେଇ ଦାମୋଦର ଦୋକାନକୁ ଚାଲିଲା । ବିକା ଟଙ୍କା ଅଣିଲେ ସେ ତାହାର କରଜ ଶୁଣିଦେଇ କିଛି ଲଭ ପକେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ସ୍ଥାନରେ ରହି ବହି ଲେଖିବ ପୁଣି କଲେଜ ଖୋଲିବାପାଇଁ ।

ବହୁ ଦୋକନା କହୁଲେ ବହୁ ବଢ଼ିହେଲେ କର୍ଷ ଶେଷରେ
ପରସା ହୁସାର ହେବ । ଦାମୋଦର ଏଥରେ ରାଜ ନୁହେଁ । ତେଣୁ
ସେ ସହରଟିଯାକ ପରକ୍ରମା କରିବା ଅରମ୍ଭ କଲା ଗୋଟିଏ ଭଲ
ଦୋକାନ ଖୋଳିବା ପାଇଁ, ଯେ ବହୁକୁ ରଖି ନଦେ ଟଙ୍କା ଦେବା
କିନ୍ତୁ ବହୁର ମୂଲ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ର ବୁଝିଲେ ତ ନାହିଁ । ଏଣେ ଲେଖକ
ଦାମୋଦରର ପକାସି ଉଠିଲାଣି । ମୂଲ୍ୟ ବି କମି ଆସିଲାଣି ।

ସେହି ‘ଚଳନ୍ତକା’ ବହୁରେ ଦାମୋଦର ଲେଖିଛନ୍ତି—
ସିଆଲପାଇଁ ଜୀବନ କିଛି ନୁହେଁ, ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ଧନ କିଛି ନୁହେଁ,
ଧନ ସଂସାରରେ ବଡ଼ ନୁହେଁ, ମନ ବଡ଼, ରଜ୍ଜା ଥିଲେ ଉପାୟ
ଅସେ, ରଜ୍ୟାଦ କେତେ ବଡ଼ ବଡ଼ କଥା ।

(୯)

ଲେଖକର ଏହି ଏତକ ଅଭିପ୍ରାୟ । ସେ ନିଜେ ସଂସାର
ଉପରେ ଟିପ୍ପଣୀ କାଟିଯାଏ ଓ କହେ କବିତ୍ବ ହେଉଛି ମେଣ୍ଟାମୁଣ୍ଡ ।
କିନ୍ତୁ ନିଜର ପେଟପାଟଣା କରିପାରେ ନାହିଁ । ନିଜେ ଧନକୁ ଶ୍ଳେଷ
ବୋଲି ଲେଖିଯାଏ, ଖୋଜେ ସେହି ଧନକୁ —ହଁ ହଁ ହୋଇ ।

ନିଜର କଲକାମ ଛାଡ଼ି ଦାମୋଦର ବହୁ ଲେଖି ଲେଖି
ହୋଇଥିଲା । ସେହି ସେତକ ସୁଖପାଇଁ ସେ ତାହାର ଯୋତା
ଛୁଆଇଲାଣି, ଲଗା ମଳି କଲାଣି, ଦେହ ପତ୍ତା ହେଲାଣି, ସାଇକଲ୍
ଘଡ଼ି ବିକି ଯାଇଲାଣି, ପରାସାରେ ଫେଲ୍ ହେଲାଣି; କିନ୍ତୁ ‘ଚଳନ୍ତକା’
ବହୁ ବଢ଼ି ହେଉନାହିଁ । ଯାଉଛନ୍ତି ବହୁଦେବ ମାଗିଲା ପରି କିଛି କିଛି
ଅଣି ନିଜର ଖରଚ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଚଳାଉଛି ।

ଏବେ ପିତା କୁଅଡ଼େ ? ପିଲାଟି ଜନ୍ମହୋଇ ରୋଗରେ ଘାଣ୍ଟି
ହେଲେ ଯେମିତି ପିଲା ହେବାର ଅନନ୍ଦ ଲଭିଯାଇ ତାହାର ବହୁଗୁଣ

ଦୁଃଖ ଅସେ, ସେମିତି ବହୁ ବେପାରର ଅସାଧରେ ଦାନୋଦରର ଦେହ, ମନ, ଅଶା ସବୁ ମର ଯାଇଥିଲେ—ଛୁଡ଼ି ପଡ଼ିଥିଲେ ।

କଥାଟି ଦାନୋଦର ଭାବେ ତାହାର ବାନ୍ଧବୀ କଥା । ସେ ଦାନୋଦରକୁ ଛାଡ଼ିଗଲା ତାହାର ଅର୍ଜନ କରିବା ଯମତା ହୋଇ-ନାହିଁ ବୋଲି । ତାହାକୁ ସେ ସମା ଦେଇଥିଲା ‘ଚଳନ୍ତିକା’ ବହୁରେ ନାନା କଥା ଛଳରେ । ସଂସାରରେ ମନ ବଡ଼, ଧନ ଶ୍ଳେଷ, ସ୍ଵାର୍ଥ ଶ୍ଳେଷ ।

ଅଉ ବହୁ ଲେଖି ଏମିତି ହଇରାଣ ହେବାରୁ ସେ ମନେ କରୁଥିଲା, ସଂସାରରେ ଗୋଟିଏ କଥା ସତ—ସେ ହେଉଛି ଛୁଣୁଛୁଣୁ ଟଙ୍କା, ବାକି ସବୁ ମିଛ ଓ ଅଦରକାରୀ ।

ମେସ୍‌ରେ ଅଉ ବାକୀ ରହିପାରବ ନାହିଁ । ଯେତକ ବାକୀ ହୋଇଥିଲା ସେତକ ନ ଦେଲେ ଅଉ ଖିଅ ହୋଇପାରବ ନାହିଁ । ବାକୀ ପାଇଁ ପ୍ରତିଦିନ ରୁଷିଆର ଜାଗଦା ମିଳୁଥାଏ । କରକ ଅଉ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ମାଗିଲେ ବି ଅଉ ବେହୁ କିଛି ଦେଲେ ନାହିଁ ।

ଦାନୋଦର ପାଖରେ ଅଉ କିଛି ନ ଥାଏ । କେରଣ୍ଡ ଛୁଣୁ ନୋଟ୍‌ଖାତା, ରଞ୍ଜା ପେନ୍‌ପିଲ, ଦୁଆର କଲମ ଓ କେଡୋଟି ଚର ଛୁଣୁଲଗା ଓ କମିଜ୍ । ଅଉ ଥାଏ ପ୍ରାୟ ନ’ହେ ‘ଚଳନ୍ତିକା’ । ସେହି ସେତକ ପାଇଁ ସେ ତାହାର ପତ୍ନୀ ଭିତରେ ବିପ୍ଳବ ଅଣିଛି ଓ ଦେଉଳିଆ ହୋଇଯାଇଛି ।

ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟକର ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇ ସେ ଅଭିଶପ୍ତେ ବହୁ ଲେଖିବ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲା । ଗାଁକୁ ଯିବାପାଇଁ ବାଟଶରତ ଅଭାବ ପଡ଼ି-ଅସିଥାଏ । କଟକ ବାକୀ ପାଇଁ ବୋଉଁ ଛାଡ଼ି ପଦାକୁ ଯିବା ଅସମ୍ଭବ ହେ ରଥାଏ । ବୋଉଁ ଭିତରେ ରହି ମେସ୍‌ରେ ଖାଇବା ପ୍ରାୟ

ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ଆସିଥାଏ । ସେ କଦା ପର ମନେ କରୁଥାଏ
କେମିତି ପଳାଇବ—ନିଜ ତଅର ଲହାବାଡ଼ି ଗୁଞ୍ଜି ପଳେଇବ ।

(୧୦)

ଶେଷକୁ ଦିନେ ଜଣେ ବନ୍ଧୁକ ଦିୟାରୁ ଦାମୋଦର ହସ୍ତେଇ
ଛାଡ଼ିପାରିଲା । ସେଦିନ ସକାଳେ ସେ ତାହାର ଚଳିତା ବହିକୁ
ଏକାଠି କରି ବୋକରୁ କଲବେଳେ ତାହାର ଅଖିରେ ଲୁହ—
ସମୟ, କ୍ଷେତ୍ର ଓ ଅର୍ଥ ଦେଇ, ତା' ବଦଳରେ ସେତିକି ସେ
ଆଜିଥିଲା ।

ତଥାପି ବହି ଗୋଟିର ଲେଉଟି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କର
ହସ, ଥଟ୍ଟା, କଟୁକ୍ତି ଓ ବିଦ୍ରୁପ ଭିତରେ ତାହାର ସାଧନା, ତାହାର
ପଢ଼ା ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାୟ ଦେଇ ଗଲବେଳେ ସେ ଥରକୁ
ଥର ଭାବୁଥିଲା, ‘ମଣିଷର ହେଁ ସେଭଳି ତାହାର ଦୁର୍ନିବାର ଅକାତ୍ଷ୍ୟ
ଓ ଶିଅଲ୍ ।

ଗୋଟିଏ ଟିଅଲ୍ ତାହାର ଜୀବନକୁ ଧ୍ବଂସ କରି ଦେଇଗଲା ।
ତାହାର ଜୀବନରେ କି ବ୍ୟାଘାତ ନ ଆଣିଲା !

(୧୧)

ଅଉ ପଡ଼ିପାରିଲା ନାହିଁ । ଚରଦନକୁ ଅଧା ପାଠୁଆ ବୋଲି
ନାଁ ପାରିଲା । ଗୁଡ଼ର ଖୋଜି ଖୋଜି ହେଉଥିବା ଗୋଟିଏ ଭାଗରେ
ତାହାର ଗୁଳୁଟଣି ଫେଣ୍ଟାଇଲା । ସେ ଅଉ ଲେଖିବାକୁ ମନକରେ
ନାହିଁ, କି ତାହାର ଲେଖା ପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ତାହାର ଦେହ ଓ ମନ ଉପରେ ଦାଗ
ଦେଇ ଶେଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମ ଅଘାତର ପୋଡ଼ାଦାଗ ପ୍ରତିବର୍ଷ

ଅଭର ଅଭର ଜଳଜଳ ଦିଶେ । ସେ ମନେ ମନେ କହେ
 “ସ୍ବପ୍ନରେ ବଡ଼ ହେଉଛି ଧନ—ଜାହାଜରେ ମନ ଓ ମନର
 ଲଜ୍ଜା । କାରଣ ଦେହ ଉପରେ ମନ ବଡ଼ ଓ ମନ ଉପରେ ହେଉଛି
 ସ୍ବପ୍ନ ।”

✓

ପାଞ୍ଚିଶ

ଜ୍ୟେଷ୍ଠ-ମାସିଆ ଧୂମାଳ ଅଗରେ ବଗିଚାର ସଉଦନବତୀ
ଗଛ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଶୋଇଯାଏ ମାଟିରେ ।

ସଂସାରର ଘୋରଣା ଭିତରେ କେତେ ମଣିଷ ସେମିତି
ଅକାରଣରେ, ଅସମୟରେ, ଅକାଳରେ ପେଷି ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି ।
ସେହି ଖବର ସାରା ଦୁନିଆଁ ରଙ୍ଗେ ନାହିଁ, ଯେ କେତେଜଣ ମଧ୍ୟ
ରଖନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କ ଅଗରେ ଏହିସବୁ ଘଟିଯାଏ, ସେମାନେ ସବୁଦିନକୁ
ମଧ୍ୟ ରଖନ୍ତି ନାହିଁ ।

ମନ୍ତ୍ରିପୁର ଗାଁର ପାଞ୍ଚଜଣ ଗାଉଁଲ ଭଦ୍ରଲେକଙ୍କ ଭିତରେ
ଜଣେ ମୁଣିଆ ଲୋକ—ନଟବର—କି ଅବସ୍ଥାରେ ପଡ଼ି ଦୁଇ ବରଷ
ଜେଲ ଯାଇଥିଲା ତାହାର ପ୍ରକୃତ କାରଣ ଓ ବିସ୍ମୃତ ବିବରଣୀ,
ମାମଲା ଲଢ଼ିଥିବା ଓକିଲ, ମାମଲା ପରସଲ କରିଥିବା ହାକିମ,
ତାହାକୁ ଦୋଷୀ ପ୍ରମାଣ କରିଥିବା ସାକ୍ଷୀମାନେ କେନ୍ଦ୍ର ଭଲକର ବୁଝି-
ନ ଥିଲେ ।

ନିଜେ ବି ନଟକର କମ୍ ବୁଝୁଥିଲା । କାହା ପାଇଁ—କାହାକୁ ପୋଷିବା ପାଇଁ କି ପୋଷିବା ପାଇଁ ସେ ଏ ଅବସ୍ଥାକୁ ଗୁଲି ଅସିଥିଲା ।

ଦୁଇ ବରଷ ପରେ ସେ ଜେଲଖାନାର ମୟା କଟେଇ ଗୁଣଣେ ଲମ୍ବା ଦାଢ଼ି ମୁହଁରେ ରଖି ଜେଲ୍ ପାଟକ ପାରହୋଇ ଆସିଲା । କିନ୍ତୁ ତାହାକୁ ଅଦର କରି ପୁଣି ଥରେ ତାହାର ମଞ୍ଜିପୁର ଘରକୁ ଡାକିନେବାପାଇଁ ଜଣେ ବି କେନ୍ଦ୍ର ଅସି ନ ଥିଲେ ।

ଦୁଇ ବରଷ ଭିତରେ ତାହାର ପଡ଼ୋଶୀ କଏଦ, ଜେଲ-ଖାନାର ଭିତା ପାଗେର, କେଙ୍ଗା ଓଁଫାଡ଼ର, ଲୁହା କବାଟ, ନିଜର କମ୍ବଳ—ସବୁ ପ୍ରତି ଗୋଟାଏ ମମତା ଅସିଯାଇଥିଲା ।

ସେହିସବୁଠାରୁ ମେଲଣି ନେଇ ସେ ଅସିଥିଲା ପଦାକୁ—ଦେଖିବ ବୋଲି ତାହାର ଝିପ୍ ଓ ପରଚିତମାନଙ୍କୁ ।

ସେ ଅସି ଦେଖିଲା ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସେ ଭଲପାଏ ସେମାନେ ତାହାକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି । ଦୁଇବରଷର ଛାଡ଼ିବାଡ଼ି ତାହାର ମନରେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମ୍ଳେହ ଯେକେ ପ୍ରଶର କରିଆଣିଛି, ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ତାହାର ପ୍ରତି ଘୃଣା ମଧ୍ୟ ଠିକ୍ ସେମିତି ବଢ଼େଇ ଦେଇଛି ।

ଜେଲରୁ ବାହାର କଟକର ନାଲିଗିଆ ଉପରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଖିରେ ଅଗପଛ ଦେଖି ଦେଖି ଲୋକେଲେ ସେ ତାହାର ଜୀବନ କଥା ଭାବୁଥିଲା—ତାହାର ଦେହକ ଉପରେ ପଛେଇ ଯାଇଥିବା ବରଷ ବରଷର ଲତେହାସ, ଅଭି ଅଗ୍ନି ଧାଇଁଆସୁଥିବା ଦନଗୁଡ଼ିକ ।

ଏହି ଘଡ଼ିସନ୍ଧିରେ ଜୀବନର ଦୋମ୍ବୁହାଣି ଛବି ଉପରେ ସେ ଦେଖୁଥିଲା—ତାହାର କେନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ ।

ବରକ୍ତ ହୋଇ, ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ଗେ. ଭବିଷ୍ୟ—ସେମାନେ ପଛେ ତାହାକୁ ଭୁଲି ଯାଆନ୍ତି, ତାହାକୁ ଘୃଣା ଅଖିରେ ଦେଖନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ତାହାର ଅଭି କେନ୍ଦ୍ର ନାହିଁ ।

ମଲ୍ଲିକାର ଗାଁକୁ ଫେରିବା ପାଇଁ ନଟବର ଠିକ୍ କଲା । ସେ ଜେଲ ପାଇଁ ମେଡ଼ିମାନଙ୍କଠାରୁ ଛୁଟି ପାଇଥିଲା ପୁଣି ସେହିମାନଙ୍କଠାରେ ଦୋଷ ମାଗିବ । କୁହନ ହୋଇ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ସେହି ଗାଁକୁ ପୁଣି ଫେରିଯିବ ।

ଏହି ପାକଳ ବସ୍ତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ି ସେ ରହିପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏହି କାରଣରୁ ନଟବର ଗୁରୁଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ମଟର ଭଡ଼ା ଆଉ ବେଲ ଭଡ଼ା ଠିକ୍ କଲେ ସେ ଫେରିଯିବ ।

ସାହସ ବାନ୍ଧି ଗାଡ଼ିଲା ନଟବର ଗୁରୁଆଡ଼େ ଯାହାକୁ ଦେଖିଲା ହାତ ମଜେର ବୁଲିଲା—ପରସା ନେଲେ ସେ ପୁଣି ମଲ୍ଲିକାର ଦେଖିବ ।

ତାହାର ଦେହହାତର ବଳ, ମୁହଁର ତେଜ ତାହାର ସାଥରେ ବାଦ କଲା । ସେ ଗରବ ହୋଇ ରହିଲା ।

ଜେଲ୍ ଭିତରୁ ବାହାରିଲାଦେଲେ ଯେଉଁ ନିଃସ୍ୱ ଥିଲା ସେଥିରେ ତାହାର ପରନର୍ତ୍ତନ ଆସିଲା ନାହିଁ ।

ଦନଯାକ କୁନ୍ତ୍ର ଦେହ ନେଇ, ଅବଶ ମନ ନେଇ ନଟବର ବୁଲେ । ଯାହା ପାଏ ସେତକ ତାହାର ଦାନର ଖିଅକୁ ନଥାଏ ଦୁଏ । ଜେଲ୍ ଭିତରେ ସେ ଅର୍ଥମଣିଆ ଶିଖିଥିଲା । ସେଥିକି ବେଳିନା ପରସା ଗୋଟାଏ ଦୁଇଟା ଖରବ କରେ ।

ଜେଲ୍ ଭିତରେ ଅର୍ଦ୍ଧଠାପ୍ରତି କୁକୁର ଚାହିଁ ରହିଲା ପରି, ପଡ଼ୋଶୀ ଅମଳୀର ଅଧରମୁତ ପ୍ରତି ଆଶା ରଖି, ନଟବର ଅର୍ଥମଣିଆ ଶିଖି ଆସିଥିଲା ।

ଅଉ ଭକାଗୁ ଜୀବନରେ ଦେଖିଲା ସେ ଏହି ଅର୍ଥମ ତାହାର ଶାନ୍ତି ହର କରନ୍ତି, ମନରେ ଉତ୍ସାହ ଆଣିପାରନ୍ତି, ଭୋକ ଶୋଷ

ହୁଏ କହିଛି, ତାହାର ମନରୁ ଦୁହିନ୍ତା ଠେଲି ବାହାର କରି ଦେଇଛି ।

ନଟବର ଏମିତି ରୋଜିତା ଭିକାରି । ଘାତ ମଜୁରୀର ପରି ସେ ପ୍ରତିଦିନ ଭିକ ମାଗିବାକୁ ଗୋଟିଏ ବେଢ଼ିଆ କରିନେଲା । ଅଳ୍ପ ବେଳେ ବେଳେ କିଛି କିଛି ବଞ୍ଚେଇ ରଖେ—ଗାଁକୁ ଫେରିଯିବା ପାଇଁ ବାଟରେଇ ।

ଭିକାରିର ମଧ୍ୟ ସାର୍ବଜନିକପାଇଁ ଇଚ୍ଛା ଥାଏ, ତାହାର ବି ଭଣ୍ଡାରଘର ଥାଏ ।

ଏମିତି ଦେହମାସ କାଳ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ପରେ ନଟବରର ଅବସ୍ଥାର ବିଶେଷ ଉଲ୍ଲଟ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ତାହାର ମନର କାମନା ପୂରଣ ହେବାର ସୂଚନା ମିଳୁ ନ ଥିଲା ।

ନଟବର ସବୁ ଭୁଲିଯାଏ—ଅସ୍ତିତ୍ବ ଦୟାରୁ ।

ଶେଷରେ ଦିନକର ନଟବର ଗାଧୁକରେ ପଡ଼ିଲା । ଦିନଯାକ ବୁରୁଜ ତଳେ ଗଛଛାଇରେ ବସି । ସଞ୍ଜବେଳେ ଟିକିଏ ଅସ୍ତିତ୍ବ ଅଳ୍ପ ମିଳାଇଟିଏ ଖାଇ ଜଳକୁ ଦୂରକୁ ଡାକିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରେ ।

ଦିନେ—ଦୁଇଦିନ—ତିନିଦିନ ।

ତାହାର ସାର୍ବଜନିକ ମାଲ ସରାୟିଲା । ଦେହ ଦିନକୁ ଦିନ ଶରୀର ହୋଇଅସିଲା । ସିଧା ଠିଆ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ—ମୁଣ୍ଡ ବୁଲିଯାଏ । କାନ୍ଥ ଧରି କଷ୍ଟରେ ଯିବାଅସିବା କରେ ।

ରାତିରେ ପେଟୁ ବୋବାଏ । ବାଦୁଡ଼ି ଫଡ଼ଫଡ଼ ହୋଇ ଗଛରେ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ି ଡେଣା ହାଡ଼େ ।

ନଟବରର ମନ ଥରଯାଏ—ଦେହ ଶୀତଳେ ଉଠେ । ତାହାକୁ ଜଣାଯାଏ, ସେ ଏହି କାଠିଯୋଡ଼ି ଝୁଲି ବୁରୁଜ ଉପରେ ଗଛତଳେ ତାରମାନଙ୍କୁ ରୁହିଁ ଅଖି ବୁଜିବ ।

ସେହୁ ଖବର ତାହାର ମଲ୍ଲିପୁର ଗାଁ'ରେ ପହଞ୍ଚିବ ନାହିଁ ।

ସେ ନିଜେ ପିବାପାଇଁ ଏତେ କଥା କରୁଥିଲା କିନ୍ତୁ ତାହାର ମଲା ଖବର ଯେଠି ପହଞ୍ଚିବା ମଧ୍ୟ ଯେମିତି ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ଆସୁଥିଲା ।

ନଟବର ଦାଢ଼ିରେ ହାତ ମାରେ । ମୁଣ୍ଡରେ ହାତଦେଇ ବସେ, ମୁଣ୍ଡର ବିନ୍ଧା ଦୂର କରିବାପାଇଁ ।

ପାଖରୁ ଅଫିମ ସରଲା—ପରସା ସରଲା ।

ଦେହର ବଳ କମିଆସେ । ତାହାର ମନରୁ ସାହସ ଉଡ଼ିଯାଏ । ଏହି କେତୋଟି ଦିନରେ ସେ ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ସଢ଼ିଯାଇଛି—ସର-ଯାଇଛି ।

ପହୁଲି ବରଷାର କୁଅପଥର ପାଳଦୋ ଉପରେ ପଡ଼ି ଯେମିତି ନୁହେଁ ଚଞ୍ଚଳ, ନୁହେଁ ଧୀର, ପାଣି ହୋଇ ମିଳେଇଯାଏ ନଟବର ଯେମିତି ମିଳେଇ ଝଡ଼ିଯିବ । ଜେଲଖାନାରୁ ଅସି ଦାଣ୍ଡ ଉପରେ ସେ ଯେମିତି ଶୁଖିଯିବ ।

ତାହାର ବାପା ବୋଉ ତାହାର ଜନ୍ମ ସାଙ୍ଗରେ ଏହି ଭାଗ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ ପରା—

ସେ ବସି ବସି କାନ୍ଦେ । ହାତଟିକୁ ପଦାକୁ କରି ଚାହିଁଥାଏ ।

ପୁରୁଷାଟ ଶୁଣ୍ଠା ଉପରଦେଇ କଲେଜ ଆଡ଼କୁ ମୋହିଁଥିବା ପଛୁଆ ପିଲା, କରେଗୁଆଡ଼କୁ ଧାଉଁଥିବା ମହକଲ, ଅରପାର ତୋଟା ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଥିବା ଗୋରୁ ସମସ୍ତେ ଦେଖନ୍ତି—ନଟବରର କଞ୍ଜ ଦୂର ହୁଏନାହିଁ—ପରସା ମିଳେ ନାହିଁ ।

ମାଗି ମାଗି ଡଣ୍ଡି ଶୁଖିଯାଏ—ଡଣ୍ଡି ପଡ଼ିଯାଏ । କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଅଖି ଶୁଖିଯାଇଛି ।

ତାହାର ରୂପଭେଦ ଦରିଦ୍ରତାର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ପରି ଟିଆହୋଇ-ବସୁଛି ।

ଭଗବାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦାନା ମିଳେ, କନା ମିଳେ ।

ନଟବରର ଗାନ୍ଧୁଗୁଡ଼ି ଚୋର ହୋଇଥିଲା—ସେହି ଗଛ ଢଳୁ ।
ଲଗାଟି ଛୁଣି ଯାଇଛି । ତାହାକୁ ଅଧେ ଚର କୌପୁନି କରେ
ଅର ଅଧଟିରେ ତାଙ୍କେ ଦେହକୁ ।

ଦିନକର ରାତିରେ ଗଛଟେଲେ ସେଇଟି ହଜେଇଲା, ଜରର
କାଉଳିରେ ସେ କେଉଁଠି ଥୋଇଲା ଜାଣେ ନାହିଁ ।

କେବେ କେମିତି ସେ ପରସା ଅଧିକ ଗୋଟାଏ ପାଏ ।
ସେତକରେ ସେ କିଛି କଣି ପାରେ ନାହିଁ ।

କୁଅଡ଼େ ଯିବାପାଇଁ ତାହାର ବଳ ନ ଥିଲା । ଜଣକୁ ଦେଖି
ଗୁର ପରସାର ଅଫିମପାଇଁ ସେ ପରସା ଦେଇଥିଲା—ସେହି ଦରଦ୍ରର
ବନ୍ଧୁ ଅର ଭିକାରୀକୁ ଅତି ନଟବର ଦେଖିବାକୁ ପାଇନାହିଁ ।

ନଟବର ଗଳିରେ ପଡ଼ିରହେ । ସାସ୍ତା ପାଖରେ ବାବୁଘର
ଅଇଁଠା କୁଡ଼େଇ ଦେଲେ, ସେ ଖାଏ ।

କୁକୁରଠାରୁ ଘ୍ରାନ ହୋଇଛି । ତାହାର ଭୋକ ତାହାକୁ
ଜାନରୁ ଘ୍ରାନ କର ଦେଇଛି ।

ଏମିତି ସାସ୍ତା ଧୁଳିରୁ ଗୋଟେଇ ଖାଇ ନଟବର ଦୁଇଦିନ
ବଞ୍ଚିଲା । ଶେଷରେ କୁକୁର ସାପଙ୍କ ଡରରେ ଘୁଞ୍ଚି ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇ ଗୋଟିଏ
ପିଣ୍ଡାରେ ଶୋଇଯାଏ ।

ଅତି ସକାଳୁ ବାବୁଘର ଗୁରୁର ଦାଉରେ ଦୁଷ୍ଟୁଡ଼ି ଦୁଷ୍ଟୁଡ଼ି ଅସି
ନାଗଅଇର ଲଟା ଛୁଇଁତଳେ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ନଟବର ମରବ । ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନ ଥିଲା ।

ମରବାର ଅଗଦନ ଜଣେ ଲୋକ ଦେଖିଲା—ସେପ ଖରେ
ଥବା ଜଣେ ବାବୁଙ୍କ ଘରର ଘରଣୀ ।

ବେଗ ପ୍ରତି ସମୟ ସମୟରେ ଦୟା ଅସେ । ତାହାର
କ୍ରମକାର ଅତି ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି, ଘଡ଼ିକେ ପହରକେ
ଯୋକେ ଦେଇ ଗାଆଁର ରଖିଦୁଏ—ଗରବକୁ ।

ତାହାର କଷ୍ଟକୁ ଅଭର ଦୁଃଖମୟ, ହତାଶମୟ ଓ କଣ୍ଠକିତ
କରବାପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ।

ସେଦିନ ନଟବର ପ୍ରତି ଦୟା ହେଲା । ସେ ନିଜେ ଅସି
ପହଞ୍ଚିଲେ, ‘କରେ, ତୋର ଘର କେଉଁଠି ? କେତେଦିନ ହେଲା
ରମିତ ପଡ଼ିଛି ତୁ ?’

ନଟବର ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ କହିଗଲା ‘ମା, ମୋ’ ଘର ମଣି ପୁର ।
ମୁଁ ଅଫିସ ଖାଏ । ଦେହ ମାଣି ହୋଇଯାଇଛି । ଟିକିଏ ଅଫିସ ଖାଇଲେ
ଦେହ ତାଳା ହୋଇଯିବ । ଅତି ଦିନ କେରଟାରେ ମୁଁ ଗୁଲିପାର-
ପାରବ ।.....’

‘ମୁଁ ଥିଲଲେକ, ଭଲ ଜାତି, ଜେଲ ପାଇଥିଲି ।.....’

ତାହାର ଅଖିରେ ଲୁହ ଅନୁଥିଲା ଅଧିକ । ତାହାର କହୁଥିବା
କଥାଠାରୁ ବଳି, ତାହାର ଅଗୁଣା ମନର କୋହ ହେଉଥିଲା ଅଧିକ ।
ବାବୁଘର କୁହାକୁହୁ ହୁଅନ୍ତି—

‘ମଣିପର ଜୀବନ ଏଇଅ । ଏମିତି ଏତେସର ଭେକଟା
ହେଉଛି । ତାହାର ପିଲପିଲି ଅଛନ୍ତି ।.....ଅହା !’

ପରସାକର ଅଫିସ ପଠାହେଲା । ସେ ଖାଇ କେତେ ଅଶୀବାଦ
କଲା—‘ଭଗବାନ୍ ଗରବର ଯଦି ଅଶୀବାଦ ଥାଏ—
ତାହାହେଲେ ।’

କହିଲା ‘ମା, ଟିକିଏ ଖାଇବାକୁ ଦିଅ—ମୁଁ ଖାଇପାରବ
ନାହିଁ । ତଣ୍ଡିରେ ଲେଉଟ ନାହିଁ । ଭାତମଣ୍ଡ, ଅତି ଟିକିଏ ଖଟା—
ଏତକ ଯଦି ଦୟା କରବ—କରନ୍ତୁ.....’

ସେତକ ସେ ପାଇଲା ।

ପାଞ୍ଚିକାଠ ଅସାମୀର ଶେଷ ଅଣା, ଶେଷ ମାଗୁଣି ସେମିତି
ଭପେଷା କରାଯାଏ ନାହିଁ, ସେମିତି ସେ ଭଗବାନଙ୍କର ସୃଷ୍ଟିରୁ
ମେଲଣି ହେବା ଅଗରୁ ତାହାର ଶେଷ କାମନା ପୂରଣ ।

ଟିକିଏ ଅପମ—ଖାଇବା ଘରବ ।

ଗୁରୁର ଅଣି ତାହାକୁ ପାଖରେ ଥିବା ମାଟି ଖପରରେ
ତାଳିଦେଲା ।

ନଟବର କାକୁଡ଼ ସ୍ତରରେ କହିଲା, ‘ବାବୁ, ଟେକି ଖାଇପାରିବ
ନାହିଁ । ମୋର ପାଟି ପାଖକୁ ଟିକିଏ ଧରିଦିଅ—ତମର ମଙ୍ଗଳ ହେବ ।’

ଅଉ ଗୁରୁରଟି ସେମିତି କୁକୁର ଘୁଆ ଘରୁ କାଢ଼ିଲବେଳେ
ମୁହଁକୁ ତଳେ, ସେମିତି କରି ତାହାର ପାଟି ପାଖକୁ ସେହୁ
ଖପରଟି ଦେଖେଇଲା ।

ନଟବର ପିଇ ନିଶ୍ବାସ ମାରି ରହିଲା । ବାବୁଘର ପିଲାଏ
ଟିଅ ହୋଇଥାନ୍ତି—ସେ ଗୋଟିଏ ଚିଡ଼ିଆଖାନାର ଜନ୍ମ ହୋଇଥାଏ ।

ତାହାର ଆଉ ଗୋଟିଏ ଅଳି—ଶେଷ ପ୍ରାର୍ଥନା ଖଣ୍ଡେ ସାନ—

ମେଡ଼ିକି ପାଇଲା । ସେହୁ ତାହାର ମରଣଶୃଙ୍ଖଳ ଦେହରେ
ଶେଷ ଖପରିଲା—

ନଟବରର ଚକିତ୍ରା କରାଇବା ପାଇଁ ହେଁଅରଦନ ଚେଷ୍ଟା
କରୁହେବ । ତାହାକୁ ଶୁଣାଇ ଦିଅହେବ—

ନଟବର ଭାବିଲା—ସେ ବଞ୍ଚିଯିବ ଅଉ ରାତିକ ଏହୁ ରାସ୍ତା
କରରେ ଚାହିଁଗଲେ—ସେ ଭଲ ହୋଇଯିବ, ଦୁଏତ ତାହାର
ଗୋଟିଏ ଚକିତିକିଟିକି ।

ତହିଁଅରଦନ—

ଟେକି ଭାବିଲା । ସେ ପାଟି ମେଲିକରି ଉପରକୁ ଚାହିଁଛି ।
ବାବୁଘର ଲେକେ ଦେଖି ଯୁସି ହୋଇ ଫେରିଲା ଦୂରରୁ—
ବୋଧହୁଏ ଶୋଇଛି ।

ଘଡ଼ିଏ—ଦୁଇଘଡ଼ି, ନଟବର ସେମିତି ଶୋଇଥିଲା । ଅସମ୍ଭବ
ନଟବର ମରୁଛି । ପାଖରେ ନଟବର ଅଉ ନାହିଁ ।

ତାହାର ଗୋଡ଼ ହାତ ଯେମିତି ଥିଲା ସେମିତି ରହିଛି
କେଇଟି ସିର ଟିକିଏ ଫୁଲି ଉଠିଛି । ନଟବରର ଅଖି ମେଲା ରହିଛି
କେତେ ଜମିଲେ, କାଉ ମଲେ ଅଉ ଦଳେ କାଉ ଅସି ବେଢ଼ିଲପର
ସମସ୍ତେ ପଡ଼େ ଲେଖାଏଁ କହୁଛି । କିଏ ସହାନୁଭୂତିରେ
ପଡ଼େ କହେ, କିଏ ଅତିମଣିଆକୁ ପଡ଼େ ସାଟିଫିକେଟ୍ ଦିଏ;
ଭଗବାନଙ୍କଠାରୁ ଅରମ୍ଭ କରି ନଟବର ମକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାହାକୁ
ତାହାକୁ ପଡ଼େ ଶୁଣେଇ ସେମାନେ ବିଦାୟ ଦୁଅନ୍ତି ।

ଶେଷରେ ନଟବର ଶବ ବୁଢ଼ାହେଇ ମ୍ୟୁନିସିପାଲ୍‌ଟି
ଗାଡ଼ିରେ—ସେ ଯେମିତି ଅଛୁଅଁ ।

ଅତି ଯଦୁ ସେ ବଡ଼ଲୋକ ହୋଇଥାନ୍ତା, ତାହାର ଶବକୁ
କାନ୍ଦେଇବା ପାଇଁ ହୁଏତ କେଳଙ୍କର ଠେକେଠେଲି ଲୁଅିଥାନ୍ତା ।

ତେବେ ଏହି ଦୁଃଖ ନଟବର ବୁଝିବ ନାହିଁ ।

ତାହାର ଚନ୍ଦ୍ର, ପବିଜନ, ଗାଁର ଘିଅଖିଆ ଭାରି, କେତେ
ଜାଣିବେ ନାହିଁ—କେମିତି କି ଅବସ୍ଥାରେ ନଟବର ମଲା ।

କେତେଦିନ ପରେ ସେମାନେ ଶାସ୍ତ୍ର ମନ୍ଦିରେ ହୁଏତ ଗୌତ
ହୋଇପଡ଼ିବେ ।

କିନ୍ତୁ ନଟବରର ସେଥିରେ ଯାଏଅସେ କଣ ?

ଅନ୍ଧାରକାଗ୍ର କୁଟା . ଯେମିତି ନଇରେ ଭାସିଯାଏ ଅଉ
ପାଣିରେହିଁ ସଜିଯାଏ, ସେମିତି ନଟବରର ଦେହ ମିଳେଇ ଯାଇଛି ।

ଅଉ ହାଡ଼ କେଇଗଣ୍ଡି ହସ୍‌ପିଟାଲ୍‌ରେ ରହିଛି—ବାବୁମାନେ
ଦେଖି ପଠାନ୍ତି ତାଙ୍କର ହେବେ ବୋଲି ।

ବାଲି

ଗଳ୍ପ ନୁହେଁ—

ଚଳନ୍ତାରୁ ବାଢ଼ି, ମନରୁ ଢେ, ଅଜାବୁଡ଼ା ତାହାର ପିଲା
ନାତିମାନଙ୍କ ଅଗରେ ଯାହା ବାଢ଼ିଦିଏ, ସେହି ହେଉଛି ଗପ ।

କିନ୍ତୁ ନିଜେ ଜୀବନରେ ଯାହା ଘଟେ, ସଂସାରର ବଡ଼-
ଦାଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ ମଠ ବୁଝାହୁଏ, ଦାଣ୍ଡର ଧୂଳିରେ ଯେଉଁ ଭିକାରୀ
ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ମରେ, ତାହାର ଦୁଃଖମୟ ଜୀବନର କହିଣବଦ୍ଧ ଗଳ୍ପ
ନୁହେଁ ।

ଯେଉଁ ଦୁଃଖରେ ସରସତା ନ ଥାଏ, ଯେଉଁ କରୁଣା
କାହାଣୀରେ ମନ ହସେ ନାହିଁ, ସେହି ପ୍ରକାର ଅଶାନ୍ତିରାଜ ଜଞ୍ଜାଳ
ଅସି ବହୁତ ବେଶି ଗର୍ବର ଜୀବନରେ ପଡ଼ୁଥିବ ।

ପାନଦୋକାନୀ ଶତ୍ରୁର ଓରଫ ଶତ୍ରୁର ଜୀବନରେ ସେମିତି
ହତାଶିଆ ଦୁଃଖ ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା ।

ଦାନମଜୁରୀର ଘରେ ଜନ୍ମହୋଇ ସେ ଅଳ୍ପ ବୟସରେ
ମରି ରାମ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ, ଭରତ ପରି ନାଁ ପାଇଥିଲେ ବି ତାଙ୍କ ନାଁ ଥିଲା—
ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ।

ଶାନ୍ତି ତାହାର ମା ତାହାକୁ ଯେତେବେଳେ ସାଇମାଇସଙ୍କ
ଅଗରେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଟେକି ଧରୁଥିଲା, ନଇଲେ ସାଇର ବାବୁମାନେ
ଯେତେବେଳେ ତାହାଠାରୁ କିଛି କାମ ମାଗଣା କରେଇ ନେବାପାଇଁ
ଚାହୁଁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ତାହାର ନାଁ ଥିଲା—ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ।

ସେଥିରେ କିଛି ଯାଏଥରେ ନାହିଁ । ସେ ସେହି ‘ଶତ୍ରୁଘ୍ନ’
ତାଙ୍କିଲେ ଜବାବ ଦାଏ । ସେଇ ବେଳାଟିର ଅ ‘ଶତ୍ରୁଘ୍ନ’କୁ ଟିକିଏ
କଅଁଲେଇ ତାଙ୍କିଲେ ସେ ଏଡ଼ିହେଇଯାଏ ।

ସେ ବର୍ମାଦିନେ କାଠଯୋଡ଼ୀ ନଈରେ କାତ ମାରେ, କାଠ
ଧରେ, ଅଳ୍ପ ପାଣି ଶୁଖିଗଲେ ଦୋକାନ କରେ—ବାଟୋଇଙ୍କ ଯିବା-
ଆସିବା ରାଜିରେ ।

ଏଇ ଏତଳ ଜୀବିକା ଗୁଡ଼ିଲେ ସେ ତାହାର ଘରକୁ ଆସେ
ଦି’ଟା ଖାଇ ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ ନେବାପାଇଁ । ଦଶରୂପ ଘର—ଅଳ୍ପ
ଶୁଣ୍ଠି ରୁଲି—ସେଥିରେ ରେଷେଇ ହୁଏ ।

ଏଇ ହେଉଛି ଗରିବ ଶତ୍ରୁଘ୍ନର ଅଳ୍ପ ମାମୁଲି ଜୀବନ । ସେଥିରେ
ନୂଆକଥା କିଛି ନ ଥାଏ ।

ସେ ନଈକଳରେ ଜହ୍ନବାତିରେ ବୁଲେ । ତାହାର
ସାଇମାନଙ୍କୁ କହେ, ‘ପାଗ ବଢ଼ିଅ ହେଉଛି ।’

ହେଉନେ ନଈବାଲି ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ଗାମୁଛା ପାରଦ୍ଦର
ଶୋଇଯାଏ—ଦହେ, ‘ଅଳ୍ପା ପବନ’ ରୁଲିଛି; ଗୋଟା ବି ଓଡ଼ିଶ
କ ମଣା ନାହିଁ ।’

ଠିକ୍ ସେହି ପାଖଦେଇ ବାବୁଘର ପିଲାଏ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ
ହାଉଥା ଶାଅନ୍ତି, ଜହ୍ନ ଅଲ୍ଲଅରେ ଖୁସିହୋଇ ଗୀତ ବୋଲନ୍ତି,
ଭାବରେ ଚଢ଼ୁଳା ପଡ଼ନ୍ତି ।

ଶତ୍ରୁର ଭାବେ, ତାର ମନର ଭାବନା ଆଉ ବାବୁର
ଭାବନା ଏକା ।

କିନ୍ତୁ ପଶାଳ ଶାଗ, ଅଉ ଖେରୁଡ଼ି ଶିଶୁର ଯାହା କଷ୍ଟ ତ
ଠିକ୍ ସେହି ତପାତ ସେଠି ରହିଛି ।

X X X X

ଅମର ଶହୁଘ୍ନ — ତାହାର ଜୀବନରେ ନୂଆ ଘଟଣା ଗଢ଼ିଥିଲା;
ଜୀବନକୁ ସେଥିରେ ଭରତ କରି ନିଜର ଜୀବନର ମଜା
ଖୋଜୁଥିଲା ।

ସେ ଛୋଇଖିଅ ଶିଖିଛି । ତାମର ଗୁଣ୍ଡି ଦୂର କଢ଼ିବାପାଇଁ
ସେ ଯେତେକ ଶିଖିଛି ।

ତାର ଦୋକାନରେ ଯେଥିପାଇଁ ସାଙ୍ଗ ଅଉ ଦୋକ୍ତ କରି
ଅସ୍ତ୍ରପ୍ରହରଣ ଦେଠକ ରୁଲେ ।

ତାହାର ବୁଦ୍ଧି ଅଗରୁ ଟିକିଏ ମୋଟାଳିଆ ଥିଲା, ସେତେକ
ଅନ୍ଧର ଗୋଟାଳିଆ ଧରିଥିଲା ।

ତେରା ସଫାଗ୍ର ହେଲା । ତାହାର ବାହାଘରେ ମେଳକ
ଶୁଣାଶୁଣି ହୋଇନାହିଁ କି କନ୍ୟାର ରୂପରେଖ, ଦୋଷଗୁଣ ଗୋଟା
ହୋଇନାହିଁ, କି ଅତିଥି ଅଭ୍ୟାଗତଙ୍କର ହେଲି ହୋଇ ନ ଥିଲା ।

ଶତ୍ରୁର ଭାବେ—ତା ସଭର ବାବୁଙ୍କର ବାହା ଅଉ ଶତ୍ରୁର
ବୋହୂ ଅଣିବା ଭିତରେ ତପାହିଁ କଣ ?

ସେମାନେ ଧନୀଲେକ—ଯାଅ ପରୁଣ ଶରତ କରନ୍ତି; ଆଉ
ସେ ଗରିବ ପରସାଟାଏ ଶରତ କରନ୍ତି । ସତେକ ତ !

କିନ୍ତୁ ଅଢେଇଫୁଟିଆ ବାମନ ଅତି ପାତ୍ରହତା ପଣ୍ଡା ଯୁଥନ
ଭିତରେ ଯେଉଁ ତପାହ, ସେଠି କଣ ସେଇଥା ନୁହେଁ ?

X X X X

ଶତ୍ରୁର ପୁଅ ହୋଇଛି ।

ଶତ୍ରୁ ତାର ଏକୋଇଶିଆ ଦାନ ପୂଜା କରିଥିଲା । ତାହାର
ଗଞ୍ଜେଇ ଦୋସ୍ତମାନଙ୍କୁ ଡାକି, ଦିନାଥମେଲା ଭୋଗ ଦେଇଥିଲା ।
ଅତି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତାହାର ସେହି ବଖୁରକ ଘର ଭିତରକୁ ଡାକିଆଣି
ଦେଖେଇଥିଲା ତାହାର ପୁଅଟିକୁ ।

ସେ ରଜାପୁଅ ପରି ହୋଇଛି ।

ତାହାର ଯାମର୍ଥ୍ୟ ଭିତରେ ସେ ତାହାକୁ ଦୁଧଠାରୁ ଅରମ୍ଭ କରି
ପାତ୍ରଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ ଅଣି ତାହାର ହସ୍ତପାଦ କରୁଥିଲା । ଗରବଘରେ
ପାତ୍ରଥ ଦିଅନ୍ତୁ—ସେ ନିଜେ ପାତ୍ରଥ ଖାଇ ତାହାର ମାଥା
ହାତରେ ବଢ଼ିଛି, ଅତି ବାବୁଘଝପିଲା ଦୁଧ ପିଏ ।

ତେରବ ପିଲାଦିନରୁ ପିଲାକଥା । ତା ଦୋକାନରୁ ସଉଦା
ନ କଲେ ସେ ମନ କଷ୍ଟକରେ । ସଉଦା କୁଣିଗଲେ ସେ ବସି
ଶୁଣାଏ ତାହାର ପୁଅକଥା, ସେ କେମିତି ସଫାରଙ୍ଗ ହୋଇଛି ଅତି
କେତେ ଖେଳୁଛି, କେମିତି ହସୁଛି ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

ସେ ଭାବି ଭାବି ଭଲ ନାଆଁଟିଏ ତାହାକୁ ଦେଇଛି—
କୁସୁନିଆଁ ।

ବାବୁଙ୍କର ପୁଅ ନାଆଁ ମହେନ୍ଦ୍ରକୁମାର ଦେବାରେ ଯାହା
ବୁଝାଯାଏ, ଶତ୍ରୁର ପୁଅକୁ କୁସୁନିଆଁ ନାଆଁ ଦିଅହେବାରେ ଠିକ୍
ସେଇଆଁ ବୋଲି କେହି କେହି କହନ୍ତି ।

ବୋଧହୁଏ ନୁହେଁ—କଳା ରମ ଅତି ଧଳା ରମ ଯେମିତି
ମଣିଷକୁ ସୁନ୍ଦର ଅସୁନ୍ଦର ଦୁଇଭାଗ କରିଦିଏ, ସେମିତି ଶିଶା, ସତ୍ୟତା

ଅଉ ସୁଚ୍ଛଳତା ମଣିଷ ଭିତରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ କମ୍ ବେଶି
କରନ୍ତି ।

X

X

X

X

ଶତ୍ରୁର ପିଲା ହୋଇଛି । ସତ୍ତ୍ୱଦାଗର ହୋଇ ବଣିଜ କରଛି ।
ସଂସାର ହୋଇ ବାପା ହୋଇଛି ।

ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକଟିରେ ବାବୁ ସାଙ୍ଗରେ ନିଜକୁ ସମାନ କର
ଭୁଲିଛି, ହୋଇନାହିଁ ।

କାଠଯୋଡ଼ି ପଥରବନ୍ଧର ଗୋଟିଏ ପାଖରେ ପକ୍ଷ ପାଣି
ମୁନିସିପାଲଟି ନାଳଦେଇ ଗଡ଼ିଯାଏ ଗଡ଼ିଅକୁ, ଅଉ ଅରପାଖେ ନଈ
ବହିଯାଏ ସମୁଦ୍ରକୁ ।

ଶତ୍ରୁ କେବେହେଲେ ବାବୁ ହୋଇପାରବ ନାହିଁ । ବାବୁ
ହେବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ବାବୁ ପରି ସୁନ୍ଦରଭାବରେ ଭାବିପାରବ
ନାହିଁ, ଦେଖିପାରବ ନାହିଁ, କି ବୁଝିପାରବ ନାହିଁ ।

ତାହାର କୁସୁନିଆଁ ଦେହ ଶ୍ୱେପ ହେଲା, ଭଲ ହେଲା ନାହିଁ ।

ସେ ପୋକସୁଙ୍ଗା ରସ, ତାଳିମ୍ବ ଛେଲି, ଜାମୁ ଅର୍ଦ୍ଧ ଅଦ
ଯେତେ ଟୁଣୁକା ଟୁଣୁକି ଅଉ ବରଦର ଦବେଇ ସବୁ ଦେଲା,
ତଥାପି ଭଲ ହେଲା ନାହିଁ ।

କୁସୁନିଆଁ ଶୁଖି ଶୁଖି କଣ୍ଟା ହେଲା ।

ଶତ୍ରୁ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରକୁ ଅଣିଲା । ଡାକ୍ତରକୁ ଦୁଇ ଟଙ୍କା
ଲକ୍ଷଦେଇ ସେ ପିତ୍ତଲ୍ ସର୍ଜନ୍‌କୁ ଦଶ ଟଙ୍କା ଫିସ୍‌ରେ ଅଣି ପୁଅକୁ
ଦେଖେଇଲା ।

ଶତ୍ରୁ ଯେ ଅସହାୟ ଓ ନିଃସମ୍ବଳ ଏତକ କଥା ଜଣେଇବ
ବୋଲି ଅଉ ଡାକ୍ତରକୁ ବୁଝେଇବ ବୋଲି ସେ ଛୋଟ ଡାକ୍ତରକୁ
ଦି'ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲା ।

ଶତ୍ରୁର ବଡ଼ ଡାକର ଅଗରେ ବହାଜଟା କଲ—ତାହାର ପୁଅକୁ ଭଲ କରିଦବାପାଇଁ । ତାହାର ଦୋକାନର ମୁକ୍ତଧନକୁ ସେଇଥିପାଇଁ ସେ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଥିଲା ଅଖିରୁଜା ।

କୁସୁନିଆଁ ମଲା । ଶତ୍ରୁର ବହୁତ ଡେରରେ ସେକଥା ସତ ବୋଲି ବୁଝିଲା, କାନ୍ଦଲା ନାହିଁ ।

ଏକୂଟିଆ ତାହାକୁ ବୋହୁନେଇ ମଶାଣିରେ ପୋତିଦେଇ ଆସିଲା—ତା ଘଙ୍ଗରେ ତାହାର ଅଳ୍ପ କେତେଜଣ ସାଙ୍ଗ ଯାଇଥିଲେ ।

ମଶାଣିରେ ତାହାକୁ ଗାତରେ ପୋତି ମାଟି ଢାଙ୍କିଲାବେଳେ ସେ ଭାରି କାନ୍ଦୁଥିଲା । ତାହାର ସାଙ୍ଗମାନେ ତାହାକୁ ବୁଝେଇଥିଲେ, ‘କରେ ଶତ୍ରୁର ଭାରି, କାନ୍ଦୁଛୁ କାହିଁକି ? କେତେ ପିଲା ହବ, ଦେଖିବୁ ନାହିଁ ! କିଏ ନ ମରୁଛି ?’

ଗଞ୍ଜେଇ ମଲାହେଲା । ଶତ୍ରୁର ବି ବେଶ୍‌ତାଜା ହୋଇ ଫେରି ଆସିଲା—ନଈରେ ଭୁବ ଦେଇ ।

ଘର ଅସନା ହୋଇଛି । କୁସୁନିଆଁ ବୋଉ ବୋବାଳି ଛଡ଼ୁଛି—ଅଉ ଶତ୍ରୁର ବୋଉ ସେତେବେଳକୁ ଘର ଦୁଆର ଲିପାପୋଛରେ ଲାଗିଗଲାଣି ।

ଶତ୍ରୁର ଫେର୍ ଦୋକାନ ଖୋଲିଲା । କେତେ ଗରବ ଅସି ଫେରି ଫେରି ଗଲେଣି ।

ସେହି ଗୋଟିଏ କଥା—ସବୁ ଗରବକୁ କହେ—‘ଗାରୁ, ପୁଅଟି ଚାଲିଗଲା ।’ ଅଉ ତାହାର ଏକୋଇଶିଆ ଭୋଜା, ରଜା ପୁଅପର ଚେହେରା, ସିଉଲ୍‌ସର୍ଜନ୍‌ ଫିସ୍—ସବୁକଥା ।

ତାହାର କହିବା କଥାରେ କୁସୁନିଆଁର ମରଣଠାରୁ ବଳି ବେଶି ଥାଏ—ତାହାର ନିଜର ଅଶ୍ରୁଣ୍ଡ । ବଡ଼ ଡାକରର ଔଷଧ ଧରିଲା ନାହିଁ—ତାହାଣି ଗ୍ରାସିଥିଲା ଓ ଅଉ—

ଅମ ରାଧୁଆର କଥାରେ ସୁଭଦ୍ରାପୁରରୁ ଭଲ ଗୁଣିଆ
ତଳେଥିଲେ କେଜାଣି ଅବା ଠାକିଥାଆନ୍ତା ।

ଅଉ ତାହାର ଦୋକାନର ମୂଳପାଣ୍ଠି ଝାଡ଼ଝୁଡ଼ ହେଲା ।
ତେବେ ବି ଖୋଜାଟା ରହିଲା ନାହିଁ ।

ଶତ୍ରୁର ଅଖି ଓଦା ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଅଉ ସେ ଗପେ ନାହିଁ—ଦିନ କେଇଟା ପରା ସେ ଥିଲା—
ଗଲାଣି ।

ତାହାର ବାପା ମନରେ ପୁଅ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏଣିକି
ଜଞ୍ଜାଳର କୋଳାହଳରେ ସେସବୁର ମରମର ଶବ୍ଦ ଉଠେ ନାହିଁ ।

ଧଳାବାଲି ଉପରେ ଯେମିତି ଭାସ ଉଠେ ନାହିଁ, ସେମିତି
ଦୁଃଖୀର ଗରବ ଜୀବନର ନିରମାଣିଆ ଭାବନା ଭିତରେ ସୁଖ ଶାନ୍ତି,
ଅଶା ଅକାଂକ୍ଷା, ଦୟା, କୃପା, ସ୍ନେହର ମଞ୍ଜି ବୁଣିହୋଇ
ରହିଥିଲେ ବି ସେ ଉଠେ ନାହିଁ କି ଉଠାଏ ନାହିଁ । ✓

ଦୁଇପାଖ

ଏହି ମୋର ଘରର ଅଗେ ଦେଖିବା କଥା ।

ସେ ହେଉଛି ଜାତିରେ କେଉଁଟି । ତାହାର ରଙ୍ଗ ପୋଡ଼ାକାଠ ।
ମୁଣ୍ଡ ବାଳ ତହିଁ ବଳି କଳା । ଦାନ୍ତ ଦ'ପାଟି ପାନ ଖାଇ ବୋଳ
ବସିପାଇଛି । ଅଉ ମୁହଁକୁ ମନେର ସେମିତି ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ
ଅଠପଣି କଳା ପଡ଼ି ଅସିଲଣି । ସେ ହେଉଛି ବଳିଅ—ବେଣ୍ଟା
କେଉଁଟି ଟୋକା । ସେ ତାହାର ଜୀବନ ନେଇ ଚାଲିଛି ।

ସେ ପୋଖରୀରେ କାଳି ଅନ୍ଧାରରୁ ବୁଡ଼ି ବୁଡ଼ି ମାଛ ଧରେ ।
ନଈ ବଢ଼ିଥିଲାବେଳେ ନଈରେ ଡଙ୍ଗା ଚଲାଏ । ମାଛ ପାପଙ୍କ ଉତ୍ତରେ
ସେ କାରବାର ହୁଏ ସତ; କିନ୍ତୁ ତାହାର ବି ସେମାନଙ୍କୁ ଜର । ସେ
ତାହାର ଜୀବନକୁ ମୋର ଭଳି ଭଲ ପାଏ । ସେ ସବୁ ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ
ସହି ସହି ଚାଲିଛି । ସେ ଜୀବନମୂର୍ତ୍ତି କାମ କରେ, ତାହାର ପେଟ
ପାରି । କିନ୍ତୁ କେଉଁଠିନ ସେ ପେଟ ପୋଷିବାପାଇଁ କୁମ୍ଭୀର ପେଟ

ଭିତରକୁ ଯିବାପାଇଁ ମନ କରିନାହିଁ କି ସାପର ଫଣା ଉପରେ ପାଦ ଥୋଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହିଁ ।

ସେ ମୋର ଫିଲଦାନର ସାଙ୍ଗ । ଏକାଠି ଅମର ଘର; ଅମ ପିଣ୍ଡା ଗୁହାଳୀରେ ପଡୁଥିଲା । ସେ ପଣିକିଆ ଭଲ ଜାଣିଥିଲା । ମତେ ନ ଅସିଲବେଳେ ସେ ବଢେଇ ଦିଏ । ଅଉ ଅଳ୍ପ ବଳିଆ କେଉଁଟେ ହେଉ ନଈରେ କାତ ମାର ଶିଖିଛି । ଠିକ୍ ସେଇଠି ମୁଁ ପାଠଶାଠ ପଢ଼ି ବାବୁ ପାଲଟି ଯାଇଛି । ମତେ ସେ ଡାକେ ‘ବାବୁ’ ବୋଲି । ମୋର ସେଥିକି ଦୁଃଖ ନାହିଁ । କେବେ ସେ ମୋର ସାଙ୍ଗରେ ପଡୁଥିଲା, ସେଥିକି ମୋର ଅଖି ଯାଏ ନାହିଁ । ମୁଁ ଭାବେ ଯେ ବଳିଆ ହେଉଛି କେଉଁଟେ—ତାହାର ଜନ୍ମ ସେଇଆ, ଅଉ ମୋର ଜନ୍ମ ବାବୁର ଜନ୍ମ । ଅମର ଜନ୍ମ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଷଠି ଠାକୁରଣୀ ସେହି ଅଲଗା ଅଲଗା ମୋହର ମାର ଅମକୁ ପଠାଇ ଦେଇଛି ।

ବଳିଆ ମୂର୍ଖ । ସେ ଅମର ପର ପାଠୁଆକ ଅଖିରେ ଗଣ୍ଡମୂର୍ଖ । ମୁଁ ବାହା ହୋଇଣି, ମୋର ବାହା ସାଥରେ ତାହାର ମଧ୍ୟ ବାହାଘର ହୋଇଥିଲା । ସେ ତାହାର ଛୋଟିଆ ବାହାଘର କଲା—ମୋତେ ସେଥିକି ଡାକି ନାହିଁ । ମୁଁ ମୋର ବାହାଘରକୁ ତାହାକୁ ଖାଇଚାକୁ ଡାକିଥିଲି । ସେ ଅସି କଲେ ପତର ପକାଇ ତାହାର ଚାବୁର ବାହାଘର ଭେଜିଭାତ ଖାଇ ଯାଇଛି । କେବେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ପଡୁଥିଲା, ସେକଥା ବୋଧହୁଏ ସେ ସୁମର ନାହିଁ । ମୁଁ ତାହାକୁ ମୁଠାଏ ଭାତ ଦେଇଥିଲି, ସେଥିରେ ସେ କୃତ୍ୟକୃତ୍ୟ । ଅଉ ମୋତେ ସେ ଡାକି ନାହିଁ । ମୁଁ ସେଥିରେ ଖୁସି । ମୋର ଘାଙ୍ଗରେ ସେ କେବେ ପାଠ ପଢୁଥିଲା, ଏ କଥା ମୁଁ ଭୁଲିଗଲିଣି ।

ମୁଁ ବାହା ହୋଇଛି । ସୁନ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀ, ପାଠୋଇ ଝିଅ । ଭଲ କୁଳର ଭଲ ଘରର । ସଶ୍ୱଶା ଶିଖିଛି, ଫେନନ ଜାଣିଛି, ପାକିଲାମି ଜାଣେ;

ଅଉ ଅଣି କାନ ମଧ୍ୟ ବେଳକାଳ ଜାଣି ବାରେ ଜାଣେ । ମୋର ସେଇଅ ବୋଧହୁଏ ମନର ଅଦର୍ଶ । ତାହାର ସାଙ୍ଗରେ ସେ ମେଳ ଖାଉଥିଲା ।

ଅଉ ଅମେରୁଲିକୁ ଅମର ବିଭାବର ସ୍ନେହ-ତୋର ଟାଣି ଟାଣି । ସ୍ତ୍ରୀର ରୂପ କେମିତି ନ ମଉଳିବ, ସେଥିପାଇଁ କେତେ ଦେପାଜତ କରେ । ତାହାର ଦେହ କାଳେ ଝାଞ୍ଜିଲିଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ପ୍ରତି ଚୁର ମାସରେ ମୋଦକ ସାଲସା ତାହାକୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଏ । ତାହାର ଦେହରେ ସୁନା ଗହଣା ଛଇ ଦେଇଛି । ତାହାର ସୁନ୍ଦରପଣିଆ ବଢ଼ିବ ବୋଲି ଭଲ ଲାଗା ତାହାର ପାଇଁ ଖଞ୍ଜି ଦେଇଛି । ହଁ—ସେ ଭଲ ଭାବରେ ଚିଠି ଲେଖି ଜାଣିବ, ମନରୁ ରୁଚାଇ ଭଳି କଥା କହି-ପାରିବ ବୋଲି ତାହାର ପାଇଁ କେତେ ବହୁ ପଦ ମଧ୍ୟ ଚିଣିଅଣେ ।

ସେହୁସବୁ ସୁଖ ଅଉ ସ୍ବାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଭିତରେ ମୁଁ ମାଳକୁ ଭଲ ପାଉଥିଲି । ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ନାଁ ‘ମାଳ’ । ସେ ମୋତେ ଭଲ ପାଉଥିଲା । ଅମେ ବୁଝୁଥିଲା, ଜଣେ ଜଣକୁ ଭଲ ପାଉ ।

ମାଳ ମୋର ସୁବିଧାକୁ ଦେଖେ । ମୋର ଦେହ କେମିତି ଭଲ ରହିବ, ସେଥିକି ଯତ୍ନ ନିଏ । ମୋତେ ଭଲରେ ରଖିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରେ—ମୋର ଅର୍ଜନ ଭିତରେ ଅବଶ୍ୟ । ଅମେ ସେମିତି ସେମିତି ରୁଲିଥିଲା । ଅମର ସୁଖକୁ କିଛି ସର ନୁହେଁ ।

ଅଉ ବଳିଅ ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ସୁନେଇ । ବଳିଅ ମୁଣ୍ଡର ବାଳକୁ ବାସନା ତେଲ ଦେଇ କୁଣ୍ଡାଏ ନାହିଁ । ସୁନେଇ ସେମିତି ନୁହୁରି ହୋଇଥାଏ । ତାହାର ମୁଣ୍ଡକୁ ବର୍ଷକୁ ବାରଥର ଟିକିଏ ଜଡ଼ା ତେଲ କି ଗପା ତେଲ ଯାଏ ନାହିଁ । ତାହାର ମୁଣ୍ଡପାକ ଝକୁଣି । ଅଉ ବଳିଅ ମୁଣ୍ଡପାକ ଝପି ।

କଳିଅର ଅଣ୍ଟା ଓ ପିଠି ଯାଦୁରେ ଶୁଭ ହୋଇଛି । ସେ
ଦିନଯାକ ଖପର ଖପର ହେଉଥାଏ । ଓଦା ହେଉ ହେଉ ସେହି ଯାଦୁ
ଅଧରୁ ଅଧରୁ ଖସିପ ଦଶୁଛି । ମାଉଁସ ମିଳେଇ ଯାଉଥିଲେ ସେମିତି
ଧଳା ଦଣ୍ଡେ, ଟିକ୍ ସେମିତି ।

କଳିଅ ଫେରେ—ସୁନେଇ ତୋରଣୀ ବାଜିଦିଏ । ତାଙ୍କର
ଘରେ ସେଥିରେ କଳି ଲାଗେ । ଭାତ ନ ଥାଏ ହାଣ୍ଡିରେ । ସୁନେଇ
ଭାରି ପେଟ କାଦୁରା । ନିଜେ ଖାଇଯାଏ ବେଶୀ । କଳିଅ କଳିକରେ ।
ବେଶୀ ଭରକ୍ତ ହେଲେ ସୁନେଇର ପିଠି ବେକକୁ ଦି'ଟା କଟିଦିଏ ।
ସୁନେଇ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଦଉଡ଼ି ଅସେ ଅମର ଘରକୁ । ମାଳ
ତାହାକୁ ଫଟେଇ ଫଟେଇ ପରୁରେ, କାହିଁକି ସେ ବାଡ଼େଇବା—
କଳିଅଟା କେମିତି ଗେରସ୍ତଟାଏ ? ସୁନେଇ ତାହାର ଦଶପୁରୁଷକୁ
ଲକ୍ଷ୍ୟକର ଭାବେଇ ଶୁଣାଏ । ମାଳ ହସେ—ମାଳ କହେ, 'ସେଗୁଡ଼ାକ
ମଣିଷ ନୁହନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଭିତରେ ମଣିଷପଣିଆ ନାହିଁ ।'

ମୁଁ ଭାବେ ସେଇଆ ହୋଇଥିବ । କାଳେ କୋଠାଘରେ ଖାଲି
ମଣିଷପଣିଆ ରହୁଥିବ, କିଏ ଜାଣେ ?

ମୋର ଯୋଡ଼ିଏ ପିଲା—ପୁଅଟିଏ ଝିଅଟିଏ । ଅଉ କଳିଅର
ପାଞ୍ଚୋଟି । ତାହାକୁ ଭାତ ଅଣ୍ଟେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଓଲଟି ଖାଆନ୍ତି—
ଅଉ ଓଲଟି ଖାଆନ୍ତି । କେବେ ଅମର ଘର ଆଡ଼େ ଅସି ଅର୍ଦ୍ଧଠା
ମୁଠାଏ ଖାଇଥାନ୍ତି । ସେହି ଶିଶୁଗୁଡ଼ିକ କେତେ ସୁନ୍ଦର ହୋଇଛନ୍ତି
ବେଶ୍ ମୋଟାମୋଟି ।

ମୋର ଦୁଇଟି ପିଲା । ଏତେ ଔଷଧ ଖାଇ, ଏତେ ଯତ୍ନରେ
ରହି ନାହିଁ । ଅଉ କିଛି ନ ଖାଇ ସୁନେଇର ପିଲାଟିମାନେ
ଏମିତି ବଢ଼ୁଅ ଢେଲେ କେମିତି ? ମୋର ଝିଅ ସବୁ ନ ପାରି କହେ,
ଦେଖୁନାହିଁ—ସବୁଗୁଡ଼ାକ କେମିତି ଭଲପାଉ ହେଲେଣି । ଅଉ ଅମର

ପିଲାମାନେ କଅଣ ହେଉଛନ୍ତି । ଦେହରେ ଟିକିଏ ବି ଲଗିଲା ନାହିଁ ।

ଗରବର ଭାତ, ଅକାର୍ଯ୍ୟ କୁଡ଼ିଆ, ପାଣି କାଦୁଅ, ମଇଳା, ଛୁଣ୍ଡା ଲେଙ୍କଡ଼ା ସେମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଯେଉଁ ବଳ ଦେଇଛି, ମୋର ଘରର ସବୁ ଘିଅଭାତ, ଅଳ୍ପଅ, ପବନ, ସାଲ୍‌ସା ମିଶି ତାହାର ଭାଗକୁ ବି ହେଲାନାହିଁ ।

ମୋର ବଳିଆ ଉପରେ ହୁଂସା ହୁଏ । ମାଲ ପୁନେଇ ଉପରେ ରବେଇ ଖବେଇ ହୁଏ । ତାହାର ବଡ଼ପୁଅ ମାଛ ଧରି ଶିଙ୍ଗିଲଣି । ଶ୍ଳେଷିଆ ହୁଲିରେ ଅହୁଲ ପେଲି ଜାଣିଲଣି । ଅଉ ଅମର ବଡ଼ପୁଅ—ଦନକୁଦନ ରେଗିଣା ଓ ହୁଣ୍ଡା ହୋଇଯାଉଛି ।

ଦନକର—ମୋର ବାହାଘରର ତେରବର୍ଷ ପରେ, ଅଉ ମୋର ଗୁହାଳୀ ପାଠର ତରୁଣ ବର୍ଷ ପରେ । ବଳିଆକୁ ଡାକିଲି ପାକୁ । ଗୋଟିଏ ମସିଣାରେ ବସିଥିଲି । ତାହାକୁ ସେଥିରେ ପାଖକରେ ବସିବାକୁ କହିଲି । ସେ ଶଙ୍କି ଶଙ୍କି ହେଲା ।

ତାହାର ଡର ଭାଙ୍ଗି କହିଲି, ‘କିବେ ବଳିଆ, ଏକାଠି ପାଠ ପଢ଼ିଥିଲେ ଅବଧାନ ପାଖରେ । ମନେ ଅଛି?’ ସେ ଡର ଡର କହିଲା, ‘ହଁ ବାବୁ, ସେତେବେଳେ ପିଲାଟିଏମାନେ ହୋଇଥିଲେ ।’ ଅମ ବାଉରଥ ଲେଖି ତାହାର ପୁଅଟିଏ ଛ’ ବରଷର, ତାହାର ନାଁ ବାଉରଥ । ବଳିଆ ବୁଝେ, ସେ କେଉଁ ଅଉ ମୁଁ ବାବୁ ପିଲା, ଏଥି ଭିତରେ ବାବୁ ହେଉଛି ।

ତାହାର କଥା ପଞ୍ଜୁରଲି ‘କିବେ କମିତ ଲଗୁଛି ପିଲାପିଲି, ପୁଅ ମାଇପ, ଘର ସଂସାର ସବୁ?’ ସେ ହସି ଉପରକୁ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲା, ‘ଠାକୁରଙ୍କ ଖେଳା ବାବୁ—ଅମର ହାତରେ କଣ ଅଛି ? ଅମ ବାଉରଥ ବୋଉ ଅଛାଟିଏ ଏକା । ତାହାର ପାଇଁ ମୋର କିଛି

ଭଣା ହୋଇନାହିଁ ।...ପାଞ୍ଚୋଟି ପିଲା—ଅଉ ଶାଗ ଭାତ ମୁଠାଏ ହେଉଛି । କୋଡ଼ିଏ ଡିଗ୍ରୀ ଡିଗ୍ରୀ ପୋତାଗାତରେ ରଖିଛି—ଭଲ ମନ୍ଦ ପାଇଁ ।...

ସେ କହି ଯାଉଥିଲା—ମୁଁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ପଚାରିଲି, ତୋର ଅସୁବିଧା କିଛି ହୁଏ ?—ହେଉଛି ?’ ସେ ଭାବିଲା ଭାବିଲାପରି ହୋଇ କହିଲା, ‘ନା—କିଛି ନାହିଁ—ସବୁ ଚଳିଯାଉଛି ତ !’

ଅଉ ମୁଁ ? ଜ୍ଞାନ ବିଜ୍ଞାନ ଭିତରେ ମୋର ସୁଖଠାରୁ ବଳି ଦୁଃଖ ଅଧିକ ହୋଇଥିଲା । ଯାହା ମୁଁ ‘ମାଲ’ଠାରୁ ଅଣା କରୁଥିଲି ଅଉ ଦାବା କରୁଥିଲି, ତାହା ପାଉ ନ ଥିଲା । ସେ ବି ମନେ ମନେ ଲଜିତ ହୋଇ ଅସୁଥିଲା, କିଛି ମୁହଁ ଖୋଲି କହେ ନାହିଁ—ସେ ତାହାର ଦୁଃଖ ବହୁତ ହେଉଛି ବୋଲି କହେ । ମୁଁ ବି ସେମିତି ଭାରି କଷ୍ଟରେ ଥାଏ ବୋଲି ମନେ କରୁ । ଏକାଠି ମିଶି ତାହାହେଲେ, କ’ଣ ଅମେ ସୁଖୀ ?

ସେଇଠି ବଳିଅ—ସେ କିଛି ନ ଜାଣି, ଏହି ଦେହ, ଏହି ମନରେ କେମିତି ସୁଖ ପାଉଥିଲା, କିଏ ଜାଣେ ? ତାହାର ସୁଖ ଅଗରେ ମୋର ଧନ ଦଉଳତ କିଛି ନୁହେଁ । ସେ ସୁନେଇକୁ କୁଆଡ଼େ ଭଲ ପାଉଥିଲା ବୋଲି କହେ । ତାହାର ଫଳରେ ତାଙ୍କର ପିଲା । ତାଙ୍କର ପ୍ରେମର ପୁରସ୍କାର ।

କିନ୍ତୁ ସେହି ପ୍ରେମ କଣ ? ବଳିଅ ବୁଝେ ନାହିଁ—ସୁନେଇ ଜାଣେ ନାହିଁ । ତଥାପି ସେମାନେ ଖୁସିରେ ଥିଲେ ।

ଅଉ ଅମେ—ମୁଁ ଅଉ ମାଲ । ସବୁ କଥା ଜାଣି, ସବୁ କଥା ବୁଝି ସୁଖପାଇଁ ବାରି ହୋଇ ଏମିତି ଅଶାନ୍ତରେ ସଜି ମରୁଛି କାହିଁକି ?

ଆମର ଏତେ ବୁଦ୍ଧି, ଆମକୁ ଟିକିଏ ଅନନ୍ଦ ଦେଇପାରୁ ନଥିଲା କ’ଣପାଇଁ ?

ଧୂଳି

(୧)

ପ୍ରତିବର୍ଷ ମେଘ ଶେଷେ, କୋଇଲି ଗୀତ ଗାଏ, କାଠଯୋଡ଼ି
ନଈରେ ମାଟି ପଡ଼ି ରସ୍ତା ତଥର ହୁଏ, ପୃଥ୍ବୀ ବୁଲିଥାଏ ସୂର୍ଯ୍ୟ
ଗୁରୁଥରେ, ଅବି କହେ--ଅମର ବର୍ଷ ହୋଇଗଲା ।

ଗୋପାଳଦାସୁଳ ଶାବନରେ ସେମିତି ବର୍ଷଗୁଡ଼ିକ ଧୀର
ଅଥର ଦୃଢ଼ତେରେ ତାଙ୍କର ଚାଲନ୍ତି ପଟୁଆର ଟାଣିନେଇ
ଗୁଲିଥାନ୍ତି । ମୂନୀରୁ ଅନ୍ଧମୁ ହୋଇ ଦେଉଳୋଡ଼ି ପାର ହୋଇ
ଦି'କୋଡ଼ିକୁ ଗୁଲିଲଣି ।

କାଠଯୋଡ଼ି ନଈର ମାଟିରସ୍ତା ବର୍ଷାଦିନର ବଢ଼ିପାଣିରେ
ପୋଛି ହୋଇଲେ ପର ଶାବନର ନୂଆର ମାଡ଼ିଆସି ତାଙ୍କ ଉପରୁ
ପ୍ରତିବର୍ଷର ଦାଗ ଉଠେଇ ନେଇ ଯାଉଛି, ଯୋବାଘରେ ଲୁଗା
ଉପରୁ ମେଲା ଦାଗ ଉଠିଗଲାପରି ।

ଗୁହଁ ଗୁହଁ ଅଖିର ବଳ କମି ଅସିଲୁଣି—ସେ ଖୋଜେ
 ଦି'ଖଣ୍ଡ ଲାଭ । ଦେହର ବଳ କମି ଅସିଲୁଣି—ସେ ଖୋଜେ ଖଣ୍ଡେ
 ବାଡ଼ର ଅଶ୍ରୁ । ଭିତରର ସ୍ବାସ୍ଥ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଗଲୁଣି—ସେ
 ଖୋଜେ ଟିକିଏ ଦୋକ୍ତା । ମନ ସେମିତି ଖୋଜେ ଯୁକ୍ତିବର୍ତ୍ତୀଙ୍କୁ—
 ଠାକୁର ମନେ ପଡ଼ନ୍ତି ।

ବୋଧହୁଏ ଅରପାରିରୁ ଡାକରା ଅସିଲୁଣି । ଯାହା ଥିଲା, ସବୁ
 ଛାଡ଼ିପାକିଛି ଗୋଟି ଗୋଟି ହୋଇ । ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧନ, ଶିଆଲଅଦ
 ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଛନ୍ତି, ନରଟଲ ଛାଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି ।
 ଭଣ୍ଡାରୀ ବାଳ କାଟି କାଟି ସତେ ଯେମିତି ମୂଳଗୁଡ଼ାକ ଉଡ଼ାଇ
 ଦେଲୁଣି । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଅଧକରେ ବାଳର ଘୋଡ଼ଣୀ—ଅଧ
 ଅଧକରେ କିଛି ନାହିଁ ।

ତଥାପି ଗୋପାଳବାବୁ ଗୋଟିଏ ଲୋକ ପାଖରେ ଥିଲା—
 ସେ ଗୋପାଳ ବୋଉ । ଦିନର ଦେହରେ ଫିଟା ଲୁଗାର ପଣତ
 ରହୁଛି । ତଥାପି ସେତକ ଗୋପାଳବାବୁଙ୍କୁ ସେଯାଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ
 ହୋଇନାହିଁ ।

ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ଜୀବନକୁ ପାଣି ଛଡ଼େଇ ସେହୁ ମା' ଗୋପାଳ
 ବାବୁଙ୍କୁ ଅନ୍ଧାରରୁ ଅନ୍ଧାକୁ ଅଣିଥିଲା । ବହୁଦିନ ଧରି
 ନିଜର ଦେହକୁ ଖାତର ନ କରି ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କୁ ଏହି ନିଷ୍ଠୁର
 ସଂସାର ପାଇଁ ତଥାପି କରିଛି । ଗୋପାଳ ବାବୁ ହଟି ଅସିଲେ ଥରକୁ
 ଥର ତାଙ୍କୁ କହିଛି—ବାବୁରେ, ସଂସାରଟା ବଡ଼ ସରଦାନ । ତାକୁ
 ଭରିଗଲେ ସେ ତତେ ଭରେଇବ । ମାଡ଼ି ମକର ପଶିଯିବୁ ।
 ତେବେ ସେ ବାଟ ଛାଡ଼ିଦିବ । ତୁ ପାଞ୍ଚ ଜଣରେ ଜଣେ ହୋଇ
 ଗଣାହେବୁ ।

ମା' ବଞ୍ଚିଛି । ତାର ଅଣିବୀଦ୍‌ ଯେମିତି ଅସରନ୍ତି ରହୁଛି । ଗୋପାଳ ବାବୁ ତାଙ୍କର ପିଲାଦିନର ଗୋପାଳୀଅରୁ ଉଠି ଗୋପାଳ ବାବୁ ହେଲେଣି ; କିନ୍ତୁ ସ୍ୱପ୍ନାବେ ପାଞ୍ଚଜଣରେ ଜଣେ ହୋଇ ଗଣାହେବା ଚେଷ୍ଟାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ।

(୨)

ପ୍ରତିବର୍ଷ ସେହି ମା' ମନେପକେଇ ଦିଏ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କୁ ଯେ, ମା' ମରନାହିଁ । ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ କରେ । ଛୋଟିଆ ପିଲାବେଳେ, ଦୁଧଗାଲ ଭାଙ୍ଗି ନ ଥିଲାବେଳେ, ସେ ଯେମିତି ଚନ୍ଦନଟୀପା ନାଲ ହଳଦୀରେ ଅନୁକୁଳ କରାହୋଇଥିବା ଲୁଗାଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ମା'ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅନୁସାରେ ବଡ଼ବଡ଼ୁଆଙ୍କ ପାଖରେ ପଣତ ବେଳରେ ଦେଇ ଦଣ୍ଡବତ ହେଉଥିଲେ, ବଡ଼ ହେଇଯାଇ ବି ଠିକ୍‌ ସେଇଆ କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ମା'ର ଅଣିବୀଦ୍‌ ଯେମିତି ଥିଲା ଦେଉଳୋଡ଼ ବର୍ଷ ତଳେ, ଠିକ୍‌ ସେମିତି ରହୁଛି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଆଉ ସେ ଅନନ୍ଦ ଆସୁନାହିଁ ।

ଗୋପାଳ ବାବୁ ଗୁରୁଆଡ଼େ ବାଧା ଗୋଇଠା ଖାଇ ସତଚିହ୍ନ ନେଇ ଧାଇଁ ଯାଆନ୍ତି ଘରକୁ । ପଦାରେ କହୁନ୍ତି ନାହିଁ ସେ କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ତାଙ୍କର ଅଭାବର ଚିକିତ୍ସା କରାଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଘରେ ଯାଇ ମା' ଉପରେ ବହେ ତାନମାନ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ଗୁରୁଆଡ଼ୁ ଚେପା ହୋଇ ଶୁଣାନ୍ତି ସବୁ ମା' ଉପରେ ।

ମା' କହେ, ଗୋପାଳ ବଡ଼ ଚଢ଼ା—ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କୁ କିଛି ପଚାର ନା—ମୋଟେ ତାଙ୍କୁ ବିରକ୍ତ କରନା । ଗୋପାଳ ବାବୁ ସେତେବେଳେ ମନେ ମନେ ହୋଇଯାନ୍ତି ଜଣେ ସଦଳ ପରୀକ୍ଷା ବେଳ ।

ସାରା ସଂସାର ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ପରାକ୍ରମକୁ ମାଡ଼ିଦେଇ ସାଧ୍ୟ
କରିଛନ୍ତିବେଳେ ସେହି ସଂସାରର ଜଣେ ଲୋକ ଗୋପାଳ ମା—
କେବେହେଲେ ତାଙ୍କର ସେହି ଅନବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଭାବନାକୁ ।

ତାହାର ସେହି ପଦେ ଉପଦେଶ—ମାଡ଼ିମକର ପଶିଗଲେ
ପଥ ଜଣାରେ ଜଣେ ହେବୁ ।

(୩)

ବର୍ଷ ପରେ ବର୍ଷ ଗଢ଼ି ଚାଲିଲା । ଅଗେ କାଠଯୋଡ଼ି ନଈରେ
ଖସିଦାନେ ପାଣି ରହୁଥିଲା । ବର୍ଷାଦାନେ ନଈ ଭାରି ଗଭୀର ପର
ଜଣାଯାଉଥିଲା । ଏବେ ସେମିତି ବାଲି ପଥୁ ଚାରିଆଡ଼ି ପୋତ
ପକାଉଛି, ସେମିତି ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କର ଜୀବନ ପୋତ ହୋଇ
ପଡ଼ିଛି ।

ସଂସାରରେ ଲୋକେ କହନ୍ତି, ଖାଲି ହସ ଅବା ଅନନ୍ଦ କଥା—
ଉତ୍ସାହ, ଉତ୍ତେଜନା, ଆଉ କାମ । ଶେଝିମାନେ ଏଥିରୁ ପଛକୁ
ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତୁ ଏ ଘଣ୍ଟାରେ । ଧକ୍କା ଟାର ଖାଇ
ଉତ୍ତେଜନ', ଓହ୍ଲାଇ କମି ଆସିଲା ବୋଲି ସଂସାର ଯେତେବେଳେ
ଗୋପାଳବାବୁଙ୍କୁ ଫିଙ୍ଗିଦିଏ, ସେ ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି
ନାହିଁ । ରାଗ ଅସେ ଲାଙ୍ଗର ମା' ଉପରେ । ମା' ଯାହା କହୁଥିଲା,
ହେଲା ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କର ଅଖି ଅରେ ଅଗେ ଦେବଦାରୁ ଗଛ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି
ତାଙ୍କର ପାଗରୀ ପାଖରେ । ଚହା ନଈଆଗଛ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଡେଇ
ହେଉଛି—ବିଜୁଳି ଖୁଣ୍ଟକୁ ଡେଇଁ ବହୁତ ଉଚ୍ଚକୁ ଉଠିଲଣି । ସେ
କିନ୍ତୁ ଠେଲିପେଲି ହୋଇ ଡେଇଁ ହୋଇପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଏଣେ ମା'
କହୁଛି—“ପୁଅ, ମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିଥା", ଦିନେ ହେଲେ ଉଠିବୁ ।”

ଗୋପାଳ ବାବୁ ମନେ କରନ୍ତି, ସେହି ଜୀବନରେ ଉଠିବା ଅସମ୍ଭବ ହେଲେ ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କର ମଣିଷର ମଲ୍ଲଗାତ ଉପରେ ଗଛ ଉଠିବ—ବରଗଛ ।

ଅଉ ହେବ ଭାରି ଝଙ୍କାଳିଆ ଓ ମୋଟା । କିନ୍ତୁ ସଂସାରର ମଣିଷଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ସେ ରହିବେ ଦୁର୍ବଦାସ ପରି ।

ପଥରବନ୍ଧା ରାସ୍ତାର ପଥର ପାଟରେ ଲୋକ ଦୁର୍ବଦାସ ରୋଇ ଦେଇଯାଏ । ଦାସ ବହୁଥିବ ଅଉ ପଥର ତାଳିଯାଇ ତାହାର କର ପୋଡ଼ି ଯିବୁଥିବ । କିନ୍ତୁ ଭିତରେ ଯେତେକ ଶାନ୍ତୁଆ ଦାସ ରହୁଥିବ ସେହିତଳ ମେଥୁରେ ଝୁଲିଗଲା ଲୋକଙ୍କୁ ଅନନ୍ଦ ଦେବ । ସେମିତି ସେ ନିଷ୍ଠୁରତା ଭିତରେ ଚେପା ହୋଇ, ଛେରୁ ହୋଇ, ଦିବମର ହୋଇ ରହିଥାନ୍ତେ । ଲୋକେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଚାଲି ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଉଥିବେ ବୋଲି ।

(୪)

ଅହରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ିଯିବେ । ଖରାବ ପ୍ରଖରତା କମ୍ ହୋଇ-ଅସିଲଣି । ଗୋପାଳ ବାବୁ ଯେତେ ବଡ଼ କି ଛୋଟ ହୋଇଯାଆନ୍ତୁ, ସେ ବି ଅସ୍ତ୍ର ଯିବେ—ଅକାଶର ଅଜଣା, ଅଶୁଣା, ଅଚିନ୍ତା ଜକୁଜକୁ ଭରଟି ମରିଗଲା ପରି ।

ତଥାପି ସେ ଯାଉଥିଲେ ବଜାରକୁ । ଦେଖି ଆସିବେ ଲୋକେ କେମିତି ବଡ଼ ଛୋଟ ହୋଇଛନ୍ତି । ଆଗରେ ଅଉ ପଛରେ ମଠର ଗାଡ଼ି ମାଡ଼ିଆସେ ମଣିଷ ଉପରକୁ । ମଣିଷ ଘୁଞ୍ଚିଗଲେ ତାଙ୍କ ଉପରକୁ ନାଲର କାଦୁଅ ଅଳିଆ କିଛି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ ସେ ଚାଲିଯାଏ । .

ସେଠୁ ବାହାର ଆସେ କୁକୁର—କାମୁଡ଼ିବା ପାଇଁ; ମଠର ଭିତରେ ଲାଠି ରହିଥିଲବେଳେ ସେ ମଣିଷ ଦେଖିଲେ, ଅଜ

ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ପରି ଲେକଟିଏ ଚୁଲ୍‌ଧାରୀ ଦେଖିଲେ, ତାହାର ଭୂକା କାମୁଡ଼ାର ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ଖୋଲିବାକୁ ଧାଇଁଥାନ୍ତେ ।

ଅଗରୁ ପଛରୁ ସେମିତି ଗୋରୁ ଶିଙ୍ଘ ହଲନ୍ତି, ନରଲେ ବାଟ ଛାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ବି କହିଯାଆନ୍ତି, ମଞ୍ଚର ଅଡ଼ ମଣିଷ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ ରହିଛି ।

ଘରକୁ ଫେରିଆସିଲାବେଳେ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ଆଖିରୁ ଅଲେକ ଲିଭିଯାଇଥାଏ । କାରଣ ମଣିଷରେ ଶେଢ଼ା ହେବାକୁ ବୋଉ ପଠାଇଥିଲା ସଂସାରକୁ ଅନେକଦିନ ତଳେ । ଏବେ ସଂସାରର ଧରଣ ବଦଳି ଯାଇଛି । ମଞ୍ଚର ଭିତରେ ଶେଢ଼ା ନ ହୋଇ ପାରିଲେ ଜୀବନ ବୃଥା । କାରଣ କୁକୁର, ଗୋରୁ ବି ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ମାରଦବାକୁ—ନିପାତ କରିଦେବାକୁ ।

ଗୋପାଳକୁ ଏମିତି ବିଚଳିତ ଦେଖିଲେ ମା' ଅସ୍ଥିସୁଅଗୀ ହୋଇପଡ଼େ—‘ଗୋପାଳ, କ’ଣ ଭାବୁଛୁ ଏତେ ? ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହୋଇଯିବ ।’

ଗୋପାଳ ବେଳେ ବେଳେ କହିଦିଏ, ‘ବୋଉ, ତୁ ମୂର୍ଖ-ଲେକ । ବୁଝିନାହୁଁ ଯେ, ସଂସାରରେ ମଞ୍ଚର ମଣିଷଠାରୁ ବଡ଼ ଅଡ଼ ମୂଲ୍ୟବାନ । ସବୁ ମଞ୍ଚର ପାଇଁ ଖୋରାକପୋଷାକ, ଜୀବନସାମା ହୋଇଛି—ତୋ’ ପାଇଁ ମୋ ପାଇଁ କିଛି ନାହିଁ । ଥିଲେ ଥିବ ନେହାଏ ଅରୁନ୍, ତା’କୁ ନେଇ ସମାଜ ଅଡ଼ ଦେଖ ତଥର ହୋଇଛି । କ’ଣ ପାଇଁ ତାହାହେଲେ ଅମେ ବଞ୍ଚିବା ? ଅମ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟ କ’ଣ ?’

ଗୋପାଳର ମା ବୁଝାଏ । ସଂସାରରେ ବଡ଼ ସାଧ ହୋଇ କିଛି ନାହିଁ । ସଂସାରକୁ ଡରକୁ ନାହିଁ । ଭାଙ୍ଗିବୁର ସସ୍ତା ତଥର

କରିବୁ । ତୋ ଆନ ତତେ କେନ୍ଦ୍ର ନିମନ୍ତଣ କର ଦେଇପିବେ ନାହିଁ ।

ଅଫିମାଙ୍କ ପର ଅଣି ବନ୍ଦକର ଗୋପାଳ ଭାବିଲା, ଅଇନ ଭିତରେ ଏହି ପ୍ରକାର ବିପ୍ଳବ କ'ଣ ସମ୍ଭବ ? ମଠରକୁ ଠେଲିଦେଇ କ'ଣ ରସ୍ତା ତଅର କରିବ ? ଯେ ଉଠିଗଲେ, ସେ ବି ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ମଠର ଅଣି ଥୋଇ ଦେଇଛନ୍ତି ସେହି ଜାଗାରେ ।

(୫)

ମଣିଷର ପାଞ୍ଚ ତାହାର ଦେହକୁ ଓ ମନକୁ ପୋଡ଼ିଦିଏ । ସେଥିରେ ସବୁଥର ସଂସାରଟା ଓଲଟ ପାଲଟ ହୁଏ ନାହିଁ । ସଂସାର ତାହାର ଚଢ଼ିରୁଲେ ।

ଗୋପାଳବାବୁଙ୍କର ଜନ୍ମଦିନ ଅସିଲା । ପୃଥ୍ବୀ ପୁଣି ବୁଲି ଅସିଛି ମୂର୍ତ୍ତି ରୁରୁଅଡ଼େ । ମା'ର ଅଣି ଦିନକୁ ଦିନ କ୍ଳାନ୍ତ ଦରୁଛି । ଅଜ୍ଞ ଜନ୍ମଦିନରେ ମା' ଯାଙ୍ଗରେ ଜଳି ଲଗାଇ ଲଗା ନ ଅଣିବା କି ବତୁରା ଗୁଞ୍ଜଳକୁ ଯୋପାଡ଼ି ଦେବାକୁ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ୀ ମା' ତାହାର ବଳତା ଦିନ କେରଟା ପୁଅକୁ ମନଇଚ୍ଛା ଅଣିବାଦ ଦେଇଯାନ୍ତି । ମଣିଷର ଅଣିବାଦରେ ଭଲ ନାହିଁ କି ମନ୍ଦ ନାହିଁ ।

ବୁଝିବସିଲେ କ'ଣ ସେ ମଣିଷରେ ଶେଷ ହେଇ ନାହାନ୍ତି ? ମହାଜନ ଚିହ୍ନିଲେଣି, କେତେବେଳେ ସିଗାରେଟ୍ ଖଣ୍ଡେ ଖାଇଲେ, କି ସିନେମା ଦେଖିଲେ, ସରକାରୀ ଲେଜେଁ ଟିକସ୍ ଅଦାୟ କରିବାକୁ ଚିହ୍ନ ରଖୁଛନ୍ତି । ସାଇକଲ ଖଣ୍ଡେ ଚାଲିଲେ ମୁନିସିଗାଲିଟି ଛାଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

ଏଣେ ଅଣି ଦେଖୁଛି, ଅଉ କାନ ଶୁଣୁଛି । ବାଳିକା ପୁଲ
ପାଇକକୁ କେଉଁ ମଟର ମାଲିକ, ଲୁଗା ଦୋକାନୀ ନିମନ୍ତେ ପାବର ।
ମୁନ ସିପାଲଟି ମଟର ପାଇଁ କେମିତି ରସ୍ତା ଚଢ଼ଢ଼ା କରି ପାଣି ଛୁଆଁଛି ।
ମଟରକୁ ହୁସିଆର କରିବାପାଇଁ ପୁଲିସ ଜଗୁଛନ୍ତି ଛକେ ଛକେ ।

ଫସାବରେ ଏମିତି ଦୁଇ ପ୍ରକାର ପଦାର୍ଥ ରହୁଛନ୍ତି—
ଗୋପାଳବାବୁଙ୍କ ପରି ମଣିଷ ଆଉ ମଟର । ମଣିଷ ଦିଏ ବେଣି,
ନିଏ କମ୍ । ମଟର ନିଏ ବେଣି, ଦିଏ କମ୍ । ମଦ କଣ ? ମଟରର
ଜନ୍ମଦିନ ହୁଏନାହିଁ, ତାହାହେଲେ ମଣିଷର ହେଉ ।

(୨)

ସକାଳୁ ପ୍ରତିଦିନ କୁକୁର ଆସି ଝୁଠେଇ ଦେଇଯାଏ ।
ରାତିଯାକ ଭୁକି ଭୁକି ଥକି ପଡ଼ିଥାଏ । ସକାଳେ ଖେଳିବ ବୋଲି ଆସି
ମଣାଗ୍ର ପାଖରେ ଭୁକେ । ବିରୁଦ୍ଧ ରସ୍ତାରେ ରହିନାହିଁ । ମଟର ଆଉ
ମଣିଷର ପ୍ରଭେଦ ବୁଝିନାହିଁ—ଟିକିଏ ଗାଞ୍ଜିଲା ରହିଯାଇଛି ! ସେ
ସକାଳୁ ଝୁଠେଇ ଦେଇଗଲା ।

ସେହି କୁକୁର ପାଖରେ ଗୋପାଳବାବୁ ଜଣେ ଧନୁର୍ବର ।
ଆଉ ପୁଣି ନିଜ ମା' ପାଖରେ ଦରବଜୟୀ ବୀର । ମା' ଆସି ତାରିଦ୍
କରିଗଲା ପୁଅକୁ—ପିଠା ଖାଇ ଯେମିତି ବୁଲିଯିବ ଗୋପାଳ ।

ଗୋପାଳ ଖଣ୍ଡିଏ ଦର୍ପଣ ଧରି ବସି ନିଜର ମୁଣ୍ଡକୁ ଖୋଜିଲା,
ଧଳାବାଳ କେଉଁଟି ଉପାଡ଼ିବା ପାଇଁ । ଏଗୁଡ଼ାକ ବି ଯନ୍ତ୍ର ଖୋଜି-
ଲେଣି । ମା' ପଠେଇଥିଲା କଳାବାଳ ଦେଇ ଫସାବକୁ; ଫସାବ
ସେତେକ ଧଳା କରିବାକୁ ତଥର ।

ଏଣେ ମା' ଚାଲିଛି ପୁଅକୁ ବେଙ୍ଗା କରି କରି—ମୋ
ଗୋପାଳଟା ପିଲା । ତାହାର ଜନ୍ମଦିନ କରିବ । ଗଡ଼ ହେଲେ ସେ
ମଣିଷ ହେଇଯିବ । ତେଣେ ଗୋପାଳ ଚାଲିଛି ତାହାର ଦେହକୁ

ସିଧା କରବାକୁ । ନୟସର ବୋହୂ ତାକୁ ବଳେଇ ଦେଉଛି
ଭାଙ୍ଗିଦବା ପାଇଁ ।

ଗୁଣ୍ଡିଆଡୁ କୁଡ଼େଇ ପଡୁଥିବା ଦୈନ୍ୟ ଓ ଅଦାତ ଭିତରେ
ନୋଡ଼ ଗୋଟାଏ ପ୍ରହସନ ପର ଲଗେ । ତାହାର ପିଠାପଣା ତଥର
ଗୁଲୁଛି । ଅଗ ସାମନା ସଡ଼କ ଦେଇ ମଟରର ଗର୍ଜନ ଅବରାମ ଶୁଭୁଛି,
ଯିବା ଅସିବାର ଶବ୍ଦ ।

ଝର ଝାଗଳରେ ବାହାରିଛି ମଟର ଡ୍ରାଇଭରଙ୍କର ଯଶ
ଗୋଟିଏ ବୁଢ଼ି ତାହାର ହୁଅକୁ ନେଇ ଯାଉଥିଲା, ମଟର ଧକ୍କା
ଦେଇ ମାଟି ଝୁଆଳୁଛି, ଅଉ ପଳାଇଛି ଜୋରରେ, ପଥ ମିଳିଲା ନାହିଁ ।
ମଲ୍ଲୀଙ୍କର ମଟର ମଣିଷ ମାରିଛି ଯେ, ଦୋଷୀ ହୋଇ ପାରୁନାହିଁ
କଚେରୀରେ ।

ମନସ୍ତୁଳର ଅଖି ମଟର ଉପରେ । ଘରଣୀମାନେ ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ
ଭଲ୍‌ଗୁଣା ଦେଉଛନ୍ତି ମଟର ନାହିଁ ବୋଲି । ହାଲୁ ଫେସନ୍
ଯୁବତୀମାନେ ଖୋଜି ବୁଲୁଛନ୍ତି କାହା ଘରେ କେମିତିକା ମଟର
ମିଳିବ ଟିକିଏ ବୁଲୁବୁଲି କରବାପାଇଁ ।

ଜନ୍ମଦିନରେ ଗୋସାଳର ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ଏହି ଝଡ଼ ବୋହୁ-
ଯାଉଥିଲା—ସେ କେନ୍ଦ୍ର ନୁହେଁ । ବି. ଏ. ପାସ୍‌କର ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ
ହଜାରକରେ ନାଁ ଲେଖାଇଲା । ସାଇକଲ ଖଣ୍ଡେ କଣି ଓଡ଼ିଶାର
ପ୍ରଥମ ଅଧ ଲକ୍ଷରେ ନାଁ ଲେଖାଇଲା । ତେବେ ବି ସେ କିଛି ନୁହଁ,
କାରଣ ସଂସାରର ମାପକାଠି ହେଲା ମଟରଗାଡ଼ି ।

କିନ୍ତୁ ମଟର ଗାଡ଼ିରେ କବି, ଦାର୍ଶନିକ, ଗୁଣିଲେବ ଚଢ଼େ
ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଟର ଗୁଲିଯାଏ ଓ ବୁଝେଇ ଦେଇଯାଏ
ଯେ ମଟର ଅଗରେ ଏମାନେ କିଛି ନୁହନ୍ତି ।

(୭)

ଗୋପାଳବାବୁ ଠିକ୍ କରନେଲେ, ମା'କୁ ସେଦିନ ବୁଝେଇ ଦେବେ ଯେ, ସେ ସଂସାରରେ କିଛି ନୁହନ୍ତି, ତାଙ୍କର ଅନ୍ତ ଜନ୍ମଦିନ ଦରକାର ନାହିଁ । କେବେ ସେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ, ସେ କଥା ହିସାବ କଲେ ଲାଭ ନାହିଁ । ଅନ୍ତ କେବେଦିନ ସେ ଜାଣିବେ ସେତକ ଜାଣିଲେ ଲାଭ ଅଛି । ତୁମ୍ଭକୁ ଚାହିଁ ପିଠା ତଅର କରଲେ କାମକୁ ଲାଗିବ ।

‘ଅସିଲ୍ ଗୋପାଳ, ଅ—ପୂଜା ମାରଦେଇ ପିବୁ ।’

ଗୋପାଳ ବାବୁ ଚାଲିଲେ । ମା'ର ଶୁଖିଲା ମୁହଁରେ ଟିକିଏ ହସ ଲାଗି ଆସୁଛି । ଲେଖକର ଅତି ନିକଟରେ ଲେଖା ରାଜ—ପଢ଼ିଲେ ଯେମିତି ହସ ଫୁଟିଉଠେ ଲେଖକ ମୁହଁରେ ।

ଗୋପାଳବାବୁ ଡାକିଲେ, ‘ବୋଉ, ଅ, ଏକାଠି ଖାଇବା ଅଛି । କେବେ ତୁ ଖୁଅଇ ଦେଉଥିଲ; ଅଜି ମୁଁ ତତେ ଖୁଅଇ ଦେବି । ଦିନେ ତୋର ସ୍ନେହ ମତେ ବଡ଼ କରୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମୋର କିଛି ନ ଥିଲା । ଅଜି ମୋର ସ୍ନେହ ତୋର ଦରକାର ପଡ଼ିଲାଣି । ତୋ'ର ଅଜି କିଛି ନାହିଁ—ଗର ଦରବା, ଶୁଖିଲା ମୁହଁ ଅଜି ଖାଲି ହାତ । ଅ—ବୋଉ—ଅ ।’

ଗୋପାଳ ବୋଉ ଠିଆହୋଇ ଚାହିଁଲା । ବାଉଁଶ ପୁଅକୁ । କଣ କହୁଛି ଏସବୁ ? ସଂସାରରେ ଘର କଣ ଭେଦ ଏମିତି କଥା କହେ ନାହିଁ । ସେ ସକାଳୁ ଡାକି କାମରେ ଲାଗେ । ଭୋକ କଲେ ଖାଏ । ଅଜିଗଲେ ଶୋଇପଡ଼େ । ସେ କଣ ଏମିତି କଥା କହେ ? —ସ୍ତ୍ରୀ ବାପ ଏମିତି କଥା ବେବେ ହେଲେ କହୁ ନ ଥିଲା ।

‘ଗୋପାଳ, ମୋର ମୁଣ୍ଡ କଥା ଗୋଟିଏ ଅଛି । ମୋର କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ମୋର ଗୋଟିଏ ପୁଅ ଅଛି—ଗୋପାଳଅ । ସେହି ମୋର ସବୁ ।’

‘ସତେ ବୋଉ ! ସବୁ ସିନା ତତେ ମିଳିଲା । ମୋର ତ କିଛି ନାହିଁ, ସଂସାରରେ ମୋ ଥାନ ନାହିଁ । ତୁ ମତେ ଖୋଜୁଛ । ମୁଁ ଖୋଜୁଛି ଖଣ୍ଡେ ମଟର । ତତେ ମିଳିଲା ତୋ’ ଦବର । ମୋ’ ପାଇଁ ମତେ ମିଳିଲା ନାହିଁ କିଛି ।’

‘ଭୁଲ୍ କହୁଛି ଗୋପାଳ, ସଂସାରର ଗୋଇଁଠାକୁ ଓଲଟେଇ ପାରିଲେ ତୁ ସବୁ ଫେରି ପାଇବୁ । ତୋ’ର ପରି ଲୋକ ହେ ଶହ, ହଜାର ହଜାର, ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ବାହାରିଲେ ସଂସାରର ସମ୍ପାଦନା କରିବ । ଯାହା ନ ପାଇଛି, ସେହି ତୋର ଧନ ଦଉଲତ । ସେତିକି ଚକ୍ରଷଲ୍ ସେଇଠୁ ସବୁ ପାଇବୁ ।’

ଅପକୃଷ୍ଟର ଫୁଲ

(୧)

କିଏ ଜାଣେ ସୃଷ୍ଟିର କି ଉପକାର କରିବା ପାଇଁ ବିଦ୍ୟା ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ତାହାର ଜନ୍ମ ତାରଣ କେନ୍ଦ୍ର ଜାଣେ ନାହିଁ—ନିଜେ ବିଦ୍ୟା ବି ଜାଣେ ନାହିଁ । ନିଜର ଅନୁମାନରେ ସେ ତା' ବୟସ କହେ । ତାହାର ରୂପର, ଅକୃଷ୍ଟର ମୋଟ ପାତଳ ଦେଖି, ତାହାର ଚିହ୍ନପରିଚ ଲୋକେ ତାହାର ବୟସ ଠିକ୍‌ରୁ; ଚଳୁଥିବା ଦିନ-ଗୁଡ଼ିକରେ ତାହାର ଅୟର ବ୍ୟବହାର ଦେଖି, ତାହା ବିଷୟରେ ମୋଟାମୋଟି ଧାରଣା ଆସନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବିଦ୍ୟା କିଏ, କେଉଁଠି କେମିତି ଆଇଲ, ତାହାର ବିବରଣ କେନ୍ଦ୍ର ଜାଣେ ନାହିଁ ।

: ଭଙ୍ଗା ଚୁଲଘର ବଟରକୁ ଲଗି ସେହି ଯେଉଁ ପାଚେର ଦିଆ କାଞ୍ଜିଆ ହାଉସ ସେଠି ବନ୍ଦୀ ହେଉଥିବା ଅଠ ଦଶଟି ଗୋରୁକୁ ଜଗିବାକୁ ବିଦ୍ୟାକୁ ଅମଦାନୀ କରା ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାରର

କାମ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଭେଦ ଦେଖିବ କୁଅକୁ ଅସି ମିଳିଯାନ୍ତି,
ତାହାର ବଦାହରଣ ସେଠି ଦେଖା ପଡୁଥିଲା ।

ନୂଆ କାମରେ ବାହେଲ ହୋଇ ଯେଉଁଠି ବଦଅ ଅସିଲା,
ସେଠି ତାହାର ପୋଷାକ ଥିଲା ଗୋଟିଏ କୋଟ ଅଣ୍ଟୁଲ୍‌ସ୍
ପାଲଟା, ଦେହରେ ଖଣ୍ଡେ ଛିଣ୍ଡା କଳା ଜାମା, ହାତରେ ଗୋଟିଏ
ବାଡ଼ି । ଏହିସବୁର ମାଲିକ ସେ ନିଜେ—ତାହାର ସାତ ବରଷର
ଅଗାଧୁଆ ଦେହ ମାପକାତି ପରି ପାଟିଆ । ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ
ବାହୋର ସେ ଅଣ୍ଟୁ ଟାଙ୍କି ଛେଟେଇ ଛେଟେଇ ଚାଲେ । ମୁଣ୍ଡଟାରେ
ଫେଡ଼ ବାଳ ଅଗ୍ର, ପୁଲା ପୁଲା ହୋଇ କେଇଟି ଗୋଡ଼ରେ
ରହୁଥାନ୍ତି । ବିଦଅର କଳା ଦାନ୍ତ ତାହାର ପୋଡ଼ା ଓଠରୁ ବାହାରି
ହୋଇ ଦିଶେ । ବିଦଅ ଗୁଲି ଟାଏ ଅଉ ବଞ୍ଚୁଥାଏ ।

ବିଦଅ ଅସିବା ପରେ କାଞ୍ଚିହାଉସର ପ୍ରସାର ବଢ଼ିଲା ।
ଅନେକ ବୁଲି ଗୋରୁ ଧରାହୋଇ ଅସନ୍ତି । ଯାହାର ଗୁଲିଖିଆର
ଅଭାବ ଘଟେ, ସେ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ଗୋରୁ ଧରିଆଣି ଛାଡ଼େ । ଅଉ
ତାହାର ମାଲିକ ଜୋର ଜବରଦସ୍ତି ନ କଲେ କିଛି ବରସିସ୍ ଦେଇ
ଗୋରୁକୁ ମୁକାଳି ନେଇଯାଏ । ବିଦଅ ଅଉ ତାହାର ସାଙ୍ଗ-
ମାନଙ୍କର ବେଙ୍ଗର ଦୁଏ, ଗୋ ଗୋରୁ ମାଲିକ ଗୋଡ଼ରେ ଚାଲିଯାଏ ।
ଅଉ ଗୁଲିର ପ୍ରମାଣ ଦୁଏ, ସବୁବେଳେ କାଞ୍ଚିହାଉସ ପୂର ରହେ—
ମାଲିକର କିଛି ମଧ୍ୟ ଲାଭ ଦୁଏ ।

ସମସ୍ତେ ବିଦଅକୁ ଚିହ୍ନିଗଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କର ଭଲ ମନ୍ଦ ପ୍ରତି
ବିଦଅ ନିଜର ଦେଲା ଅଉ ସେ ମନେକଲା, ସେ ପ୍ରିୟ ହୋଇ-
ଉଠିବଣି, ଯେମିତି ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି କରି ରାଜନତି-ଭାଣ୍ଡିମାନେ
ନିଜକୁ ଲୋକପ୍ରିୟ ବୋଲି କଲେନା କରିନେଇ ଥାଆନ୍ତି ।

ସେଉଠି ବିଦଅର ଜୀବନର ଅରମ୍ଭ ।

(୨)

କ୍ଷେତରେ ଧାନ ହେଲେ ମୂଷାର ବି ମାଲପ ଗୋଳାହୁଏ ।
ବିଦିଆର ଖାତର ଓ ପ୍ରସାର ବଢ଼ିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କାଞ୍ଜିହାଉନ୍
ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଗୁଲି ଅଡ଼ା ହେଲା ।

ଏଡ଼େବଡ଼ ବ୍ୟବସାୟ ଚଳାଇଗାପାଇଁ ବିଚାରଣା ବିଦିଆ
ଗୋଟିଏ ମାଲପ ଯୋଗାଡ଼ କରି ଅଣିଲା । ସେ ବି ଯେମିତି ସେହି
ଲୋକଟିକୁ ଅଣା କରି କେଉଁଠି ବାଟ ଚାହିଁ ବସି ରହିଥିଲା ।

ସେ ଅସି ଗୁଲିଟିର ଦେବା ପରି ହେଲା । ମେ କୁକୁଡ଼ା
ପୋଷେ । ତାହାର ଅଣ୍ଡାରେ ସେ ଅଣ୍ଡା ଗୋଟିକେ ମଇଦା ଦେଇ
ଅଠାଅଣାର ପିଠା ତିଆରି କରି, ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି ବିକେ, ସେହି
ଅମଳୀମାନଙ୍କୁ ଗୁଲି ସାଙ୍ଗରେ ଲଗେଇବା ପାଇଁ ।

ବିଦିଆର ଅସି ବଢ଼ିଲା । ତାହାର ସେହି ସାଙ୍ଗିଆ ଭାଷାଟି
ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ବଢ଼ିଲା ।

ବିଦିଆର ଗୁଲିଟିର ନିଶା ଯେତେବେଳେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ
ଭାରିଅସେ, କେତେ ବାଦସାନ୍ଥା ହିସାବ, ନିକାବା ମଉଜା ମଜଲିସ୍‌ର
ସୁରାଗ ମିଳେ ।

ତାହାର ଭିତରେ ପ୍ରେତପରି ପୁଲିସ୍‌ର ଯୋତା ବା ଅସି
ପଡ଼େ । ସେ ଅସିଲେ କେଉଁଦିନ ପାଉଣୀରେ, କେଉଁଦିନ ଗୁଡ଼ାର
ସେହି ରସିଦାଟିର କଅଁଳ ବ୍ୟବହାରରେ ଓ କେଉଁଦିନ ନିଜର
କ୍ଷମତା ଜାହାଜ କରି ଦିଆ ଗୋଟାଏ ବାଧା ଗୋରଠା ଦେବାରେ
ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇ ଫେରେ ।

ସାଲରେ ତାହାର ଟ ୫ ଲେଟା କି. ଛୁଣ୍ଡା କମିଜ୍‌ଗେରି ଗଲେ
ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଏତାଲ କରିନ୍ତି, ପୁଲିସ୍‌ ଅସି ବିଦିଆକୁ
ଧରି ଅନେକ ହଇରାଣ କରେ ।

ଦିନେ ଓଲଟ ସେମିତି ଗମତ ଜମେ ନାହିଁ । ଶେଷକୁ ଦିନେ ବିଦ୍ୟା ଅସି ପଡ଼ୋଶୀ ବାବୁଘର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ନିଜର ସକୋଟ-ପଣିଆ ନଥା ଶୁଣାଏ ।

ବାବୁର ଲଢ଼ି ରମରେ ଡରରେ । ସେ ସବୁ ଶୁଣେ, କାଳେ ଗୋକୁ ଜଗୁଆଳ କଲେ ଗୋର ନ ହେବ, ଏଇଥିପାଇଁ । ଆଜି ବିଦ୍ୟା ଚଳପରେ ଗୁକରକୁ କହେ ଜିନିଷପତ୍ରର ହେପାଜତ କରିବାପାଇଁ ।

ବାବୁ, ବାବୁଘର ପିଲା, ବାବୁଘର ଗୁକର, ସମସ୍ତେ ବିଦ୍ୟା ବିଷୟରେ ସବୁ ଜାଣିଯାନ୍ତି । ବିଦ୍ୟା ଜଣେ ମଣିଷରେ ଶୋହୁଏ । କାରିଶ, ତାହାର ଅସ୍ତ୍ରତ୍ତ୍ୱ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭାବିବାକୁ ବାଧ୍ୟକରେ ।

ସେହି କେତୋଟି ଦିନ ଥିଲା ବିଦ୍ୟାର ରାଣିଚନ୍ଦର ସବୁଠାରୁ ଭଲ ଗ୍ରନ୍ଥାଳୟ ।

(୩)

ପୁଲିସ୍ ଭାବଲା ଯେ ସେହି ଗୁଲିଗଟିରେ ନହୁତ ପଇସା ଭର ମିଳୁଛି । ଅଉର ଅଧିକ ଚପୁଡ଼ିବାରେ ଗୁଲିଗଟି ଭାଙ୍ଗିଗଲା ।

ବିଦ୍ୟା ଅପଣା ଅନ୍ଧାର ଅମ୍ବିଷ୍ଟରେ ଭାବଲା ଯେ, ଏମିତି ସେ କେଉଁଠୁ ଗୋଟେଇ ଅଣି କେତୋଟିଙ୍କୁ ଫୁଲ କରିଥିଲା ଯେ ହେଲାନାହିଁ । ସେ ଅନେକ ନୂଆ ଉପାୟ ଖୋଜିଲା—ତଥାପି ବିଫଳ ହେଲା । ପୁଲିସ୍‌ର ଦୌରାନ୍ତରେ ଗୁଲିଗଟି ଭାଙ୍ଗିଲା । ଗୁଲିଆଳ ମେଳ କମ୍ ହେଲା । ଗୋଟି ଗୋଟି ଅଉ ପଦାରେ ବେଶି ବୁଲିଲେ ନାହିଁ । ତାହାର କାଞ୍ଜିଆହାକି ମାଲିକ ବିରକ୍ତ ହେଲା । ବିଦ୍ୟା କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ସାତୁଟି ଅଣିଥିବା ମାଲିକଟିଆକୁ ବେଶି ବେଶି ଛେଚିଲା ।

ଏହିସବୁ ଯୁକ୍ତି ଭିତରେ ଦିନରେ ସେ ବି ଯେମିତି କୁଅଡ଼ି
ଅସିଥିଲା, ଯେମିତି କୁଅଡ଼ି ବି ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ବିଦ୍ୟାର ଅପନ୍ତରରେ ଯେଉଁ ପୂର୍ବ ଥିଲା, ସେଇଟା
ହଜିଗଲା । ବିଦ୍ୟା କାନ୍ଦଲା—ଗୁରୁଆଡ଼େ ଖୋଜିବୁଲିଲା ।

ସମସ୍ତେ ଦେଖିଲେ । ବିଦ୍ୟା ପର ଲୋକ, ସୃଷ୍ଟିର ଗୋଟିଏ
ଗୋଟିଏ ପ୍ରହସନ ପର । ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ ଯେ
ବିଧାତା କେଉଁଠି କେଉଁଠି ବି ଖାଲି ଦୁଃଖର ଭାଗଦେଇ ତାହାର
କଣ୍ଠେ ବଢ଼ିଛି । ସେହିପରି ଲୋକ ବିଦ୍ୟାର ବି ଦୁଃଖ ହେଲା ।
ବୁଝାଲେ ସେ ସୁଖରେ କେବେ ଦିନେ ଭାଗୀ ହୋଇଥିଲା ।

ଶଟିଟି ତେଜ୍ ଥିଲାବେଳେ ବିଦ୍ୟା ହସୁଥିଲା ବୋଲି ମନେ
କରୁଥିଲା; ସେତେବେଳେ ପଡ଼ା ପଡ଼ୋଶୀ ଦୁଃଖକର ତାହା କଥା
ପଞ୍ଚସ୍ଥରରେ କୁହାକୁହୁ ହେଉଥିଲା । ଏତେ ଦୁଃଖୀ କଣ ସୃଷ୍ଟିରେ
ସମ୍ଭବ ?

କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟା କାନ୍ଦଲା, ସେହିମାନେ ଅଶ୍ରୁର୍ଥ
ହୋଇ ହସିଲେ । ବିଦ୍ୟା କଣ ଦିନେ ପୁଣି ସୁଖରେ ଥିଲା ? ତାହାର
ସୁଖଟା ତଥର କେଉଁ ସୁଖରେ ? ବିଦ୍ୟା ତ ଭର ଦୁଃଖୀ ।

(୪)

ବିଦ୍ୟା ଖାଇବାକୁ ମାଗେ । ବାବୁଘରୁ ଥରେ ଅଧେ ମିଳେ ।
ଥରେ ଅଧେ ବି ମିଳେନାହିଁ ।

ବିଦ୍ୟା ସକାଳେ ଅସି ଦିନେ ଦିନେ ଶୁଣାଏ ‘ମା, କାଲି
ରାତିରେ ମୁଁ ଝାଡ଼ାଫେର ଉଠିଥିଲି ଯେ, ଦେଖିଲି ଅପଣଙ୍କ
ପାଚେରୀରେ ଯୋଡ଼ାଏ ଗୋରୁ । ମୁଁ ପାଟିକଲି ସେମାନେ ପଳାଇଲେ ।
ଧାଉଁଥାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମତେ ଉଜାଡ଼ କରଦେଇ
ବୁଲୁଥାମାନେ ଏଠି ସେଠି ଦଉଣିଲେଣି ।’

ଏମିତି ଏଣୁତେଣୁ ପେଟର ବାବୁଘର ମା'ଙ୍କୁ ଫରୁଷ କରେ ।
ତାଙ୍କ ଘରେ ଧରା ହୋଇଥିବା ମୁଷାକୁ ଜନ୍ମାରୁ ଅଣି ସେହି ବିଦ୍ୟା
ମାରେ, ପରସାଏ ବକସିବ୍ ନିଏ ।

ବାବୁଙ୍କର କୁକୁଡ଼ା ଖାଇବା ଲୋଭରେ, ବିଦ୍ୟା ଅଣାଏ
ମୂଲ ନେଇ ସେଇଟାକୁ ମାରେ । କାରଣ, ନିଜେ ବାବୁ କି ବାବୁଙ୍କ
ଗୃହରେ କେହି ପାପର ଭାଗୀ ହେବାପାଇଁ ଲୋଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟା
ଅଗ୍ରହରେ କରଯାଏ ।

ସେ ପ୍ରମାଣ କରେ ଯେ, ସ୍ୱପ୍ନାରେ ଖାଲି ପୁଣ୍ୟ କଲେ
ମଣିଷ ବଞ୍ଚେ ନାହିଁ । ପାପ ଅନାଥ କଲେ ବି ମଣିଷ ବଞ୍ଚେ । ଅଉ
ତାହାର ଦୁଃଖ ଭିତରେ ପାପ ପୁଣ୍ୟ କି ପ୍ରଭେଦ ଅଣିବେ ?

(*)

ଯେତେବେଳେ ବିଦ୍ୟା ଏମିତିଭାବରେ ଅନେକ ଛୋଟ
ମୋଟ କାମ କରି ଦେହ ପଡ଼ାଇ ଲୋକଙ୍କର ଅତି ଦରକାରୀ ହୋଇ-
ପଡ଼ିଥିଲା, ହଠାତ୍ ଦିନେ ସେ ଟଳି ପଡ଼ିଲା ।

“ମମସ୍ତକ ମୃତ୍ୟୁରେ ଆହା ! କାରଣ ପୁଣି ଜଣେ ଲୋକ
ଖୋଜିବାକୁ ହେବ, ଯେ ମୁଷାଙ୍କୁ ମାରିବ; କୁକୁଡ଼ାଙ୍କୁ ମାରି ମାର୍ଜିତ
କରି ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଇଯିବ; ଅଉ ଅଉ ପ୍ରକାରର କଷ୍ଟ କାମ
କରିଯିବ ।

ଲୋକେ କହନ୍ତି ଭଲ ଲୋକ ମଲେ ଲୋକ ତାହାକୁ ଝୁରନ୍ତି,
ତାହାକୁ ଝୁରୁ ଦୁଃଖ, ସେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଯାଏ । ସେମିତି ବିଦ୍ୟାକୁ ସେହି
ଅଞ୍ଚଳରେ ପୁଣ୍ୟବାନ୍ ଲୋକେ ଝୁରୁଥିଲେ । ସେ କିଏ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ନ
ଯାଇଥିବ ?

କିନ୍ତୁ ବଞ୍ଚିଥିଲାବେଳେ ଯାହାକୁ ଦୁଆର ଦିଆ ହୋଇଥିଲା,
ମଲପରେ ସେ କଣ ସତେ ସ୍ବର୍ଗ ପାଇବ । ଏ କଥା ବିଚାର ଅନେକ
ଲୋକ ସେଦିନ କରି ଶୁଣି ଯାଇଛନ୍ତି । ମାମାଂସା ହୋଇନାହିଁ କିନ୍ତୁ
ଅପନ୍ତରାବରେ ବି ପୁରୁ ପୁଟେ ।

ପାଚିଲା ପତ୍ର

ପାଣି, ପଚନ ଓ ପାର ପାଇ ଗଛରେ ଯେତେବେଳେ କଅଁଳ ପତ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଛନ ଛନ ହୋଇ ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ ଫିଟିଅସେ ସେତେବେଳେ ତାହାର ଭାବ ଅଦର । ମଣିଷର ଯୌବନ ସେମିତି ସଂସାରରେ ବଡ଼ ପ୍ରିୟ ହୁଏ । ସମସ୍ତେ ଖୋଜନ୍ତି ଯୌବନର ତେଜ, ଚଞ୍ଚଳତା, ଓଜ, ପ୍ରଣବ ସ୍ନେହ ଓ ବଳିଷ୍ଠ ପ୍ରବଣତା ।

ଅଳ୍ପ ଯାହାକୁ ବୁଢ଼ୀ ବୋଲି ଡାକୁଛନ୍ତି ତାହାର ଦିନେ ସେମିତି ଯୌବନ ଥିଲା । ଅଣୀ ବରଷ ଦେହ ଉପରେ ପାର କରପାରିଲାକୁ ସିନା ଦେହ ଅଧା ବଙ୍କେଇ ଯାଇଛି । ମୁଖଦନ୍ତୁରା ମୁଣ୍ଡ ଭିତରୁ କେତେ କେତେ ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଶୁଖିଲା ଓଠ ଭିତରୁ ପଦାକୁ କୋଡ଼ି କାଂକ ପରି ବାହାର ଆସିଛି । ଦେହ ଶୁଖିଯିବାରୁ ଭିତରର ଶିର ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକ ଦିଅଡ଼ି ପରି ମୋଟ ହୋଇ ଚମ ଭିତରୁ ଦିଶୁଛି । ମୁଣ୍ଡରୁ କଳା ବାଳ ଉତ୍ପତ୍ତିଯାଇ ଛୋଟ ଛୋଟ କେରଟି ବାଳ ଧଳା ହୋଇପରି ଫୁଲୁଫୁଲୁ ହେଉଛି ।

ଅଣୀ ବରଷରେ ଯାହାର ମରଣ ହୋଇନାହିଁ, ଯାହାର ଦାନ୍ତ ପଡ଼ିନାହିଁ, ଯାହାର କାମ କରିବା ଶକ୍ତି ଅଛି ସେ ନିଜର ପେଟ-ପାଟଣା ପାଇଁ ଦୁଆର ଓଳା ଓ ବାସନ ମଜା କରିପାରୁଛି, ଖରା ବର୍ଷାକୁ ସେ ଡରୁ ନାହିଁ ତାହାର ଦେହ ସେ ଦିନେ ଯୌବନରେ ପାଟି ପଡ଼ୁଥିଲା ସେଥିରେ ଅଶ୍ରୁର କିଛି ନାହିଁ ।

ଏହି ବୁଢ଼ୀଟିର ସେତେବେଳେ ଯୌବନ ଥିଲା ଓ ଯୌବନର ଦରକାରୀ ପୋଷାକ ଲଜ, ନମ୍ରତା, କୋମଳତା ଅଦୃଶ୍ୟ ଥିଲା ସେତେବେଳେ ସେ ଭାବ ଜଣାଶୁଣା ଲୋକ ଥିଲା । ସେଇ ଯେତାଟି ଲୋକ ତାହାର ଯୌବନକୁ ଲୋଭ କରିଥିଲେ ସେଥିରୁ ସେ ଜଣକୁ ଅଦର ଥିଲା, ତାହାର ସେ ଥିଲେ ରଜାକର୍ତ୍ତା, ସ୍ୱାମୀ, ମୁରବୀ ସେହି ତାହାକୁ ଲଗା, ଗହଣା ଓ ସୁଖ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରେ ତାହାର ଅସୁବିଧା ହେବ ବୋଲି ତାହାପରି କିଛି ଜମି ଓ ଗଣ୍ଡେ ଘର ଦେଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ପିଲାଦିନେ ତାଙ୍କ ନାଁ ଥିଲା ବୁଢ଼ୀ—ଅତି ବୁଢ଼ୀ ହୋଇ ପିତାରେ ନାଁଟି ତାହାର ବୟସ, ଅବସ୍ଥା ଓ ନାଁ, ଏକା ତିନୋଟି ଯାକର କାମ କରୁଛି । ଅତି ସେହି ବୁଢ଼ୀ ଗୁକରଣୀ । ତାହାର ଘର ଚିତ୍ତ ହୋଇଗଲାଣି । ଯୌବନ ଅନେକ ଦିନରୁ ବିସ୍ମୃତରେ ହଜିଗଲାଣି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଣଟି ରହିଯାଇଛି ।

ତାହାର ପରିଦୃଶ୍ୟର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ସେ କରିଛି । ତାହାର ପୁଅ ହିଅ, ନାତି ନାତୁଣୀ ଦେଇଥିଲେ । ପୁଅ କେଉଁଠି ଅଡ଼େ ଗଲା ତାହାର ଖବର ନାହିଁ । ସେ କଥା ସେ ଭୁଲିଗଲାଣି । ହିଅ ଥାଏ କଟକରେ । ସେମିତି ଜଣକୁ ସେ ନେଇ ଘର କରି ରହିଛି । ତାହାର ପୁଅ ହିଅକୁ ବୁଢ଼ୀ ନାତି ନାତୁଣୀ ବୋଲି ପାଖରେ ରଖେ ଓ ସେମାନେ ବି ଅଦର କରିନି । ସେଇ ହୋଇ ଭାତ ଲାଗା ଅଭାବରେ ପଡ଼ିଗଲେ

ସେହି ଅଦର ମୂଲ୍ୟ ବି ବଦଳିଯାଏ । ସେଥିପାଇଁ ବୁଢ଼ୀ ଅନ୍ୟ
ଘରେ ଦୁଃଖେନ୍ଦା ଭରେ । ହିଅ ଘରେ ରହୁ ମାତକୁ ଟଙ୍କାଏ ରହା
ଦିଏ । ବାବୁମାନଙ୍କ ଘରୁ ପିତାପଣା, ଖଜାମିଠାଇ ମିଳିଥିଲେ ଲାଗେ
ଓ ପେଟରୁ ବସ୍ତ୍ରର ନେଇଅସେ ହିଅ ଓ ନାତି ନ ଭୁଣି ପାଇଁ ।

ସମସ୍ତଙ୍କର ସେ ଅଦରକାଶ । ବୁଢ଼ୀ କାମ ନ ଚଳେ ବେହୁ
ଖାଇବାକୁ ଦେବନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ କାମ କରେ—ବର୍ଷରେ
ନଗମାସ । ବେଣୀ ଜାଡ଼ ପଡ଼ିଲେ ସେ କୁଟି ନାଏ । କାମକୁ ପାରେ-
ନାହିଁ । ତଥାପି ସେ ରୋଜଗାରରୁ କୁଟି ପାଏ ନାହିଁ । ଘରେ ବସି
ବସି ଚିଡ଼ି ଚଳେ । ପତ୍ର ସିଲ୍‌ର କରେ ନଇଲେ କାଗଜ ଠୋଙ୍ଗା
ତଅର କରେ ।

ଏମିତି ସେ କୁଅଡ଼େ ତାହାର ଅଣ୍ଟା ଗାଞ୍ଜିଆରେ ଚିନିକୋଡ଼ି
ଟଙ୍କା ସମାଦେଇ । ସେତକ ପାଇଁ ହିଅ ଓ ନାତିଟି ସବୁବେଳେ ତାହାର
ମରଣ ମନାସୁଥାନ୍ତି । “ଖେଣ୍ଡେଇ ବୁଢ଼ୀଟା ମଲେ ସେତକ ଟଙ୍କା
ମିଳିବ ।” ବୁଢ଼ୀ ମରେନାହିଁ ।

ଏମିତି ଦରକାଶ ଲୋକଟି ଅଦରକାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା ଅନ୍ଧ
ସେହି ଚିନିକୋଡ଼ି ଟଙ୍କା ରଖି ନ ଥିଲେ ଓ ମାତକୁ ରୋଜିତା ଟଙ୍କାଏ
ଦେଇ ନ ପାରୁଥିଲେ ହିଅ ବି ତଡ଼ିଦେଇ ସାରନ୍ତାଣି । କାମକର ନ
ପାରୁଥିଲେ ବାବୁଘରମାନେ ବି ତାହାକୁ ଦୁଆର ବନ୍ଦ କରିଦେନ୍ତି ।

ବୁଢ଼ୀ ତାହାର ସବୁ ଦୁଃଖ ନେଇ ସନ୍ତୋଷରେ ଥାଏ ।
ପ୍ରତିଦିନ ଅଦା, କାଗଜ ଲେମ୍ବୁ ଖାଏ । ଗଡ଼ ଓଲ ଛତ ଖାଏ ନାହିଁ ।
ପ୍ରତିଦିନ ଗାଧୋଇ ଯାଏ । ଗାଧୋଇ ଅସି ଦୁଇଘାସ ଥାଣି ଛୋଟ
ବାହୁଗାଞ୍ଜୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଏ । ଭୂଜା ଭାଜି ଖାଉଥିଲେ କୁକୁର ଓ
ଚଢ଼େଇଙ୍କ ଦୂଟା ଅଧାର ଦିଏ । ଭାବେତ ଶୁଣେ । ଚଉପାରେ

ସଞ୍ଜଦିଏ । ସେ ଅରପାତ ପାଇଁ ତାହାର ବାଟଶରତ ଠିକ୍ କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ । ନିଜ ପରସାରୁ କରେ ବୋଲି କେହି କିଛି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ଖାଲି ଝିଅ ଦେଲେ ଦେଲେ କଟାଳ କରେ ଯେ ବୁଢ଼ୀ ପରସାଗୁଡ଼ାକ ବିନିରବୟ କରିଦେଉଛି । ଥିଲେ ତାହାର ରୋଗ ବାଧକରେ କ'ଣ କାମକୁ ପାଆନ୍ତା ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ୀ ତାହାର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିଥାଏ । କେହି କେହି ତାହାର ଭଲ ଗୁଣର ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି । ସେମିତି କେହି କେହି ତାହାର ଅଜାତକୁ ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାହାର ନିଜର ଝିଅକୁ ଛାଡ଼ିଲେ କେହି ତାର ମରଣ ପାସନ୍ତି ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ କାହାକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ନାହିଁ କି କାହାକୁ ଅସୁବିଧାରେ ପକାଇ ନାହିଁ ।

ଦେହ ସାଙ୍ଗରେ ରୋଗ ରହୁଛି । ବୁଢ଼ୀଟି ବି ଦେଲେ ଦେଲେ କହେ ତାର ମରଣ କେବେ ହେବ, କେମିତି ହେବ ଠାକୁର ଜାଣନ୍ତି । ମରଗଲେ ସେ ଭବିଷ୍ୟ । ପାପୀ ସେ—

ବୁଢ଼ୀକୁ ଏମିତି ଥରେ କାଞ୍ଚିବ ମାସରେ ଜର ହେଲା । ସେଥର ସେ ତାହାର ଗୁଳିଣ ବର୍ଷ ଭିତରେ ପ୍ରଥମଥର ପାଇଁ ହରିଷ କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ବି କୋଡ଼ ହେବା ପର ଅରମ୍ଭ କରିଥିଲା, ଦି କୋଡ଼ ହରିଷ କରୁଛି । କେବେ ରୋଗ ବଳରାଗ ହେଉନାହିଁ । ଚୁର୍ ବେଶି ହେଲେ ଦିନେ ଓଲଟିଏ ସର୍ଦ୍ଦ ହୋଇଛି ।

ଦି'ଦିନ, ତିନି ଦିନ, ଚାରି ଦିନ । ଜର ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ ବି ନୂଆ ହେଉ ଜରରେ ପଡ଼ିବାରୁ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ଝିଅ ଆଣି ଏଣୁ କେଣୁ ଔଷଧ ଦେଲା, ବୁଢ଼ୀ ଶାରିଲା ନାହିଁ ।

ଔଷଧ ଖାଇ ନାହିଁ—ଜର ଛାଡ଼ୁ ନାହିଁ । ମରବ ବୋଲି କହୁଛି, ମରୁ ନାହିଁ । ଝିଅ ଆସି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେହି ଦୁଃଖ ଓ

ଅଭିଯୋଗ କହିଯାଏ । ତାହା ପାଖରେ କଣ ଅଛି ବୁଝା ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଏତେ ଜରରେ ବି ସେ ତାର ହୋସ୍ ରଖିଛି । ଥରେ ହିଅ ଅଣ୍ଟା ଡେଇଁ ଦେବା ବାହାନାରେ ଗାଞ୍ଜିଆକୁ ଟାଣିଥିଲା ସେ ବୁଢ଼ୀ ଖିଙ୍କାବ ଉଠିଲା ଯେ ସେ ମରନାହିଁ । ‘ଥାଉ, ତା ଟଙ୍କା । ସେ ଟଙ୍କାକୁ କିଏ ନେଇଛି ?’

ବାର ଦିନ ହେଲା । ବୁଢ଼ୀ ଅଜ୍ଞ ଉଠିପାରେ ନାହିଁ । ସେମିତି ପଡ଼ିଥାଏ । ହିଅ ହାତରେ କହି ପଠାଇଲା ତାର ବାବୁଘରକୁ । ଟିକିଏ ମାଛ ତଅଣ ହେଲେ ସେ ଖାଇବ । ହିଅ ଅସି ଲୁହା ଗୋର-ବନ୍ତୁକା ବର କାଉଁଳ ମାସରେ ମାଛଖିଅ କଥା କହି କିନ୍ତୁ କାମୁଡ଼ିଲା । ଅଜ୍ଞ କହିଲା, ବୁଢ଼ୀ ଏଥର ମରନ କାରଣ ସେ ଗୁଳିଣ ବର୍ଷ ହେଲା ଅର୍ଦ୍ଧସ ଛାଡ଼ି ସେହି ଜରରେ କାଉଁଳ ହରିଷରେ ମାଛ ପାଇଁ କଟାଳ ଲଗେଇଛି ।

ସେହି ଜରରେ ସେ ମାଛ ଖାଇଲା । ଭାରି ଖୁସି ହେଇ ଅଣିବାଦ ପଠାଇଲା । ଅଜ୍ଞ ମଗାଇଲା ମାଂସ ତରକାରୀ । ସେତକ ସେ ପୁଣି ପୁଣିହୋଇ ଖାଇଲା । ବାବୁଘର ଏତକ ଦେଖି ସୁବିଧାରେ କିଛି ଧର୍ମ ପଢ଼ିବ୍ କରାବା ପାଇଁ ତହିଁ ଅରଦନ ପୁଣି ମାଛ ତରକାରୀ ପଠାଇଲେ । ସେଦିନ ଅଜ୍ଞ ବୁଢ଼ୀ ଖାଇଲା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏତଣି ହିଅ ଗାଳି ଦେଉଥାଏ ଯେ ଧର୍ମପାକ ମରୁ ବୁଢ଼େଇ ଦିନେ ତ ଖାଇଲା, ପୁଣି ବନ୍ଦ କଲଣି । ମରବ ଯେ, ପାପୀ ହୋଇ ଯିବ । ଗୁଳିଣ ବର୍ଷର ଧର୍ମ ସବୁ ନଷ୍ଟ କଲା ।

ବୁଢ଼ୀ ତେଣିକି ଖିଅ ଛାଡ଼ିଦେଲା । ଖାଲି ନାତିକୁ କହେ ତାହା ପାଖରେ ବସି ଭାଗବତ ଶୁଣେଇବା ପାଇଁ । ରୁପ୍ ହେଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ସେଠି ହରାମୁତା କରେ । କନ୍ଦାରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ପିମ୍ପୁଡ଼ ଚୁରାଅଡ଼

ଆସୁଥାନ୍ତି । ତାହାର ବିଚ୍ଛଣାଯାକ ପିନ୍ଧୁଛି । ତେବେ ବି ସେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଏନାହିଁ ।

ସମିତ ଅଉ ଦ'ଦନ ପରେ । ସେ ହିଅକୁ ବରଦ ଦେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ କରେଇ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଲା । ହିଅ ଚିଡ଼ୁଥାଏ ଟଙ୍କା ଖରଚ ଦେଉଛି ବୋଲି, ତେବେ ବି ପାପ ହେବ ବୋଲି ରୁପ୍ ରହୁଥାଏ ।

ସମସ୍ତଙ୍କର ଭକ୍ତା, କାମନା ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସେ ମରୁ । ସେତକ ସେ ଯେମିତି ବୁଝିପାରୁଥିଲା । ଅଣିବର୍ଗ ସଂସାରକୁ ଦେଖି ସେ ଜାଣେ ସଂସାରରେ ଦରକାରୀ ହେଉଛି ଧନ ଓ ଅଦରକାରୀ ହେଉଛି ବୃତ୍ତା-ମଣିଷ ଓ ଗରବ ଲୋକ ।

ମରଦା ଅଗରୁ ସେ ହିଅକୁ ଡାକି ତାହାର ଗାଈଆ ଖୋଲିବାକୁ କହି ବୁଝିଲା ଯେ ଦ'କୋଡ଼ ରୁରଟଙ୍କା ରହିଛି । ସେଥିରୁ ସେ ହିଅକୁ ଦ'କୋଡ଼ ଦେଇ କହିଲା 'ଅଉ ଯେଉଁ ଗୁରୋଟି ରହିଲା ସେଥିରେ ମୋର ଟିପ୍ପା କରି କିଛି ଖରାବ କରନ୍ତିବୁ ।'

ହିଅ ଖୁସିହୋଇ ଏହି ସୌଭାଗ୍ୟର ଖବର ଦେବାପାଇଁ ପଡ଼ୋଶୀଙ୍କ ଘର ଆଡ଼େ ଚାଲି ଦେଉଥିଲାବେଳେ ନାତି କାଲ କାଲ ଆସି କହିଲା—ବୁଢ଼ୀ ଗୁଲିଗଲା—!

ହିଅ ସେତେବେଳେ ବୁଢ଼ୀର ବେହସାବ ବିଷୟରେ କହୁଥାଏ । ସେ କହିଲା 'ଓଃ, ଲୋ ଯେ ଏତେ ହନୁସନ୍ତ କରି ମଣିଷ ସୁଖି ଯାଏ ?—ମଲାବେଳେ ବି ବହୁ ଖରଚ । ପୁଣି କ'ଣ ନା, ଗୁରୁଟଙ୍କାରେ ତାହାର ଟିପ୍ପା ଅଉ ଖରାବ ସବୁ ହେବ ।'

କିଛି ହେଲ ନାହିଁ । ତାହାର ଦରକାର ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀଘେ
 ଦରକାର ନୁହେଁ ସେତକ ସେ ରୁଲିବେର୍ସ ହେଲଣି କୁଟିଥିଲା । ତଥାପି
 ଈଶ୍ଵର ତାହାକୁ ରଖିଥିଲେ ସେହି ସେତକ ଦିନ ତାଙ୍କର କ'ଣ
 କାମ ପାଇଁ କିଏ ଜାଣେ ?

ପାଚିଲା ପକ୍ଷ ଝଡ଼ିବାଯାଏ ଚେତରେ ଥାଏ ତ ।

ଧନର ଅଭିଶାପ

ଓଡ଼ିଶାର ପାଖ ଗୋଟିଏ ଗଡ଼ଜାତରୁ ସେହୁ ମାଟିର ଗୋଟିଏ କୁନିଅଦ ପିଲା ଥରେ ମୂଲ ଲାଗିବା ପାଇଁ କଟକରେ ଅସି ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲେଇଲାବେଳେ ଗୋଟିଏ ମିସ୍ତ୍ରୀର ଲୋକ ତାହାକୁ ପ୍ରଥମେ ଯାଇ ବ୍ୟବସାୟରେ ଚିହ୍ନିଲା ।

ସେହୁ ଲୋକଟିର ନାଁ ଦେବରାଜ, ପହରଣ ଗୋଟିଏ ଖାକି ପ୍ୟାଣ୍ଟ ଅଞ୍ଚ ଖାକି କମିଜ୍ । ତାହାର ପୁଟୁଲି, ଗୋଟିଏ ଗାମୁଛାରେ ବନ୍ଧା ସେରେ ମୁଢ଼ି ।

ତା ବାପା ମରିଯାଇଥିବାରୁ, ସେ ଖିଅର ହୋଇଥିଲା, ଦୁଇମାସ ଢଳେ । ମୁଣ୍ଡବାଳ ପୂରା ଉଠିନାହିଁ । ଗାଡ଼ିରେ ଭିଡ଼ରେ ସେ ଡବା ଭିତରକୁ ପଶିଲାବେଳେ ଜଣେ ବାବୁ ତାକୁ ଠେଲି ଦେଇଥିଲେ ଯେ ଗାଡ଼ି କବାଟରେ ବାଜି ତାହାର ମୁଣ୍ଡ ପଛଦିଗ ଠାଏ ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇ ତାକୁ ରକ୍ତସ୍ରାବ କରୁଥିଲା । ତାହାର ସେଇ

ଝିଅର ରକ୍ତ ଠା'କୁ ଠା' ମଇଳା ଖାକି କାମିଲ୍ରେ ପଡ଼ି ତା ଲଣ୍ଡା
ମୁଣ୍ଡକୁ ସାମିଲ୍ କର ପରଚୟ ଦେଉଥିଲା, ସେ ଗୋଟିଏ ଦାଗୀ ।

ତା ମୁଣ୍ଡର ଯେଉଁ ଉପରେ କନାପୋଡ଼ା ଦିଆହୋଇ ଖଣ୍ଡେ
ମଇଳା କନା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା । ତାକୁ ଦେଖିଲେ କେମିତି ଅଶଙ୍କା
ଅସୁଥିଲା ମନରେ ।

ସେ ଚିହ୍ନା ଦେବାକୁ ନାହିଁ, କାରଣ ସେ ମୂଲିଆଘର ପିଲା
ନୁହେଁ । ସେ ଗଡ଼ର ଏକଦା ସଚ୍ଚିଦ୍ରାମା ଅଧୁନା ଦରଦ୍ର ଓ ଅଳ-
ଭିକାରୀ ପରିବାରର ଗୋଟିଏ ପିଲା । ତା ନୂଆ ଜୀବନ ତାକୁ
ଲଜିତ କରୁଥିଲା । ସେ ଲଜ ତାର କଟି ନ ଥିଲା ।

ସେ ଚିହ୍ନା ଦେବାକୁ ନାହିଁ, ଆଉ ସମସ୍ତେ ତା ବିଷୟରେ
ଜାଣିବାକୁ ବ୍ୟସ୍ତ । ଫଳରେ ସେ ପାଟି ବନ୍ଦକରି ରହେ ଅଧିକ
ସମୟ । ତା ପାଖକୁ ଆସିଥିବା ମୂଲିଆମାନେ ମନେ କରନ୍ତି,
ସେ ହୁଣ୍ଡା ।

ମିସ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ କାମରେ ଲଗାଇବାକୁ ଚାହୁଁଲେ ସେ କହିବ
ପେକୋଣସିଠାରେ ଖଣ୍ଡେ ଚାକିର କଲେ ତାକୁ ସୁବିଧା ହୁଅନ୍ତା ।

ତା ରୂପ ତାକୁ ମୂଲିଆର କାମକୁ ସୁପାରିସ୍ କରୁ ନ ଥିଲେ
ମିସ୍ତ୍ରୀ ତାକୁ ମିସ୍ତ୍ରୀର ଜଣେ ବାବୁ ଘରକୁ ପଠାଇଲେ, ତାଙ୍କ ଚାକିର
ଅଭାବ ଦୂର କରିବାକୁ ।

ହେଁ ସେ ପ୍ରଶ୍ନ ପରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣିଲା, ସେ କିଏ ? ଦେଖିବାକୁ
ମୂଲିଆ ପରି ନୁହେଁ । କଥା କହୁଛି କମ୍ । ଦଣ୍ଡିତ ଗୋର ପରି ।
ତେଣେ କଟକର ପୁଲିସ୍ ସାହେବ ନୋଟିସ୍ ଦେଇ ସହର ଲୋକଙ୍କୁ
ଜଣାଇଥାନ୍ତି ଯେ ସାଇକେଲ୍ ଶ୍ରେଣୀ ଅଙ୍ଗ ଘରର ଗୋର ବନ୍ଦ
କରିବାକୁ ହେଲେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚାକିର ତାଙ୍କ ଘରେ ରହୁଥିବା

ଗୁଳରମାନଙ୍କ ନାମ ଓ ଠିକଣା ପୁଲିସ୍‌ରେ ଦେଲେ ଭଲ ହେବ ।

ସେହି ସନ୍ଦେହଟା ମାଲିକ୍ ମନରେ ରହିଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ପ୍ରଶ୍ନ ସେତକ ସନ୍ଦେହମିଶା ହେଉଥିଲା, ଦେବରାଜର ଉଦ୍ଧର ଠିକ୍ ସେତକ କୁହୁଡ଼ିଆ ଜଣା ପଡ଼ୁଥିଲା ।

ତଥାପି ତାକୁ ଘରକାମ ନ ଦେଇ ବାରିବଗିରୁ କାମରେ ବାବୁଘର ଲଗାଇଲେ ।

ଦେବରାଜ କାମ କଲା ଭଲ—ଦ'ଗୁଣ । କାହାର ସାଙ୍ଗରେ କଥା କହେ ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ମୂଲିଆ ନୁହେଁ । ସେଇ ଜୀବିକାରେ ନୂଆ ପାଦ ଦେଉଥିଲା । ସୋଳ ଅଣା ମୂଲିଆ ହେଇନାହିଁ, ତେଣୁ କାମରେ ଠକାଇବା ଶିଖି ନଥିଲା । ସେ କାମ କରିଲେ କଲପର ।

ତେଣୁ ବାବୁ ସନ୍ଦେହ କଲେ ଯେ ସେ ଚୋର । ଜେଲବାନାରେ ବୋଧହୁଏ ରହିଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ଭଲ ବଗିରୁ କାମ ଜାଣିଯାଉଛି । ଅନ୍ଧ ଘରେ ରହି ବେଳ ଉଣି ଚୋର ଭବନ ବୋଲି ସେ କାମରେ ସମୁଦ୍ଧ କରିପାରୁଛି ।

ସେ କାମ କରୁଥିଲା ଯେ କାମରେ ମାଲିକକୁ ସମୁଦ୍ଧ କରି ନିଜର ପେଟପାଟଣା ଠିକ୍ କରିବ । ପ୍ରଥମ ହୋଇ କାମ କରୁଥିଲା ବୋଲି ତାହାର ଉତ୍ସାହ ଥିଲା ବହୁତ ବେଶି ।

ତାହାର ଅତିରିକ୍ତ ଅଗ୍ରହ ଓ ଉତ୍ସାହ ତେଣେ ବାବୁଘରେ ବିଚାରର ଅବତାରଣା କରିଉଥାଏ । ପାଖେ କହୁଥାନ୍ତି ଯେ ସେ ଚୋର, ଅଉ ପାଖେ ଲରେଥାନ୍ତି ଯେ ସେ କାମିକା ।

ଘର ଗୁଳର ପାଇଁ ସେ ଅସିଥିଲା । ବଗିରୁ କାମ ମିଳିବାରୁ ସେ କହିଲା, ସେ ବଗିରୁ କାମ ଜାଣିଛି, ଘରକାମ ଜାଣିନାହିଁ ଭଲ । ତାକୁ ବଗିରୁ କାମ ଦିଆହେଲେ ସେ ରହିଥାନ୍ତା ।

ତେଣେ ବାବୁଘରେ କଥା ପଡ଼େ, ସେ କଥା କହୁନାହିଁ ବେଶି,
ବୋଧହୁଏ ଓଡ଼ିଆ ଭଲ ଜାଣେ ନାହିଁ । ବାହାରର ଲୋକ—କେବେ
ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିଲା, ସେ ଭାଷା ଭୁଲିଯାଇଛି । ଭଲ ପଢ଼ନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଚିହ୍ନା
ପଡ଼ିଯିବ ବୋଲି ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସୁମର ସୁମର କହୁଛି ।
ସେଥିପାଇଁ ଅନ୍ଧାରକାରରେ କହୁନାହିଁ ।

ତା'ହେଲେ ସେ ବାହାରର ଜଣେ ଗୌର । ଘରୁ ଗୌର
କରିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ଜନ୍ମାଇବା ଅସମ୍ଭବ କରୁଛି ।

ସଞ୍ଜବେଳେ ତା ମୂଲ ଦିଅହେଲା । ତାକୁ କୁହାଗଲା, ସେ
ଅନ୍ୟଠାରେ ଯାଇ ରହୁ, ସକାଳେ ଆସି କାମ କରିବ ।

ଦେବରାଜ ଅପଡ଼ି କଲା, ସେ ରାତିରେ କେଉଁଠି ରହୁଛି
ଜାଣେ ନାହିଁ । ବାବୁଘରର ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଘରୁ ସେ କେଉଁଠି
ହେଲେ ଗୁଜର ନାକରକ ପାଖରେ ରହିଯିବ ।

ଏଥରେ ବାବୁଘରେ ଚନ୍ଦ୍ରା ହେଲା—ଗୌର କି ? ରାତିରେ
ତାହାର ବଳ ବଢ଼ିବ—ବୁଦ୍ଧି ବଢ଼ିବ । କିଏ ପାରେ—ନା—ସେ ଯାଉ ।

ତାକୁ କୁହାଗଲା, ସେଠି ସେପେଇର ସୁବିଧା ନାହିଁ ।

ଦେବରାଜ କହିଲା, ସେଥିକି ତାହାର ପରବାସୁ ନାହିଁ । ସେ
ତାର ଦି'ଟା ବଳତା ଜଳଖିଆ ଖାଇଦେଇ ଶୋଇଯିବ । ସେମିତି ଭାତ
ତାହାର ଲେଡ଼ା ନାହିଁ ।

ଏ—କହୁଛି ‘ପରବାସୁ’ । ସେ ତାହାହେଲେ କଣ ଗୌର
କି ? ଖୋଲଟା, ଗୌର ?

ବାବୁ ଆସି ପଚାରିଲେ ‘ତୁ କୁଅଡ଼େ ଦାଗୀ—କେଇ ଯାଇଥିଲା ?’

ଦେବରାଜ ଠୋସରେ କହିଲା, ‘ମୁଁ କଣ କହୁଛି କରୁଛି କି
ଜେଲ ଯିବି ? ପୁଲିସ୍‌କୁ ପଚାରୁ ନାହାନ୍ତି ?’

ଏଁ କହୁଛି ‘କସୁର ?’ ତାହାହେଲେ ସେ କଣ ଓଡ଼ିଆ ଜାଣେ ନାହିଁ । ଭାବି ଭାବି କହୁଛି ।

ଦେବରାଜକୁ ପଠେଇ ଦିଅହେଲା ବାହାରକୁ. ଦେବରାଜ ଶାଲି ଆସିଲା କଲା । ବାବୁ, ଏଠି କାହାକୁ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ । କାହା ପିଣ୍ଡାରେ ଶୋଇଛି ? କିଏ କଣ କହିବ ?

ଦେବରାଜ କହୁଥିଲା ଏସବୁ, କାରଣ ସେ ମୂଲ୍ୟ ନୁହେଁ । ମୂଲ୍ୟର ଭାଷା ସେ ଶିଖିନାହିଁ ।

ରାତିଯାକ ବାବୁଘରେ ବଗୁର ଚାଲିଲା । ସେଦିନ ସେ ଯାହା ଯାହା କହୁଥିଲା, ସେଥିରୁ ଖିଅ ବାହାର କରି ସେ ଚୋର କି ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଆ କି ନୁହେଁ, ପ୍ରତ୍ୟେକଟିର ଅନୁସନ୍ଧାନ ହେଲା । ଶାଲି ସନ୍ଦେହର ପୁଷ୍ପପଟରେ ବଗୁର ଦେବରାଜରୁ ଥରକୁ ଥର ପ୍ରମାଣ ହେଲା ଯେ ସେ ବଦେଶୀ—ସେ ଚୋର ।

ସେ ମିଛ କଥା କହିଛି ।

ବଗୁରରେ ମଧ୍ୟ ଠିକଣା ହେଲା, ଯଦି ତାହାକୁ ମନ୍ଦେହ ହେଲା ତେବେ ସନ୍ଦେହ ଭିତରେ ତାହାକୁ ରଖି ଲଭ କ’ଣ ? ତାହାକୁ ଅଳ୍ପ ଦିନକର କାମ ନ କରିବା ବିଦାୟ କରି ଦିଆଯାଉ ।

ପୁଣି ଜଣେ ଘରର ମୁରବା କହିଲେ, ଯଦି ଚୋର ନ ହୋଇ ସତରେ ଜଣେ କାମିକା ମୂଲ୍ୟ ହୋଇଥାଏ, ତାହାହେଲେ—ସତେ ଅନ୍ୟାୟ ହେବ ।

ଏଣେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ସନ୍ଦେହର ମେଘ ଘନେଇ ଆସିଲା । ଖୁବ୍ବେଳେ ସମସ୍ତେ ଅପିୟ ଅଡ଼କୁ ଚାଲିଯାଇଥିବାବେଳେ ଚାକର ଦେବରାଜ, ଖୁଣ୍ଟା ଡକାଏର ଦେବରାଜ : ପାଲଟି ଯଦି ଅପି ବାବୁଆଣିଙ୍କ ତଣ୍ଡି ଚପିବାର ଅରମ୍ଭ କଲା—

ନା—ଦେବରାଜରେ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ।

ସକାଳର ଅକାଶରେ ସିନ୍ଦୂର ନ ଫିଟୁଣୁ ଦେବରାଜ ଅସି କୋଠା ପାଖରେ ବୁଲୁଛି । କବାଟ ଖୋଲିଲେ ସେ କାମରେ ଲାଗିବ ।

ସେ ମୂଲିଆ ନୂଆ ହେଉ ହେଉଛି । ତା ମନର ଦୁଃଖ ଦୂର କରିବାକୁ ସେ କାମ ଖୋଜୁଛି ।

ପୁଣି ବିରୁର ହେଲା, ତାକୁ କାମରେ ଲଗାଯିବ କି ନା । ଠିକ୍ ହେଲା ଯେ ବାବୁଙ୍କର ଭଡ଼ାଘରେ ଯାଇ ଘାସ ବାଛିବ । ଭଡ଼ାବାଲାଙ୍କ ଅନେକ ଦିନର ଅପଡ଼ି ଯେ ତାଙ୍କ ବାଡ଼ିଅଡ଼ି ଘାସରେ ପୂରିଯାଇଛି । ଯୁଦ୍ଧପାର୍ବ ମୂଲିଆ ସୁବିଧାରେ ନ ମିଳିଥିବାରୁ ସେ ଜଙ୍ଗଲ ସଫେଇ ହୋଇପାରି ନାହିଁ ।

ବାବୁଙ୍କର ରୁକର ଯାଇ ଦେବରାଜକୁ ସେଇ ଭଡ଼ାଘର ଦେଖାଇ ଦେଇ ଅସିଲା ।

ଦେବରାଜ କହିଲା, ‘ମୁଁ କଣ ଖାଇବି ? ମୋ’ ପାଇଁ ଦି’ଟା ରୁଞ୍ଜଳ ପକେଇଥିବ ? ମୁଁ ରଲେ ଯାଇ ଖାଇଦେବି.....ମତେ ଡାକି ନେଇଯିବ ।’

ତାହାର ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କଥା ମନକୁ ତରଳାଇ ଦେଉଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ତା ପ୍ରତି ହେଉଥିବା ଅନ୍ଧାରୀ ସନ୍ଦେହ ଭିତରେ ବି ତା ରୋଷେଇ ବରଦ ହେଲା ବାବୁଘରେ ।

ଦିନଯାକ ଦେବରାଜ କଥା ପଡ଼ୁଛି । ସମସ୍ତଙ୍କର ଚିନ୍ତା ଯେ ଦେବରାଜ ଯାଉ । ତା ପ୍ରତି ମମତା ଲାଗି ଅସୁବିଧା । ମୂଲରୁ ସନ୍ଦେହ ହୋଇଥିଲା, ତାକୁ ରଖି ସତକୁ ସତ ଯଦି କିଛି ବିପଦ ହୁଏ ତା’ହେଲେ ସବୁ ସମୟକୁ ମନରେ ଅନୁତପ ରହିଯିବ ।

ସମସ୍ତେ ରୁଞ୍ଜର ବାକର ଖାଇସାରିଲା ବେଳେ ଦିନ ଦି’ଟା ହୋଇଯାଇଥିଲା । ରୁକର ଗଲା ଦେବରାଜକୁ ଡାକିବା ପାଇଁ ।

ଦେବରାଜ ତାମ ଶେଷ କରିବ କିନ୍ତୁ ଖାଇବାପାଇଁ ଅସିଲ ନାହିଁ କାରଣ ବାବୁଘରୁ ଚୁକର ଯାଇନାହିଁ ।

ତାର ଏଇ ଅସ୍ବାସ୍ତ୍ୟବଳ ତାମ ଅନ୍ତର ସନ୍ଦେହ ଅଣିଲା । ମୂଲିଆ ତ ମାଗି ଅସେ—ଅଉ ଦେବରାଜ କରଣି ଶୋଜୁଛି ।

ସେ ସତରେ ଚୋର କି ?

ଦେବରାଜ ସେଠି ବାବୁଙ୍କର ସେଇ ଭଡ଼ାଘରର ଭଡ଼ାଟିଆଙ୍କଠାରୁ ମାଗି ଦି'ଟା ଭାତ ଖାଇ ଦେଇଥିଲା । ଚୁକରକୁ କହିଲା ଯେ, ତାମ ସାର ସେ ଯାଇ ତାହାର ଭାତ ଖାଇଦେଇ ଶୋଇପଡ଼ିବ ।

ସକ୍ଷେପ୍ତା ପରିବାରଟିରେ ପୁଣି ବିଚାର ହେଲା ଯେ ଦେବରାଜ କଣ ମୂର୍ଖ ?... ଓଲ । ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଅସି ଖାଇବ... ..ସେ ଶୋଇବ... ..ସେ କଣ ଚୋର ପାଇଁ ପାଦ ପାଉଁଶ ?

ତଥାପି ଦୁଇ ମତ । ସେ ଯଦି ଚୋର ନ ହୋଇଥାଏ ତାହାହେଲେ ତାକୁ ଅନ୍ୟାୟ କରାହେଲା ତ ।

ଦେବରାଜ ଅସି ଖାଇଲା । ସେ କହିଲା, ଅନେକ ଘାସ ହୋଇଥିଲା ଯେ ଭାବିଥିଲି ନେଇ ଅସିଆନ୍ତି ଗାଈଙ୍କ ପାଇଁ, ଖାଲି ଖଣ୍ଡେ ରସି ମିଳିଥିଲେ... ।

‘ଏ ରସି’...ତାହାହେଲେ ଏଇଟା କ’ଣ ଖୋଲଟା ଅଉ ଚୋର । ତଥାପି ତାକୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଅହେଲା । ତାକୁ କହିଦିଅ ହେଲା ଯେ, ସେ ବାହାରେ କେଉଁଠି ଶୋଇ ।

ତହିଁ ଅବଦାନ ସକାଳେ ଦେବରାଜ ଅସି ପହଞ୍ଚିଲା ଅଗରୁ ବାବୁଘରେ କଥା ପଡ଼ିଛି ଯେ, ଦେବରାଜ ଅସିଲେ ତାହାକୁ ତାମରେ ଲଗାହେବ ନାହିଁ କାରଣ ମମତା ବଢ଼ିଯାଉଛି ।

ଦେବରାଜ ଅସି ପହଞ୍ଚିଲା । ବାବୁଆଣୀ ବାବୁଙ୍କୁ କହିଲେ; ବାବୁ ଚୁକରଙ୍କୁ କହିଲେ ଯେ, ଦେବରାଜକୁ ମନା କର ଦିଅହେଉ । କିନ୍ତୁ ସମସ୍ତଙ୍କର ହୃଦୟରେ ଦୟା ।

କବାଟଟା ମେଲା କରି ଅତି ରୁମ୍ଭକରେ ତାହାକୁ ମନା କରିଦେଇ ପୁଣି କବାଟ ବନ୍ଦ କରାହେଲା—ତାହାର ଆପଣ ବାଳେ ଶୁଭପିବ ।

ଦେବରାଜ ଚାଲିଲେ—କବାଟ ମେଲକରି ପଛରୁ ଦେଖିଲେ ଯେ ଦେବରାଜ ଧୀରେ ଧୀରେ ଚାଲିଛି ଅଗକୁ ।

ଏଣେ ବାବୁଘରେ କଥାପଡ଼ିଲା, ବାବୁ ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାଙ୍କୁ ଡାକି କହିଲେ ‘ଭାଗ୍ୟକୁ ପରା ଚିହ୍ନି ନାଅଁ—ଝିର ଚିହ୍ନି ରଖିଥାଅ । ଦନ ଖରାପ ଆସିଲେ ଏମିତି କରିବାକୁ ଭୀଷଣ ବି ମିଳେ ନାହିଁ । ରଖିଲା ଲୋକ ବି ରଖେ ନାହିଁ । ଏଭଳି ଆମେ ତାକୁ ରଖିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ, ତା ଭାମ ବଦଳରେ ତାକୁ ଖୋରାକ ଦେବାକୁ ବିଚାରୁଥିଲେ, ଆଉ ଦୁଇ ଦିନର ମୂଲ୍ୟ ଦେଲେ ତଥାପି ତାହାକୁ ଚିଡ଼ିବାକୁ ହେଲା ତ ।’

ଦେବରାଜ ଆଉ ଫେରିନାହିଁ—

ପଟୁଆର

(ଏକ)

ମେନନ୍ ଯୁକିଭରସିଟି ହଷ୍ଟେଲରେ ଥାଏ । ମଣିଷ ଭାବ ଭଲ
କାହାର ମନରେ ଅଦାତ ଦିଏ ନାହିଁ । ନିଜର ଧନ୍ଦାରେ ଥାଏ
ମଉଜା ସୁଭବ—ଧନ ବୋଲି ଅହଂକାର ନାହିଁ । ନିଜର ମାନ
ନିଜେ ରଖେ । ବ୍ୟୁମାନଙ୍କ ସାଥରେ ବେଳ କାଟିଦିଏ । କାହାର
ଅନିଚ୍ଛା ଚନ୍ଦ୍ରା କରେ ନାହିଁ ।

ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର । ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଭଲ—ପୋଷାକ ପହରାଣ ରୁଚ-
ସଙ୍ଗତ । ନିଜ ଲୋକର ପିଲା । ବାପାର ଗୃହଭାବରେ ଗୋଟିଏ ପୁଅ ।
ଭଲରେ ବଢ଼ି ଅସିଛି ।

ମାୟାକ ତାହାର ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଅନେକ ପିଲା ରହୁଥାନ୍ତି ।
ମେନନ୍‌ର ଘରୁ ତିନି ଗୃହଥାରେ ଟଙ୍କା ଅସେ । ସେତେଥର
ଲେଖିଲେ ବି ଆସିବ । ଯାହା ଲେଖିଲେ ବି ଆସିବ । ମେନନ୍

ଯେତେ ଖର୍ଚ୍ଚକଲେ ବି ଘରେ କେନ୍ଦ୍ର ସେକଥା ପଚୁରବେ ନାହିଁ ।
 ଘରେ ତାହାର ବାପା ମା, ଦାଦା ଖୁଡ଼ି ସମସ୍ତେ ଜାଣନ୍ତି ମେନନ୍
 ଟିକିଏ ମଉଜରେ ରହେ, ସାଙ୍ଗସାଥୀଙ୍କ ପାଇଁ ଅନେକ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ
 କରିଦିଏ । ତେବେ ବି ସେ ଭାରି ବେହୁକା । ଘରେ ବହୁତ ସ୍ତମ୍ଭ ।
 ଗୁରୁଭାଇରେ ବି ପିଲା ଖୁବ୍ କମ୍ । ପୁଅ ହୋଇ ଗୋଟିଏ । ସେ
 ସମସ୍ତଙ୍କର ସ୍ତମ୍ଭ ଭୋଗ କରିବ । ଭଲ ପଢ଼ୁ ନ ପଢ଼ୁ ଯୋଗ୍ୟ
 ହୋଇଗଲେ ସେମାନେ ଖୁସି ।

ତେଇଶି ବର୍ଷ ବୟସ ହେଲା । ଦେଖିଲେ ଅତି ବଢ଼ିଯାଏ ।
 ଇଞ୍ଜିନିୟର କଲେଜର ଡିପାର୍ଟ୍ମେଣ୍ଟ ବର୍ଷର ଶ୍ରେଣୀରେ ପଡ଼େ । ଭଲ
 ପଢ଼େ ନାହିଁ । ଆଜି ଡିପାର୍ଟ୍ମେଣ୍ଟ କ୍ଲାସ୍‌ରେ ବର୍ଷ ବର୍ଷର ଚର୍ଚ୍ଚକର
 ପଢ଼ାକୁ ଦୁଇବର୍ଷର ଶେଷ କରିଥିଲା । ଠିକ୍ ହେଉ ଭଲ ହେଉ,
 ଘରେ କେନ୍ଦ୍ର ସେ କଥା କହୁଛି ନାହିଁ ।

ଭଲ ପଢ଼ୁନାହିଁ ବୋଲି ତାହାର ସାଙ୍ଗସାଥୀ ତାହାକୁ ହତାଦର
 କରୁଛି ନାହିଁ କାରଣ ସେ ଧନୀ—କୃପଣ ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ ସେ
 ଘରେ ବି ଶାନ୍ତି ପାଏନାହିଁ କାରଣ ସେ ଚେହେଳା ।

(ଦୂର)

ବର୍ଷକେ ଥରେ କଲେଜର ବୋର୍ଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ଭୋଟି-
 ଲାଳା ଚାଲେ । ସେତେବେଳେ ବୋର୍ଡ଼ ଠିକ୍ ଭୋଟି ଲଢ଼େଇ ପରି
 ସରଗରମ ରହେ । କାନ୍ଥବାଡ଼ିରେ ଭୋଟି ଦେବାପାଇଁ ନାଲି ନେଲି
 କଳା ଅଫରରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲେଖାସବୁ ମରାଥାଏ । ମେନନ୍ ବାବୁ
 ପ୍ରତିଥର ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି—ବୋର୍ଡ଼ରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ଦେବାପାଇଁ ।
 ତାଙ୍କଠାରୁ ଖାଲିପିଲ ଭୋଟି ଦେଲେବୋଲି ସାଙ୍ଗମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
 ଚାଲିଯାନ୍ତି । ମେନନ୍ ରାଗେ କିନ୍ତୁ ମନରେ ସେ ରୋଷ ରଖେ ନାହିଁ ।
 ପୁଣି ବଠୁମାନେ ଲାଗି ରହନ୍ତି । ମେନନ୍ ସେ କଥା ଭୁଲିଯାଏ ।

ଅନେକ କଥା ମେନନ୍ ଭୁଲିଯାଇଛି । ତାହାର କୋଟକମିଳି,
ଲୁଗା, ପେନ୍‌ସିଲ୍, ବହି, କଲମ କେତେକେକ ପାଖରେ ରହିଲୁଣି,
ପେରୁନାହିଁ । ମାଗିଲେ କିଏ କହେ ହଜିଲା; କିଏ କହେ ମତେ
ଏଇଟା ଉପହାର ଦିଅନ୍ତୁ ମେନନ୍‌ବାରୁ—ଅପଣଙ୍କୁ ମନେ ରଖିବ ।
ମେନନ୍ ସେହି ଭାଲିକା ରଖେ ନାହିଁ । ତାହାର ଯାହା ଦରକାର
ସେ କଣିନିଏ । ଯାହାର ଯାହା ଦରକାର ପଡ଼େ, ସେ ମେନନ୍‌ଠାରୁ
ନେଇଯାଏ । ମେନନ୍ ଏମିତି ଖୁଅଇବା, ପିନ୍ଧାଇବା, ଜିନିଷ
ଦେବାରେ ଅନେକ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରେ ।

ତାହାର ପରିବାରର ସମସ୍ତଙ୍କ ଅଖି ମେନନ୍ ଉପରେ ।
ମେନନ୍‌ର ଦୃଷ୍ଟି ବେଶି ତାହାର ବ୍ୟସ୍ତମାନଙ୍କ ଉପରେ । ସିନେମା
ଦେଖିବାକୁ ପଇସା ନ ଥିଲେ ମେନନ୍‌ବାରୁ ତାକୁ ନେଇଯିବେ ।
ସେଥିପାଇଁ ମେନନ୍‌ବାରୁ ବି ସାଙ୍ଗରେ ଯିବେ । ଏମିତିରେ ମେନନ୍
ଯେତେ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରେ ତହିଁରୁ ଅଧିକ ସମୟ ନଷ୍ଟ କରେ ।
କେଉଁଦିନ ବି ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପଡ଼ି ପାରେନାହିଁ । କାରଣ
ବ୍ୟସ୍ତମାନଙ୍କର ଉତ୍ସାହ ।

ପଢ଼ିଲାବେଳେ ଏହି ବ୍ୟସ୍ତମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସବୁ ଯତ୍ନ ହୁଏ ।
ସୁବିଧା ପାଇଲେ ସେମାନେ ଗୋଡ଼େ ଗୋଡ଼େ ଲାଗିରହିଥାନ୍ତି ।
ଖୁସାମଦ କରି କଥା କହି ପିଲାଟିମାନଙ୍କ ପାଖରେ ଯାହା ଆଏ ସେତକ
ଉଡ଼େଇ ଦେବାରେ ମୋଟେ ହେଲା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପଇସା ପାଖରେ
ଥିଲେ ବ୍ୟସ୍ତମାନଙ୍କୁ ଚଢ଼ିକାପାଇଁ ସୁବିଧା ବାଟ ମିଳେ ନାହିଁ ।

ମେନନ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ମୋଟେ ଚଢ଼ିପାରୁ ନ ଥିଲା । ପଢୁଆ
ସାଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭଲ କେଇଜଣ, ଅପଣସାଥୀକା କିଏ,
ହୁଏକା କିଏ, ସେ କିଛି ଜାଣେନାହିଁ । ତାହାକୁ ଦେଖିଲେ
ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ ଉଠେ । ମେନନ୍‌ବାରୁ କ'ଣ ଦେବେ ?

ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଲୋକ ଗୁଲିଥାନ୍ତି । ମେନନ୍ ତାହାର ଖର୍ଚ୍ଚରେ ଲାଗିଥାଏ ।

(ଚିନ୍ତା)

ପରାମ୍ଭରେ ଥରେ ଫେଲ୍ ହେଲେ ମେନନ୍ ଘରକୁ ନ ଯାଇ ବୋଉଠିରେ ଲାଗେ । ଘରକୁ ଲେଖିଦିଏ ସେ ଛୁଟିରେ ରହି ପଡ଼ିବ; ଶେଷ ପରାମ୍ଭଟା ଖରାପ ହୋଇଗଲା ।

ଘରୁ ମା' ଝୁଡ଼ିଆଦି ଚିଠି ଲେଖନ୍ତି ମେନନ୍‌କୁ ଶୀଘ୍ର ଫେରିଯିବା ପାଇଁ । ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଦେହ ତାହାର ଖରାପ ହେଇଯାଇଛି ବୋଲି ସେମାନେ ଅନ୍ୟ ପିଲାଙ୍କର ଚିଠିରୁ ଜାଣି ସାରୁଲେଣି । ମେନନ୍‌ର ରୋଜଗାର ଦରକାର ନାହିଁ । ଯାହା ଘରେ ଅଛି ସେତକ ରଖି ଥୋର ଖାଇଲେ ମେନନ୍‌ର ଜୀବନଟା କଟିଯିବ । ପଡ଼ୁଥିଲା ଭଲ ନହେଲେ କିଛି ଯାଏଥାସେ ନାହିଁ ।

ମେନନ୍ ଚିଠି ପାଇ ସବୁ ବଧୂଙ୍କୁ ଥରେ ଥରେ ପଡ଼େଇ ଦିଏ । ଫେଲ୍ ହେଇଗଲା । ତେବେ ବି ମା' ଝୁଡ଼ିଆଦି ଲେଖିଛନ୍ତି ମେନନ୍ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଶୁଖିଯାଇଛି । ଏଣେ ମେନନ୍ ଚିକ୍କଣ ହେଉଥାଏ ଖାଇପିଇ । ବଧୂମାନେ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ଯେ ଘେଲରେ ଗଲବେଳେ ଦୁଇ ଦିନ ମୁଣ୍ଡକୁ ନୁହୁରା ରଖିଲେ, ଦାଢ଼ି ଖିଅର ନ ହେଲେ ଘରେ ପଡ଼ୁଥିଲାବେଳକୁ ମେନନ୍ ରୋଗୀ ଦୂଷିବ । କେହି କିଛି କହିବେ ନାହିଁ ।

ମେନନ୍ ଖୁସି ହେଇଯାଏ । ପରାମ୍ଭଟା ଖରାପ ହୋଇଥିଲା ବୋଲି ସେ ବଡ଼ ମନକଷ୍ଟରେ ଥିଲା । ପରାମ୍ଭା ଫଳ ନ ବାହାରିଲେ ସେ ଯିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଲେଖି ଦେଇଥିଲା । ଯେତେ ତାହା ଚିଠି ଆସିଲେ ବି ସେ ଯାଉ ନ ଥିଲା ।

ପରାଷାଫଳ ବାହାବୋରେ ବେଶି ଡେର ହୁଏନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ମେନନ୍ ତାହାର ପରାଷା କାମ ସାରା ଯାଉ ଯାଉ ଫଳ ବାହାର ଯାଇଅଛି । ପାସ୍ କରୁଥିଲେ ବଡ଼ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତା ପରି ସେ ଘରକୁ ଫେରେ । ଅଳ୍ପ କେଇଦିନ ପଡ଼ି ପାସ୍ କଲ ବୋଲି ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବଖାଣି କାନ୍ଦେ । ଘରେ ସମସ୍ତେ କହନ୍ତି, ମେନନ୍ ଭାର ବୁଦ୍ଧିଅ । ସେ କେଇଦିନ ସେ ଘରେ ଉତ୍ସାହ ଅ ହୁଏ । ପରାଷାକୁ ସେ ଜିଣିଛି ।

ଫେଲ୍ ହୋଇଗଲେ ସେ ଘରେ ମୁହଁ ଶୁଖେଇ ବସେ । ସମସ୍ତେ ତାହାକୁ ଉତ୍ସାହ ଦେବାରେ ଲାଗିପାନ୍ତି । ମେନନ୍‌ର ଭାର ଯଦୁ ନାଥାୟ । ମେନନ୍ ଭଳି ବୁଦ୍ଧିଅ ପିଲା ଫେଲ୍ ହୋଇଗଲା ବୋଲି କହନ୍ତି । ଦୋଷ ହୁଏ ଯୁକ୍ତିରସିଷ୍ଟିର । ସେତିକାର ମାତ୍ରମାନେ ତାଙ୍କ ମେନନ୍‌କୁ ସହିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଭଲଭଲ ମେନନ୍ ଖାତା ଦେଖି ନାହାନ୍ତି କୋଃହୁଏ । ମେନନ୍ କହେ ସେ ଗୋଟାଏ ମଜଦୁରୀ କର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସିଧା କରଦେବ । ସେ କେମିତି ଫେଲ୍ ହେଲା ?

ସେଥିପାଇଁ ଫେଲ୍ ହେଲେ କି ପାସ୍ କଲେ ମେନନ୍ ଘରେ ଏକାପରି ପୂଜାପାଏ । ସେ ଭାର ପରାଷା—ଭାର ବୁଦ୍ଧିଅ । ଦୋଷ ଭିତରେ ଏତିକି ସେ ମେନନ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ କରେ ଟିକିଏ ଦେଖି । ସେଥିରେ ମେନନ୍ ଦୋଷ ହୁଏନାହିଁ । ଦୋଷ ହୁଏ ସେହି କାରଣରୁ ପିଲାଗୁଡ଼ାଙ୍କର । ସେମାନେ ତାଙ୍କର ମେନନ୍‌କୁ ଠକି ଯବୁ ଖାଇଯାଉଛନ୍ତି ।

ମେନନ୍‌ର କେଉଁଠି କିଛି ଦୋଷ ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ । କେହି ବାଧା ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ସେ ଧନୀ ଓ ଅଳ୍ପଅଳ୍ପ ।

ମେନନ୍‌ର ଯେ କିଛି ଦୋଷ ଅଛି ସେତକ ମେନନ୍ ମଧ୍ୟ ନିଜେ ଭାବିପାରେ ନାହିଁ । ପରାସ୍ତରେ ଫେଲ୍ ହେବା ତାହାର ହାତ କଥା ନୁହେଁ । ପୁରା ନହୁ ମନେ ରଖିବା ଓ ଠିକ୍‌କରି ପରାସ୍ତରେ ଲେଖିବା ମନ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ । ଯଦି ବହିଯାକର ଏମୁଣ୍ଡରୁ ସେମୁଣ୍ଡଯାଏ ଗୁରୁଆଡ଼ୁ ସବୁପ୍ରକାରର ପ୍ରଶ୍ନ ପଡ଼ନ୍ତା, ତାହାହେଲେ କ'ଣ କେହି ପାସ୍ କରପାରନ୍ତେ—ବଡ଼ ବଡ଼ ପରାସ୍ତାମାନଙ୍କରେ ?

ତାହାର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ ସେ ଅଳ୍ପ ପଢ଼େ । ତାହାର କୈଫିୟତ ସେ ମନକୁ ମନ ଦିଏ ଯେ ବୁଦ୍ଧିଅ ଲୋକ ବୋଲି ସେ ଅଳ୍ପ ପଢ଼େ । ତାହାର ଧାରଣା ଯେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ଅଳ୍ପରେ ସବୁ କାମ ଛୁଣ୍ଡେଇ ଦିଅନ୍ତି । ତାହାର ଅର୍ଥ ସେ କରେ କି ବୁଦ୍ଧିମାନ ପିଲାମାନେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଓ ବହୁର ଠାଏ ଠାଏ ବାଛି ପଢ଼ନ୍ତି । ମେନନ୍ ସେମିତି ପଢ଼େ—କାରଣ ସେ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ।

ମେନନ୍‌ଠାରୁ ମାଧ୍ୟମିକ ଖାଇଲେଲେ ତାହାର ବ୍ୟସ୍ତମାନେ ମେନନ୍‌ର ଏହିପ୍ରକାରର ମନ୍ତବ୍ୟ ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି । ଏକାଠି ହେଇ ମଉଜ କଲ୍‌କେଲେ ସେମାନେ ପରଶ୍ରମୀ ପିଲାଙ୍କୁ ଘୋଷା ବଳଦି ବୋଲି କହୁ ଉପହାସ କରନ୍ତି । ପଢ଼ିବା ପିଲାଙ୍କର ପଢ଼ାରେ ଗୋଳମାଳ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଉଦାହରଣ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦିଅନ୍ତି ।

-(ଗୁର)

ବର୍ଷଯାକ କେବେ ପଢ଼ିବା କଥା ମେନନ୍‌କୁ ଜଣାନାହିଁ । ସକାଳେ ଉଠୁ ଉଠୁ ଡେଇଁ ଦୁଏ । ଉଠି କୋଠରୀ ଭିତରେ ଜଳଖିଆ ଅସ୍ତୋଜନ ଲାଗେ । ଗୁଁ ଜଳଖିଆ ତଥର ଚାଲିଥାଏ । ଗୁଁ ଦୋକାନ ପରି ଅନେକ ପିଲା ସେହି କୋଠରୀଟି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଯାହାର

ଦରକାର ହୁଏ ସେଠି ଅସି ମଉଳିଆ, ରସିକିଆ, ଟେକାଟେକି କଥା
ଗୁରପଦ କହି ଗୁ' ଖାଇ ଚାଲନ୍ତି ।

ମେନନ୍ ତାହାର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷରେ ଲାଗିଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି କଥା
ସେମିତି ଲାଗିଯାଏ । ଖୋଜିଲାବେଳେ ସେ ସାବୁନ, ଖୁର, ତରଳିଆ,
ତେଲ କିଛି ପାଏନାହିଁ । ପାଖ କୋଠାସ୍ଥାନକୁ ସେମନେ ଚାଲି
ଯାଆନ୍ତି । ମେନନ୍ ଭାରି ରାଗେ—ଜିନିଷ ଉପରେ, ଲୋକଙ୍କ
ଉପରେ ନୁହେଁ ।

ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ ରାଗିଲେ ସେମାନେ ଅପମାନ ପାଇଲେ
ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଅଉ ମେନନ୍ ସାଙ୍ଗରେ କଥାବୁଝା
କରିବେ ନାହିଁ । କେତେଥର କେଉଁଜଣଙ୍କୁ କହି ଦେଇଥିଲା କି
ତାହାକୁ ନ ପଚାର ସେମାନେ ତାହାର ଜିନିଷ ନେବେ ନାହିଁ ।
ସେଥିରେ ସେମାନେ ଭାରି ଅଭିମାନ କଲେ ମେନନ୍ ଉପରେ—
ମେନନ୍ ସେମାନଙ୍କୁ ଚୋର ବୋଲି ଭାବିଲା ବୋଲି ।

ତ'ପରେ ସେ ପାଏ କଲେଜକୁ । କ୍ଲାସ୍‌ରେ ପଢ଼ରେ ବସି
ବାଜେ ବହୁ ପଡ଼େ ; ମନଦେଇ ଶୁଣୁଥିବା ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଥଟ୍ଟାକରେ,
ନଇଲେ ବସି ଚାଲିଯାଏ । ଏମିତି କିଛି ସମୟ ବସିଲେ ବି ମେନନ୍
ବସି କାନ୍ଦୁ ହୋଇପଡ଼େ ।

କ୍ଲାସ୍‌ ସରିଲେ ସେ ତାହାର ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ାକଥା ବୁଝାଏ ।
ମାଷ୍ଟରମାନେ ଭଲ ପଢ଼େ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ କ୍ଲାସ୍‌ରେ
ଏତେ ଗୋଳମାଳ ହେଉଛି । ଭଲକରି ପଢ଼ାଇ ଜାଣିଲେ ସିନେମା
ଦେଖିଲା ପରି ଖୁସି ଲାଗନ୍ତା । ନିଦ ଲାଗନ୍ତା ନାହିଁ କି ଗୋଳମାଳ
କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଏମିତି କଦର୍ଷଭାବରେ ପଢ଼ାହୁଏ ବୋଲି ମେନନ୍ ଅଉ
ତାହାର ଦଳର ସମସ୍ତେ ଏକମତ । ଖରାପ ପଢ଼ା ହେଉଛି ବୋଲି

ଶୁଣିଲେ ବି କ୍ଳାନ୍ତ ଅଗୁଣ୍ଡି । ସେହି କ୍ଳାନ୍ତ ହୃଦ କରିବାକୁ ବହୁତ ପ୍ରକାରର ଉପରୂପ ଦରକାର ହୁଏ । ଏହି ପଡ଼ାଇବାର ଶକ୍ତି ଭଲ-ନୁହେଁ ବୋଲି ମେନନ୍‌ର ବୁଝେଲ୍ ହୋଇଗଲେ । ଭଲ ମତା ଥରେ ଅନ୍ୟ ଶୁଣି ଦେଉଥିଲେ ତ ମନ ଭିତରେ କିପା ମୋହର ବସିଲା ପରି ବସିଯାଆନ୍ତା । ପରାଜାବେଳେ କାହିଁକି ଖସିପ ଦୁଅନ୍ତା ?

ଏହି ପ୍ରକାରର ପଡ଼ାପଡ଼ି ମେନନ୍‌ର ହୁଏ । ତା'ପରେ ସେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଠିକ୍ ରଖିବାକୁ ଖେଳପଡ଼ିଆକୁ ଚାଲିଯାନ୍ତି । ମନରୁ ଖେଳନ୍ତି । ଯେତେ ଅଭାବୁଅ କାମସବୁ କରନ୍ତି । ସେ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ ଖେଳ ପଡ଼ିଆଟା ତାଙ୍କର ନିଜର । ସେଠି ଯେତେ ଖେଳାଳୀ ମେସେ ମେନନ୍ ବାବୁଙ୍କର ଅଣ୍ଟି ତ ।

ଖୁଆର ପିଆର ପିଲାଏ ଏତେ ଭଲପାଇଥାନ୍ତି ଯେ ମେନନ୍ ବାବୁଙ୍କର ଖେଳଟା ଭଲ ନୁହେଁ ବୋଲି କେହି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ମେନନ୍ ବାବୁ କଲେଜ୍ ଟିମ୍‌ରେ ଖେଳନ୍ତି । ସେହି ବିଭାଗରେ ସେ ଜଣେ ବଡ଼ ବିଦାରୀ ବୋଲି ନିଜକୁ ମନେ କରନ୍ତି ।

(ପାଞ୍ଚ)

ମେନନ୍ ଖେଳିଯାଇ ଭାରି କାନ୍ତ ହୋଇପଡ଼େ । ସନ୍ଧ୍ୟା-ବେଳେ ସିନେମା ଦେଖି ସେହି କ୍ଳାନ୍ତ ହୃଦ କରେ ନରଲେ ଶୋଇ-ପଡ଼େ । ପଡ଼ିବାକୁ ବେଳେ କାହିଁ ?

ପୂର୍ଣ୍ଣ ସକାଳୁ ଉଠି ସଞ୍ଜକୁ ଅକ୍ଷରରେ ବୁଡ଼ି ଯାଆନ୍ତି । ସକାଳେ ପୁଣି ଭଲ ଅସନ୍ତି । ବଡ଼ଲୋକ ପିଲା ବୋଲି ମେନନ୍‌କୁ ପଡ଼ିବାକୁ ବେଳ ମିଳେ ନାହିଁ । ପାଖ କୋଠରୀରେ ଥିବା ଗରୁଡ଼ ପିଲାଏ ଖାଇବା, ପିନ୍ଧିବା ଓ ବହୁତ ଅଭାବରେ ବସି ସେହି ସମୟଟିକ ପଡ଼ାରେ ଲାଗନ୍ତି । ସେମାନେ ଖେଳିବାକୁ କି ଖେଳ ଦେଖିବାକୁ ବିଶେଷ ସୁବିଧା ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ବି ମିଳେ,

ସେମାନେ ସେତକ ଭଲ କରି ଉପଭୋଗ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଭାରି ବୋହ ପରି ଦୁଃଖ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମାଡ଼ି ଧରିଥାଏ ।

ଧନୀ ପିଲା ମେନନ୍‌କୁ ସମୟ ମିଳେ ନାହିଁ । ଦିନଯାକ ଖିଆ ଖୁଆ, ଖେଳାବୁଲ ତାହାର ଜୀବିକା । ତଥାପି କେନ୍ଦ୍ର ତାହାକୁ ଈର୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ମେନନ୍ । କାହାର ଦେହ ଖରାପ ହେଲେ—ଔଷଧ କି ଫଳର ଅଭାବ ଘଟୁଛି । କିଏ ପରୀକ୍ଷା ପିସ୍ ଦେଇ ପାରୁନାହିଁ—ଧାର ମିଳୁ ନ ଥିଲା ବୋଲି । କିଏ ପଡ଼ି ପାରୁନାହିଁ ଖାତା ବନ୍ଦର ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ । ମେନନ୍ ସେତକ ଭୁଲେଇ ନିଏ । ଧନୀ ଗୋଟିଏ ଅଧ୍ୟକ୍ଷ ନ ଥିଲେ ଏତକ ବି ସମ୍ଭବ କାହୁଁ ହୋଇ ପାରନ୍ତା ?

ପଡ଼ାପିଲାଙ୍କ ଭିତରେ ଧନ ଜାତିବିଭାଗ ଅଟିଦିଏ । ବଡ଼-ଲେକର ପିଲାଏ ସେହି ବଡ଼ଲେକିଆ ପିଲାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବୁଲନ୍ତି । ଗୋବିନ୍ଦମାନେ ଅଡ଼େଇ ହୋଇଯାଆନ୍ତି । ମେନନ୍ ଏହି ଜାତି-ବିଭାଗକୁ ଘୃଣାକରେ । ସେଥିପାଇଁ ଧନୀ, ଦରିଦ୍ର ସମସ୍ତେ ମେନନ୍‌ର ଗୋଟିପଣୀ ହୋଇଥାଆନ୍ତି ।

ହୃଦୟବାନ୍ ଲୋକ ସଙ୍ଗାରର ଫଳସ୍ତୁରୁ ଗୁଣ ଦୋଷ ବିଚାର ନ କରି ନିଜର କରନିଏ ଓ ନିଜର ବୋଲି ଭାବେ ।

(ଛଅ)

ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଣୀରେ ଥରେ ଲେଖାଏଁ ଫେଲ୍ ହୋଇ ମେନନ୍ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଉଠିଥିଲା । ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ଲଗେ ଲଗେ ଦୁଇ ବର୍ଷ ହୋଇଗଲାଣି । ତୃତୀୟ ବର୍ଷକୁ ଚାଲିଛି । ମେନନ୍‌ର ସେଥର ପାସ୍ କରିବା ହାର ଦରକାର । ସେହି କ୍ଲାସ୍‌ଟା ପାସ୍ କରିଗଲେ ସେ ବିଦ୍ୟା ହେବ ବୋଲି କହିଥିଲା । ହିଅ ଠିକ୍ ହୋଇଛି । ଦୁଇବର୍ଷ ହେଲାଣି ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି । ମେନନ୍

ପଦେ କଥାରେ ଅଛାରେ କହୁଲୁ ଭଲ କହୁ ଦେଇଥିଲ ନେ ତୃତୀୟ ଶ୍ରେଣୀଟା ପାସ୍ କରିଲେ ବି ଭା ହେବ । ସେତକ ହୋଇ-ପାରିଲ ନାହିଁ ।

ତାହାର ମା ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ଭାବ ବ୍ୟସ୍ତ । ବିଭାବର ହୋଇଯାଉ— ପରେ ପରାଣ କଣ ଦିଅହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ମେନନ୍ ବୁଦ୍ଧିଅ-ପିଲ । ଥରେ ଅଧେ କଣ ଦୈବଦୁର୍ବିପାକରୁ ସେ ପାସ୍ କରିପାରି ନାହିଁ । ବିଭାବର ହୋଇଯାଉ ।

ତାହାର ସ୍ତ୍ରୀର ଘରଲେକେ ସେମିତି ବ୍ୟସ୍ତ ବିଭାବ କର-ଦେବା ପାଇଁ । ମେନନ୍ ନିଜେ କହୁ ଦେଇଥିଲ ବୋଲି ବିଭାବ ହେବାକୁ ନାହିଁ ରହୁଛି । ପାସ୍ ନ କଲେ ବିଭାବ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ତାହାର ଜବାବ ଥିଲା । ପାସ୍ କରିପାରି ନାହିଁ ତ !

ମେନନ୍ ର ଚାପା ମେନନ୍ କୁ ବୁଝାଇ ଚିଠି ଲେଖନ୍ତି । ‘ମେନନ୍, ମୋର ଦୀର୍ଘଜୀବନର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ଗୋଟିଏ କଥା ଶିଖିଛି । ଭଗବାନ୍ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବିଷୟରେ ଦୁଃଖ ଦେଇ-ଥାନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କ ହାତରେ ନିଶ୍ଚୟ କଷ୍ଟ ପାଇବେ । ବେଶି ହେଉ, କମ୍ ହେଉ, ଦୁଃଖ ସହବାକୁ ପଡ଼ିବ । ……କେନ୍ଦ୍ର ଅଗରୁ ସେଇଟା ଭୋଗିଯାଏ ଅଉ କିଏ ପରେ ସେଇଟା ଭୋଗେ ।

ପରାଣରେ ଏତେ ଥର ଫେଲ୍ ହେଲା ତଥାପି ତାହାର ବିରକ୍ତ ନାହିଁ । ସାଙ୍ଗରେ ଅରମ୍ଭ କରିଥିବା ପିଲାମାନେ ପାସ୍ କରି ଚାଲିଗଲେଣି । କେନ୍ଦ୍ର କେନ୍ଦ୍ର ଘର ସଫାର କରି ସଞ୍ଚୟରେ ଲାଗି-ଗଲେଣି । ବିଚରା ମେନନ୍ ଖାଲି ସେହି ତୃତୀୟ ବର୍ଷର କ୍ଲାସ୍ ଟା ଉଠିଗଲେ ବିଭାବ ହେବ ସେ ଯେଥିରେ ବିଧାତା ବାପା ଦେଉଛି । ……୫୫, ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏମିତି ବିଷୟବ୍ୟାପାର ଗୋଟାଏ ଲେଖା ପରାଣ ନ ଶୁଣିଲେ କଣ ଏମିତି ଫଳ ହୋଇଯାଆନ୍ତା ?

କୋଠରୀ କୋଠରୀ ବୁଲି ମେନର୍ ବୁଝାଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ତାହାର ମନ୍ଦଭାଗ୍ୟ କଥା । ପରାସାଗୁଡ଼ାକ ତାହା ସାଙ୍ଗରେ ଭାରି ବାଦ କରନ୍ତି । ସେ ପାହା ଗୁଡ଼ିଆଏ ସେତକ ଟିକ୍ ପରାସାରେ ଅସିଯାଏ । ଅନ୍ୟମାନେ ଯାହା ପଢ଼ିଥାନ୍ତି ଟିକ୍ ସେଇଆ ପଡ଼େ ।

ପଡ଼ାପିଲର ବଡ଼ ଶବ୍ଦ ହେଲା ପରାସା । ସେମିତି ଆଉ ଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ଥାଆନ୍ତି । ସେମାନେ ସେହି ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ଗୁଳକ । ଗୋଟିଏ ହେଲା ଯେ ପ୍ରଶ୍ନ ଦିଏ, ଆଉଟି ହେଲା ଯେ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରସବୁ ପରାସା କରେ । ଶେଷକୁ ହେଲା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ । ସେମାନେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପାଠ୍ୟ ନ କରାଇ ଯେ ଏଣୁତେଣୁ ଗୁରୁ ଛ' ପୁଅଙ୍କୁ ଟୁଙ୍କି ଦିଅନ୍ତି, ସେଥିରେ କ'ଣ ଆବା ତାଙ୍କର ଲାଭ ?

ପରାସାର ଫଳ କେତେ ଅଖି ଅଗରେ ଅସାଧୁଆ କଳାମେଘ ଉଠାଇ ଆଣେ । ଅଖିରୁ ଝରଝର ହେଇ ଲଗାଣ ବଢ଼ିଥାଏ । କାହାର ଦି' ଦଣ୍ଡା ତାହାର ବା ଦୁଇଦିନ କି ଦୁଇମାସ ।

ମେନର୍ ଜୀବନରେ ଏମିତି ଦୁଃଖ ଅନେକଥର ପାର ହୋଇ-ଗଲଣି କିନ୍ତୁ ଏଣିକି ତାହାକୁ ବାଧେ । ତାହାର ପରାସାଫଳକୁ ଅଭିଜଣେ ଅଳ୍ପ ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥାଏ । ଦୂର ଦେଶରୁ ଗାଁରେ ତାହାର ଘୀ । ଫଳ ବାହାରିଲେ, ମେନର୍ ପାସ୍କରେ ତାହାକୁ ଭରକୁ ଆଣିବ ।

ଫେଲ୍ ହୋଇଗଲେ ମେନର୍ ଗଳ୍ପରୁ କିଏ ଖଣ୍ଡେ ଯେମିତି କେନ୍ଦ୍ର ମାଂସ ବାହାର କରାଏ । ତାହାର ଅଖିଆତରେ ଦଶେ ତାହାର ପରିଚିତ ଗୋଟିଏ ହିଅ । ସେ ବି ମନେ ମନେ କାଳେ ଭାବୁଥିବ, ମେନର୍ଟା ମୂର୍ଖ ବୋଲି ।

(ସାତ)

ମେନର୍ ଖୁସିବାସିଆ ଜୀବନରେ ଅଳ୍ପ କେଉଟି ଘଟଣା ଘଟିଛି, ସେହିଗୁଡ଼ିକ ଖାଲି ପରାସା । ପରାସାଗୁଡ଼ିକ ମେନର୍

କଉଡ଼ିଏ ଜୀବନରେ ବିଦ୍ରୁପ କରି ଠିଆ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ସେହି-
ମାନେ ତାକୁ ଅକଳନ ଦୁଃଖ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ତାହାର ଜୀବନରେ ବଡ଼ ଘଟଣା ହେଲା ବଧୂ, ସାଙ୍ଗସାଥୀ ।
ପରାସ୍ତାରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ଫେଲୁ ହୁଏ ଓ ଅନ୍ୟ ବଧୂମାନେ
ପାସ୍ କରନ୍ତି, ତାହାର ଦଳ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ପୁଣି ନୂଆ ଲୋକ ଆସନ୍ତି ।
ମେନନ୍ ତାହାର ଦଳଟିରେ ଠାଏଅଥେ ଭଙ୍ଗାରୁଜା କରିଦିଏ ।
ଅବଧରେ ପରାସ୍ତା ସେତକ ଓଲଟପାଲଟ କରିଦିଏ ।

ବସୁଧ ଅନୁପାତରେ ମେନନ୍ କଅଁଳ ରହିଲା । ତାହାର ମୁହଁରେ
ଏହି ଅଘାତର ଚିହ୍ନ ଫୁଟି ଦିଶେନାହିଁ । ପରାସ୍ତାଗୁଡ଼ାକ ପ୍ରତିବର୍ଷ
ତାହାର ମୁହଁ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଅଥେ ଗରଦେଇ ଚାଲିଯାଆନ୍ତି ।
ଜୀବନଟା ଯେମିତି ପରାସ୍ତାରେ ଛୁଣି ଶେଷ ହୋଇଛି ।

ଶେଷକୁ ପରାସ୍ତାଗୁଡ଼ାକ ତାହାର ବିବାହରେ ବି ବାଧା-
ଦେବାକୁ ବାହାରଲେଖି । ମେନନ୍ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲା ସେଥର ପରାସ୍ତାକୁ
ପରାସ୍ତ କରିବ । ଦୋଳ ପୂର୍ବର ପାର ହେଇଗଲେ ସେ ଏକାଥରକେ
ପଡ଼ାରେ ଲୁହଯିବ ।

ଦୋଳରେ ସେ କେଉଁ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ରଙ୍ଗ ଝେଲିବ ଓ
କାହା କାହା ଘରକୁ ରଙ୍ଗ ଝେଲିବାକୁ ଯିବ ତାହାର ତାଲିକାରେ
ଲିଖିଥାଏ । ବଡ଼ ଲକ୍ଷ୍ୟ ତାଲିକା—କେଉଁ କୋଠରୀର ଦୁଆରମୁହଁରେ
ବେଶି ଉପାତ ହେବ, କାହାର ମୁହଁ ଚିହ୍ନ କରାହେବ, କାହାର ଲଗା
ପୋଡ଼ାହେବ ଇତ୍ୟାଦି । ତାହାର ଭିତରେ ପରାସ୍ତା କଥା ଭାବି ସେ
ଚମକି ପଡ଼େ । ପରାସ୍ତା ରହିଲା ଦେହମାସ । ସେତକରେ ତଳକଲେ
ପୁଣି ବର୍ଷ—ବାହାଘର ଗଢ଼ିଯିବ ଆସିବ ବର୍ଷ । ଘରେ ଲେଟକ
ଦୁଃଖ କରିପାରିବ । ଆଉ ବର୍ଷ—

(୫୦)

ଦୋଳପୁତ୍ରର ଦଳେ ଦୁଇଦଳ ଯୁଦ୍ଧର ସାଜ ଗଜଭୀମ
ଭାବ କାମରେ ଲାଗିଲେ । ଚନ୍ଦ୍ର ଉଠିବ କଲ ମେନନ୍ । ସମସ୍ତଙ୍କ
ମୁହଁରେ ମେନନ୍ କଥା । ଚନ୍ଦ୍ର ଡେଇଁ କରୁଛି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଘରବିଚର
କରୁଛି । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଖୁଆଇ ସନ୍ତୋଷ କରୁଛି । ଛେଚୁଛି ଓ ଅର୍ତ୍ତପିତ୍ର ।
ପିଲା ପିଲା ଭିତରେ ଯେଉଁ ତପାତ ପାଚେବା ପର ଠିଆ ହୋଇଥାଏ
ସେତଳ ଭାଙ୍ଗିଛି ।

ଗୋଟିଏ ସାଙ୍ଗକୁ ଜଣ ହୋଇଥିଲା ମେନନ୍ ତାହାକୁ
'ହୋଇ' ଅଟେ ବଲ୍ ବରଦେବୀ ପାଇଁ ବହୁତ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲା ।
ଜଣ ତାହାର ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ମେନନ୍ ଆସି ତାହାର ପାଖରେ ଟିକିଏ
ବସିଲା । କହିଲା 'ଭାଇ, ଏଥର ତମ ମୁହଁ ଚିତ୍ତ କରିପାରିଲି ନାହିଁ ।
ଅବସରକୁ ଦେଖିବା.....'

(୫୧)

ହୋଇଦଳ ରାସ୍ତାଗାଟ ପରିଚରମାର ମେନନ୍ ସେଦଳ
ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଜିନିଷ ପାଇଲା । ଗୋଟିଏ ଦୃଢ଼ପାତଳ କାଞ୍ଚଗୁଡ଼ାଏ
ଗୋଟିଏ ଠେକୁଆକୁ ଡୁପୁଥିଲେ । ମେନନ୍ ସେଇଟିକୁ ଭଙ୍ଗାଇ
କରି ଦି'ପହରେ ଆସି ଦୋହରେ ପହଞ୍ଚିଲା । କାଞ୍ଚନାଟକ ବିଚାର
କୁଅଟିକୁ ହରାଇ କରୁଥିଲେ । ମୁଣ୍ଡ ଓ ଅଖିର ଆଶପାଶ ଶୁଣି
କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।.....କୁଅଟି ଏକ୍ସିଟି ହେଉଗଲା ଓ ସେମାନେ
ପଲେ ହେଉଗଲେ ।.....କୁଅଟି ଦୃଢ଼ପାତଳ ନାହିଁ, କାଞ୍ଚଗୁଡ଼ା
ଭାଙ୍ଗି ପାରିଲେ ।.....

ବଡ଼ ଆଶ୍ଚେଷରେ କୁଅଟିକୁ ମେନନ୍ ଆଖି ମୁହଁପାଖରେ
ଲେଇଲେ । ତାହାକୁ କେତେ ଯତ୍ନରେ ଅର୍ତ୍ତପିତ୍ର । ଅସହାୟତାକୁ
ରକ୍ଷା କରିପାରିଛି । ହୋଇଦଳ ନ ହୋଇଥିଲେ ସେ ତେଣି

ଯାଅନ୍ତା ନାହିଁ । କୁଅଟି ମରଯାଇଥାନ୍ତା । ଭଗବାନ ତାହାକୁ ପଠେଇ ଦେଇଥିଲେ । କେତେ ଲାଳା ତାଙ୍କର !

ତନ୍ମୟ ହୋଇ କୁଅଟିକୁ ଦୁଧ ଖୁଆଇଲା । ନିଜେ ପଶୁତାଳୁର-
ଖାନାରୁ ଔଷଧ ଅଣି କୁଅଟିର ଶୁଣ୍ଠିଟା କଲା । ଠେକୁଆକୁଅ ପାଇଁ
ତାଲୁଦିଆ ବାବୁର ତିଆରି କରିବା ଅଣିଲା । ଠେକୁଆ କ'ଣ ଖାଏ
ସେବିଷୟରେ ସେ ପଶୁତାଳୁର, ପ୍ରାଣୀବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଫେସର, ପରକା
ବିକାଳ, ମେହର ଗୁଡର ଓ ଯାଆରଣ ଲୋକ କି ଗୁଡବ୍ୟ
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ପଚାରି ଚାହିଁବାରେ ଲାଗିଲା ।

ସେ କେଉଁଦିନ ମେନନ୍‌ର ଯୋଡ଼ାଏ କଥା—ଭଗବାନଙ୍କର
ଦୟା ଓ ଠେକୁଆର ଲବନ-କାହାଣୀ ।

(ଦଶ)

ଠେକୁଆ କୁଅଟି ମାଆକୁ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିଲା । ମେନନ୍‌ ଆଉ
ତାହାକୁ ପାଖଛଡ଼ା କରେ ନାହିଁ । ସେ ମେନନ୍‌ର କୋଟ୍ ପଟକଟରେ
କଲେଜକୁ ଯାଏ । ମେନନ୍‌ର ମଣାସ ପାଖେ ଶୁଣେ । ମେନନ୍‌
ହାତରେ ଖାଏ । ଗାଆଁରଗଳରେଲେ ମେନନ୍‌ ତାହାକୁ ବାବୁସର
ନେଇ ଗାଆଁରରେ ରଖି ଗାଆଁର । ସମସ୍ତେ କୁଅ କଥା ପଚାରିବେ—
ମେନନ୍‌ ଠେକୁଆ କୁଅର ମୋଟାଟମାଟି ଉଡ଼ିଯାଏ ବଖାଣେ ।
କୁଅକୁ ଦେଖାଏ—ମିଟିମିଟି ଆସିବର ଚାହିଁବେ ।

ଏହି ତନ୍ମୟତା ଭିତରେ ପଶୁଆ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ ।
ମେନନ୍‌ର ପଶୁସାଥେ ସେଥର ସେ ପାଆଁ କରିଥିବ । ଭଲକରି
ପଢ଼ିବ । ଘରକୁ ଫେରିଗଲେଲେ ଠେକୁଆ କୁଅଟିକୁ ନେଇଯିବ
ସାଙ୍ଗରେ । ତାହାର ବିଭାବର ପରେ ସେଇଟିକୁ ଧୂଳି ରସହାର
ଦେବ । କୁଅଟିର ମା' ତାହାକୁ ବାପର ପାଇଲା ନାହିଁ, କି ଜଣାଇବା
କରିପାରିଲା ନାହିଁ । ମେନନ୍‌ ପାଖକୁ ସେ ଆସିବ ।

ଦଶଦିନ ପରେ ଠେକୁଆର ଦେହ ଶରୀର ହେଲା । ଠେକୁଆ
କିଛି ଟାଣିଲା ନାହିଁ । ମେନନ୍ ପଶୁତାକୁକୁ ଦେଖାଇ ଜାଣିଲା ଯେ
ଠେକୁଆକୁ ଜର ହୋଇଛି । ତାହାର ଔଷଧ ଅପିଲା । ମେନନ୍
ଛୁଆଟିର ବହୁତ ଯେବା ଶୁଣୁ ଶା କଲା । ଗତରେ ତାହାକୁ ନିଜର
ପିତା ଗରମ ଖେଳି ନଇଲେ ବେକର ମଫଲରରେ ତାଙ୍କିଦିଏ ।
ପାଖରେ ରଖେ । ଯନ୍ତୁ କରେ ।

ଚୁରଦିନ ପରେ ସେ ବି ଦଶାଦେବ ବୁଲିଗଲା । ସେହିଦିନ
ଛୁଆଟି ମଲା, ମେନନ୍ ବହୁତ ବସି କାନ୍ଦଲା । ଘରକୁ ନେବ, ସ୍ତ୍ରୀକୁ
ବିଭାହେଇ ପ୍ରଥମ ଭେଟି ଦିବ, କେମିତି ଛୁଆଟିକୁ ପାଇଥିଲା ତାହାର
ବିଶେଷ ବିବରଣୀ ଦେବ । କେତେ ପ୍ରକାରର ପାଷ୍ଟୁଥିଲା ।

ଠେକୁଆଛୁଆଟିକୁ ପ୍ରଣି କାଜି ମୁହଁକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ । ଜୀବ-
ଥିଲାବେଳେ ସେ ଯେଉଁଠି ଉଚ୍ଚାର କରୁ ଅଣିଥିଲା ମଲାପରେ ସେଠିକି
ଅଭିଧରେ ଟୋପାଡ଼ି ଦେଲା । ତାହାର ଝରକା ପାଖରୁ ଚାହିଁଥାଏ ।
ପାଟିକର କାଉଦଳ ଚୁରାଥୁ ଝାମ୍ପି ପଡ଼ୁଥାନ୍ତି ସେହି ଛୁଆଟିର
ମଲାଦେହ ଉପରେ, ଅଳ୍ପ ସମୟପରେ ତାହାର କଣ୍ଠା କେଇଗଣ୍ଡ
ପଡ଼ିରହିଲା ।

ମେନନ୍ ବଂସୁହୋଇ ବୁଲିଲା । ପରାପାତା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ।
ବାଦ କଲାପରି ଛୁଆଟି । ଅପି ଅନେକ ସମୟ ନଈ କରେଇ ଦେଲା ।
ପଡ଼ି ହେଲାନାହିଁ । ପଡ଼ି ବସିଲେ ଛୁଆଟାର ଅନେକ ଛୋଟ ଛୋଟ
କଥା ମନେପଡ଼ିଯାଉଛି । ତାହାର ଫେଲ ଅଣି, ଛୋଟ ଛୋଟ ଅଣି
ଦୁଇଟି ଯେମିତି ତାହାକୁ ପାଖକୁ ଡାକୁଛି । ଏ ପାଖେପରାଣ ଅଁ କର
ଧାର୍ମ ଅଧୁଛି ମେନନ୍ ଅଡ଼କୁ । ଅଭି ରହିଲା ଏକକରଣି ଦିନ ।
ସେଥ ଭିତରେ ସରବ ଦୋଏ ବହି । କଣ ହେଉଛି କେଜାଣି ?

(ଏଗାର)

ଦୁଃଖ ଦୂର କରା ପାଇଁ ଦୁଇଜଣ ଯାହା ଅତି କଷ୍ଟରେ ଯୋଗାଡ଼ କରି ସେ ସିନେମା ଦେଖିଲେ । ବାଟରେ ଏକଜା ଭପରେ ବଡ଼ ବୁଲୁଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚୁଥାଏ “ଭାଇ, ଆଉ ମାସକରେ ପରାଣ । ପାସ୍ କଲେ ଏହା ପରାଣ ଜଣାଇଲୁ ଚିତ୍ତଦାନ ପାଇଁ କୁଟି ମିଳିବ । ବୁଲୁ ପଡ଼ିନାହିଁ । ସତେ କଣ ଏଥର ବା ଅଟକି ପିବ ?—ଏତକ ସୌଭାଗ୍ୟ କଣ ମତେ ଦିଅ ହୋଇନାହିଁ ?

ସଫସ୍ତେ କହିଲେ ମେଥରକ ମେନନ୍ ନିଶ୍ଚୟ ପାସ୍ କରିବ । ସେ ବୁଝିମାନ୍ । ଆଗରୁ ସେହି ବହୁସରୁ ଏପାଶା ମେପାଶା କରନ୍ତି । ଡିକିଏ ଏଠି ସେଠି ବୁଝିଦେଲେ ସେ ଥରରେ ସେ ବାହାରିପିବ । ସେ କାହାର ଅନିଷ୍ଟ ନୁହେଁ କରନାହିଁ । ପାସ୍ କରିଗଲେ କାହାର କୁଣ ବା ପତ ହେବ ସେ ଇଶ୍ଵର ତାହାକୁ ସେଥିରୁ ଅଟକେଇବେ ?

ମେନନ୍ କହିଲା କେଜାଣି—ଠେକୁଆ କୁ ଅଟି ମୋର ମନରେ କେତେ ଅଶା ଜଳେ ରୁଲିଲେ । କୋଟଦୁଏ ମତେ କହିଯାଇଛି, ମୋର ଅଶା ବୁଝା । ମତେ ଲଗୁଛି ଯେମିତି ମୁଁ ଖାଲି ଏହି ପରାଣ ପାଇଁ ବଞ୍ଚିବହୁଛି ।

(ବାର)

ଜିନିଷର ପରେ ମେନନ୍‌କୁ ଜର ହେଲା । ଜର ଛାଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ମେନନ୍ ବୁଝି ହୋଇ ପଡ଼ିରହେ । ମୁଣ୍ଡ ଭପରେ କଣ ଯେମିତି ଗୋଟିଏ ଲୁହହୋଇ ରହିଥାଏ । ମେନନ୍ ବହୁତକ ତାହାର ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ଜମେଇ ରଖିଥାଏ । ପଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ—ଅଖି ଅପଣା ଛାଏ ମାଡ଼ିପଡ଼େ । ଅଖି ବୁଜି ହୋଇଗଲେ ତାହାର ମନେପଡ଼େ ପରାଣ କଥା—ସେଇ ପରାଣ । ପରାଣର ଫଳ ଭପରେ ତାହା ଜୀବନର

କେତେ ଆଶା ଠିଆ ହୋଇ ରହିଛି । କେତେ ପ୍ରିୟତନ, କେତେ
ନିତଲୋକ ଗୁହଁ ରହିଛନ୍ତି ମେନନ୍ ଆଡ଼େ ।

‘ଆ—ହନ ନାହିଁ ବୋଧହୁଏ । ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଗୋଟିଏ ଘରେ
ଗୋଟିଏ ଅସୁଛି । ଗୁରୁଦିନ ତଳେ ଠେକୁଆ କୁଆ ଚଉଦ ଦିନ
ଗୋରୁର ନେଇ ପଳାଇଛି । ଦୁଇ ଦିନ ଶୁଖି ଜରା କାଳପର ମାଡ଼
ଅସୁଛି, ନିଜୁନାହିଁ, ଅନ୍ଧର ଦିନ ହେଉଛି । ତାତି କମୁନାହିଁ ।
ତାକୁରର ଔଷଧ ଧରୁନାହିଁ । ତାକୁର କହିଛନ୍ତି ଅନ୍ଧ ଦ’ଭନି ଦିନରେ
ସେ ଜର ଚିହ୍ନିବ । ତା’ପରେ ସେ ଜରକୁ ଭଲ କରିବ ।’

“ଯାହା ଟଙ୍କା ନେଲେ ନେଉ, ଦିନେ ଦୁଇ ଦିନରେ ସେ
ଭଲ ହୋଇପାରନ୍ତା କି ?...ପରାଣ ଆସି ଠେକୁର ଠେକୁର
ଅଳାଡ଼ି ହେଉଯିବ ତାହାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ । ଗଦାଏ ବହୁ...ଆ,
ମରଗଲେ କୁଟି । ଏହି ପରାଣଟା ତା’କୁ ଖାଇବ ।

ମନରେ ତାହାର ମନେ ପଡ଼େ ମା’ ଖୁଡ଼ୀକ କଥା । ବାପା
ଦାଦାଙ୍କ କଥା । ତାହାର ଶଶୁର ଶଶୁଳ କଥା । ସେମାନେ ତାହାର
ଆଡ଼େ ଗୁହଁ ରହିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ତାହାର ଜର ଖବର ସେ ଦେଇ-
ନାହିଁ । ବୁଆରେ ସେ ହୃଦୟନ୍ତ ହେବେ । ଦେଉ ହଜାର ମାରିଲେ
ହୃଦରେ ରହି କ’ଣ ବା ସେମାନେ କରପାରିବେ ?... ଜର
ଶୁଖିଗଲେ ସେ ପଡ଼ିବ ପାସ୍ କରିବା ଭଗବାନଙ୍କ ହାତରେ ।

ବୋହୂଟା ପ୍ରାୟ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ । ପରାଣର ଅନୁମଣରେ ସମସ୍ତଙ୍କର
ପାଠପଢ଼ା ଲାଗିଛି । ମେନନ୍ ପାଖରେ ଆସି ଅଧରାଣ୍ଡାଏ ବସିବା ପାଇଁ
କାହାରିକୁ ତର ନାହିଁ । କେହି କେହି ଅସନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ
ବ୍ୟଗ୍ରତା ଦିଶେ—ଚଞ୍ଚଳ ଗଲେ କ’ଣ ଟିକିଏ ପଡ଼ିବେ । ମେନନ୍
ସେମାନଙ୍କୁ ବିଦାୟ କରିଦେ । ଶୁଖିଲା ଓଠରେ ହସଗୋଲାର
କଣ୍ଠେ ‘ଯା, ଭାବ, ଯା । ପଡ଼ାପଡ଼ିରେ ଲାଗିବ । ମୋର ଜର ଏହି

ଦିନେ ଦୂର ଦୂରରେ ଭଲ ହୋଇଯିବ । ମୁଁ ପଢ଼ିବାକୁ ଚହୁନ
ଚେଷ୍ଟା କରୁଛି, ପାରୁନାହିଁ । ଯାହା ହେବ । ସମସ୍ତେ କାହିଁକି
ଭୁବିବା ।’

ଭକ୍ତା ନ ଥିଲେ ବି ବନ୍ଧୁମାନେ ଚାଲିଯାନ୍ତି । ସ୍ୱପ୍ନାବର କଣ୍ଠିବ୍ୟ
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡାକୁଛି । ଏହି ପଥୁଆରରେ ଯେ ଯାହାର ଧନ୍ଦାରେ ପାଗଳ ।
ପର କଥାକୁ କିଏ କେତେ ବାଟ ଅବୋରାବ ।

ମେନନ୍ ର କୋଂଗ୍ରା ନିଶ୍ଚିନ୍ ହୋଇଯାଏ । ଚୁ’ ତଥର ପାଇଁ
ସ୍ତୋତ୍ର ଅଟୁ ଶବ୍ଦ କରେ ନାହିଁ । ମେନନ୍ ର ବିଚ୍ଛଣା ଉପରେ
କେଣ୍ଡାଟି ଜରରେ ପଡ଼ିଥାଏ । ଅସିବା ଯିବା ଚାକର ବୋଲିହାତ
କରେ । ଡାକ୍ରର ଅସିଲେ ଦିଶି ପାଞ୍ଚଜଣି କସନ୍ତି । ଖାଇବାକୁ
ବାଧୋଇବାକୁ ଲୋ ଅଇଲଗେଲେ ଜଣେ ଅପେ ବନ୍ଧୁ ଅସି ସଙ୍ଗୁଳି
ଯାଆନ୍ତି ।

ମେନନ୍ କେତେ ଭାବେ । କିଏ ଅସି ଯଦି ପଢ଼ି ଶୁଣାନ୍ତେ
ତାହାହେଲେ ତାହାର ପରାମର୍ଶ ପାଇଁ ତର ବନ୍ଧୁ ହୋଇଯାଆନ୍ତା ।
ପାଠ ହେଲା ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ । ଅଳ୍ପର ମାସା ବେଶି । ଇତିହାସ ପର
ହେଲେ ହୋଇଥାନ୍ତା । କିଏ ଅସି ସେଗକୁ ବସି ପାଠ ଶୁଣାଇବ କି
ବୁଝାଇବ ? ମନ ଭିତରେ ଅଭିମାନ ଅସେ । ବିପଦରେ ଜଣେ ବି
ଅସି ମେନନ୍ ସାଙ୍ଗରେ ବିପଦରେ ତେର ପଡ଼ିବାକୁ ତଥର ବୋଲି
କହିଲ ନାହିଁ ।

(ତେଜ)

ନିଜର କାମ ନିଜେ କରେ । ଜରରେ ବି ଲାହାର ପେଟ
ଗୋଲମାଲ ହେଲା । ମୁନିସିପାଲ୍ ଟର୍ମିନଟ ପାଇଁ ପାଇଖାନା ସଫା
ହେଉନାହିଁ । କୋଂଗ୍ରାରେ ଝାଡ଼ା ଫେରିଲେ ସାପ୍ କରବାକୁ
ମେହେନ୍ଦ୍ର ମିଳିବେ ନାହିଁ । କେହି ସାଙ୍ଗ ଅସି ସେଥିରେ ସାହାଯ୍ୟ
କରବାକୁ ବାଧା ହେବ ।

ଏହି ସେବାଟିକ ପାଇଁ ମେନନ୍‌କୁ ବାଧା ହୁଏ । ସେ ଏକା ଏକା ଯାଏ ପଞ୍ଚୁଅକୁ । କାହାରିକୁ ତାଙ୍କେ ନାହିଁ । ସାଙ୍ଗଥାଏମାନେ ଏଥିରେ ତାହାକୁ ଚାଲି ଦିଅନ୍ତି । ମେନନ୍ ଜଗରେ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଚାଲି ଯାଉଛି । ରୁମ୍‌ରେ ସେ ବେତ୍‌ସ୍ୟାନ୍ ବ୍ୟବହାର କରୁ ।

ମେନନ୍ ଯେତେକ କରେ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ଦୃଢ଼ ପାଶୁ ସେ ଠେକୁଆ ହୁଅନ୍ତିକୁ ପାଇଥିଲା ସେହି ଦୃଢ଼କୁ ପ୍ରତିଦିନ ଯାଏ । କାହାରିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବାକୁ ତାଙ୍କେ ନାହିଁ । ତାହାର ଦେହ ଚାଲିବେଳେ ଥରେ । ବେଳେ ବେଳେ ସେ ପଡ଼ିଲା ପରି ହୁଏ ।

ତାଙ୍କର କହିଲା ‘ଟାଇପ୍‌ଫ୍’ । ପରୀକ୍ଷା ରହିଲା ଚିକିତ୍ସିତନ । ଟାଇପ୍‌ଫ୍ ଜର ଭଲ ହେବାକୁ କେଳିଦିନ ଲାଗିବ କେଳଣି । ଯେତେବେଳକୁ ତାହାର ପରୀକ୍ଷା ଶେଷ ହୋଇଯାଇଥିବ । ଅବ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ତାହାକୁ ଲଦି ଦେଇ ଚାଲିଯିବ ।

ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ପରୀକ୍ଷାରେ ସୁପରଫ୍ଲୁଏଣ୍ଟ ଅସି ତାହାକୁ ତାଙ୍କର ଡାକ୍ତରୀକୁ ବିଶେଷ ଚିକିତ୍ସା ପାଇଁ ପଠାଇବାର ବସ୍ତୁ କଲେ, ମେନନ୍‌କୁ ଭାରି ବାଧା ହେଲା । ପରୀକ୍ଷା ଅସିଲା ଅସିଲା ପରି । ଛ’ ବର୍ଷ ହେଲାଣି ଯେଉଁ ପରୀକ୍ଷାକୁ ସେ ବୋହଁରେ ରହି ପଡ଼ୁଆ ପିଲାଙ୍କ ମେଳରେ ଥାଇ ପାଉଥିଲା, ସେଥରକ - ସେଇଟା ତାହାକୁ ମିଳିବ ଗୋଟିଏ ତାଙ୍କର ଡାକ୍ତରୀରେ ।

ଭଲ ଚିକିତ୍ସା ମିଳୁ ନ ମିଳୁ ତାହାକୁ ବୋହଁରେ ବଢ଼ିବା ପାଇଁ ସେ ଚେତ ଅନୁରୋଧ କରୁଥିଲା । ତାଙ୍କର ରକ୍ତହେଲେନାହିଁ । ସୁପରଫ୍ଲୁଏଣ୍ଟ ରକ୍ତ ହେଲେ ନାହିଁ । ପାଖ କୋଠରୀର ପିଲାଏ କୁଣ୍ଡିତ ହେଲେ ମୁହଁ ଖୋଲି ମନା କରନ୍ତି କୁ । ଟାଇପ୍‌ଫ୍ ଯେ ଗୋଟିଏ ପୁଣି ଦୁଆର ସେ ପାଖେ । ଯେହ୍ନା ରହିଲା ହାତରେ ତା କେଳିଦିନ । ସମସ୍ତେ ଉଣା ବହୁତେ ଭାବିଲେ ମେନନ୍ ଯାଆନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ଡାକ୍ତରୀ ।

(ଚଉଦ)

ଗାଡ଼ିତେ ଚାପି ଗୁଲିଲବେଳେ ମେନର୍ ଛଳ ଛଳ ଅଖି
 କଲ । ବ୍ୟସନାହୁଁ କହୁଛ, ‘ଭାଇ, ଏଥର ପସ୍ତାକାଟା ବି ହେବ
 ନାହିଁ । କୁଟି ଦିଅ, ଯାଏଁ………ରାଜକର ପଡ଼ ।’ ତେବେ ଖଣ୍ଡେ
 ଦୀର୍ଘ ବହି ମଝିରେ ମଝିରେ ଧିଁ ମଝେଇଲେ ମତେ ଦେଉଅସିବ ।
 ସୁଦିଆ ହେଲେ ପଡ଼ିବ । ତାକ୍ରରଖାନାରେ ରହି ପଶୁଷା ଦେବାର
 ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ।

ବୋଝଂରୁ ଲୋବେଳେ ମେନର୍ ଭାବୁଥିଲା ତାହାର ଛ’
 ବର୍ଷର ନୋଡ଼ଂରେ ରହିବା କଥା । ଯେଉଁମାନଙ୍କଠାରୁ ସେ କିଛି
 ପାବେ ବୋଲି ଅଶା କରୁଥିଲା, କିଛି ପାରିନାହିଁ । ପସ୍ତାକାଟେଲେ
 ତାହାର ସେହି ଜରରେ ଯେଉଁ ତଳି ଗୁରୁ ଜଣି ତାହାର ଚନ୍ଦ୍ରତ
 ସେବାପତ୍ର କରିଥିଲେ. ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ତାହାର ଦୂର ବ୍ୟା ।
 ପାଶ ବ୍ୟସନାତେ ତାହାର ଚନ୍ଦ୍ରତ ମମୟ ଓ ଧନ ନେଇଥିଲେ ।
 ସେମାନେ ଦୁର୍ବ୍ୟାପୀରୁ ଅନ୍ଧାର ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁ କେଉଁଟି ଦୂରେଇ
 ଦୂରେଇ ରହିଥିଲେ, ବିପଦରେ ଆସି ପାଶରେ ଟିଆହେଲେ ।

ସେମାନଙ୍କୁ ସେ ପାଶକୁ ତାଙ୍କ ନିଜର ହାତରେ ସେମାନଙ୍କ
 ହାତ ରଖି କହିଲା ‘ଭାଇ, ଯଦି ଆରବର୍ଷକୁ ଏକଠି ଦେଖାଦୃଶ
 ତାହାହେଲେ— । ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ । ବିପଦରେ ନ
 ପଡ଼ିଲେ ମଣିଷକୁ ଚିହ୍ନିଯାଏ ନାହିଁ ।’

(ପଞ୍ଚମ)

ବୋଝଂରୁ ତଳି ମାରିଲା ଦୂରରେ ତାକ୍ରରଖାନା । ଏତେ
 ଦୂରକୁ ଯାଇ ଘନ ଘନ ସଂଖ୍ୟାଲିଖା ବ୍ୟସନାକ ପଥରେ ସମ୍ଭବ
 ହେବନାହିଁ । ମନଟା ଭାର ଅତୁର ଅ ହେଲେ କାହାକୁ ତକେଇ

ଟିକିଏ ପଡ଼ା କି ପରାଣ କଥା ପରୁବୋ ବି ମେନନ୍ ପଟରେ ଅଛ ମନ୍ଦୁବ ହେବ ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ ସବୁଅଡ଼ୁ ଛୁଟି ।

ଅସୀମ ଘେନି ନେଇ ମେନନ୍ ଭାବୁରଜାନାରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅଣ୍ଟା କରଦେଲା । ସାଂଘତକ ଟାଉଣ୍ଟ ଏଡ଼ୁ ହେଲେ । ଏ ପ୍ରକାରର ଟାଉଣ୍ଟ ଏଡ଼ୁ ଛାପୁ ମଣିଷକୁ ହୁଏନାହିଁ । ଠେକୁଆକୁ ହୁଏ ବୋଲି ବହୁରେ ଲେଖାଅଛି । କେମିତି ବୋଉଁ ପିଲର ଏପ୍ରକାର ରୋଗ ହେଲା କେହି ଠିକଣା କରି ପାରୁନଥିଲେ ।

ଢେଙ୍କୁ ଜଣାପଡ଼ିଲା ଯେ ମେନନ୍‌ଟାରୁ ଠେକୁଆ ହୁଅକୁ କୋଟ ପକେଟରେ ରଖୁଥିଲେ ଓ ମଣିଷ ଭିତରେ ଗଣ୍ଡି ଶୋଇଥିଲେ । ଠେକୁଆଟା ଜରରେ ମରୁଥିଲା । ତାହାର ଭିନ୍ନ ଦିନ ପରେ ଜର ହେଉଛି । ତାହାହେଲେ ମେନନ୍ ଅଉ ବୋଧହୁଏ ବଞ୍ଚିବେ ନାହିଁ ।

ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କର ମୁହଁ ଶୁଖିଯାଏ । ମେନନ୍‌ର ବଚ୍ଛଣା ପାଖରେ ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି । ମେନନ୍‌ର ଦେହ ଶୁଖି ଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଦେହରେ ଅସୀମ ଶକ୍ତି ଥିଲା । ମନରେ ବି ସେହିପ୍ରକାରର ଚଳ ଥିଲା । ସେ ଅତେ ଦେଉନାହିଁ । ସେଇଟା ବି ଡାକ୍ତରଙ୍କୁ ଅଣ୍ଟା ଲାଗେ । ସେତକ ଅଣା ଥାଏ, କାଳେ ମେନନ୍ ଭଲ ହୋଇପାରେ । ତେବେ ଅଣା କମ୍ ।

ସାଙ୍ଗଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସେହି ରୋଗରେ ବି ମେନନ୍‌ର ମୁହଁରେ ହସ ଖେଳିଯାଏ । ‘ଅସିଲ ଭାବ ! ଚଞ୍ଚଳ ଫେରିଯାଅ । ପଢ଼ିବ । ପରାଣ ଅଉ ପଦର ଦିନ ରହିଲା । ମୁଁ ଭଲ ହେଇଗଲେ ବି ଏଥର ପରାଣ ଦେଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ଦିନକୁ ଦିନ ବେଶୀ ଦୁର୍ବଳ ଲାଗୁଛି । ମନରେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଦୁଃଖିନ୍ଦ୍ରା ଅସୁଛି ।’ ଅଉ ପରୁବେ, କିଏ ସବୁ କେତେ ଘଣ୍ଟା କରି ପଢୁଛନ୍ତି । ସାଙ୍ଗମାନଙ୍କ ମନରେ ଅଣା ଅସେ ଯେ ବୋଧହୁଏ ମେନନ୍ ବଞ୍ଚିଯିବ ।

ତଳି ମାରିଲ ଦୂରରେ ବୋଉଁ । ଅସିବାକୁ ଘଣ୍ଟାଏ ଲାଗିଲା ।
 ଫେରିବାକୁ ଘଣ୍ଟାଏ । ନ ଅସିଲେ ମେନନ୍ କ'ଣ ଭାବିବ ? ଅସିଲେ
 ପଶା ପାଶା ରାଗ । ମେନନ୍ ସେସବୁ ବୁଝେ । ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝେଇ
 କହେ—‘ମୋର ଦେହ ଭଲ ହେବ ତାହାର ସମୟରେ । ସମସ୍ତେ
 ଅସିଲେ କିଛି ଭଲ ହେବ ନାହିଁ । ତମର ତମେ ପଡ଼ । ପାଞ୍ଚ ଛ’
 ଦିନରେ ଥରେ ଅସିବ ।……ଯାଅ……ନମସ୍କାର ।’

ଠିଆହୋଇ ରହିଲେ କି ଅଟକି ରହିଲେ ସେ ବିରକ୍ତ ହୁଏ ।
 ‘ଯାଅ ଭାଉ, ଯାଅ । ତମେମାନେ ବେଶି ବୋଲ ଅଟକି ଗଲେ ମତେ
 ଯନ୍ତ୍ରଣା ହେବୁଛି ।’

ବ୍ୟୁମାନେ ଫେରିଯାନ୍ତି । ଫେରିଗଲାବେଳେ ଅପଣା ଭିତରେ
 କଥା ହୁଅନ୍ତି । ମେନନ୍ ପଥ ହୁଡ଼ିତ ଥିବା ଘେବ ବଡ଼ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ।

(ଖୋଲ)

ସାଂଘାତିକ ଟାଉଣସ୍‌ପର୍ଜ୍ଜୁ ଜରରେ ଶୋଇ ମେନନ୍ ତାହାର
 ନିଜର ମେସ୍ତ କଥା ବୁଝୁଥିଲା । ଭରକୁ ଚିଠି ଲେଖିଦିଏ ପ୍ରାୟ
 ପ୍ରତିଦିନ ସେ ସେ ଭଲ ଅଛି ଓ ପଶା ପାଶା ପାଇଁ ପଡ଼ାପଡ଼ି କରୁଛି ।
 ବାପା ମା କିଆଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବେ ? ହେଲେ ବି କ’ଣ କର-
 ପାରିବେ ?

ମେନନ୍‌ର ଦରକାର ହେଲେ ଲେମ୍ବୁ କିଣାହୁଏ । ମେନନ୍
 ନିଜର ମୁଣ୍ଡତଳୁ ପଇସା ଦିଏ । ସେମାନେ ଥରକେ ‘ଦ’ ଅଫିସର
 ତଳର ଲେମ୍ବୁ ଆଣି ଚଢ଼େଇ ଦିଅନ୍ତି । ଟିକିଏ ନରମ ହୋଇ
 ଅସିଲେ ମେନନ୍‌କୁ ଖାଇବାକୁ ମନା କରନ୍ତି । ନିଜେ ନେଇଯାନ୍ତି
 ଭରକୁ । ମେନନ୍ ହସି ନୂଆ ଲେମ୍ବୁ ପାଇଁ ପଇସା ଦିଏ । କିଛି
 ଲହେ ନାହିଁ ।

ବରଷ ଦରକାର ହେଲେ କି କୌଣସି ପ୍ରକାରର ବିଷେଷ ଔଷଧ ଦରକାର ହେଲେ ନିଜର ଚିକ୍ତା ଓ ଛୁଇଁ ଅନୁସାରେ ସେମାନେ ଟଙ୍କା ନେଇ ଯାଆନ୍ତି । ମେନନ୍ ଧୀର ରହେ ।

ବନ୍ଧୁମାନେ ବୋଉଂରେ କଥା ହୁଅନ୍ତି । ପରୀକ୍ଷା ଯାହା ହେଉ ନ ହେଉ, ନ ଗଲେ ଅନ୍ୟାୟ ହେବ । ମେନନ୍ କ'ଣ ଭାବିବ ମନରେ ? ବୁଲି ଆସନ୍ତି ଡାକ୍ତରଖାନା ।

ମେନନ୍‌ର ସେହି ଗୋଟିଏ କଥା । ପରୀକ୍ଷା ଆଉ ରହୁଛି ନାହିଁ । ଅପ୍ରେଲ ଡିଭିସିରେ ପରୀକ୍ଷା—ନା ? —ହଁ ।

ରହୁଯାଇ କହିଲେ ‘ଅପ୍ରେଲ ଡିଭିସିରେ ଏଥର ପରୀକ୍ଷା ପଡ଼ିବାରୁ ମତେ ଜର ହେଲା । ଅପ୍ରେଲ ଡିଭିସିରେ ତାହାର ସାଥୀକୁ ବାପାଙ୍କର ଶ୍ରାବ୍ଧ ପଡ଼େ । ଲେକର୍ସ ସେହି ଅପ୍ରେଲ ଡିଭିସିରେ ତାହାର ଜଣେ ଦାଦା ହଠାତ୍ ମରୁଥିଲେ ଟାଟାନରେ । ଏ ବର୍ଷର ପରୀକ୍ଷାଟା ପଡ଼ିଲା ଯେହି ଅପ୍ରେଲ ଡିଭିସିରେ ।

ବନ୍ଧୁ ଜଣେ ତାହାକୁ ବୁଝାଇଲେ, ସେହରୁ ବାନ୍ଧେକଥା । ମେନନ୍ ହଜିବାଦି କଲେ । ‘ହଁ ପରୀକ୍ଷାଟା ଗଲା—ଯାଉ । ମଣିଷ ତ ବୁଲିଯାଉଛି । ନାହିଁ—ଖାଲି କହୁଥିଲି ଯେ ଅପ୍ରେଲ ଡିଭିସିଟା ଆମ ଘରେ ମୋଟେ ଶୁଭ ଦିନ ନାହିଁ ।’

ଫେବ୍ରୁଆରୀରେ ସେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଭାଙ୍ଗି କରଦେଲା ଯେମିତି ଘରକୁ ସେମାନେ ମେନନ୍ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଅଛି ବୋଲି ନ ଲେଖନ୍ତି । ସେହି ବେଳେ ପାଇଲେ ବାପା ମା ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ । ତାହାର ଦାଦା ଓଫିସ୍‌ଆର ମେଡିକାଲ କଲେଜରେ ଅଛନ୍ତି । ସେ ବା ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ । କିନ୍ତୁ ଲଭ ହେବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଚାହିଦା ଚଳିବାରେ ବଡ଼ ଅସୁବିଧା ହେବ । ମୁଁ ଭଲ ହୋଇଯିବି ଯେ—

(ସତର)

ସେହିଦିନ ଗଛରୁ ମେନନ୍‌ର ଚେତା ବୁଡ଼ିଲା । ଦୁଇ ଦିନ ତାହାର ଅବସ୍ଥା ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଶଙ୍କାର କାରଣ ହେଲା । ତାଙ୍କର ମେନନ୍‌ ଘରକୁ ଟେଲିଗ୍ରାମ୍ ପଠାଇଲେ କେନ୍ଦ୍ର ନିକଟ ଲୋକଙ୍କୁ ଅସିବା ପାଇଁ ।

ବୋଉଂରେ ଖବର ପହଞ୍ଚିଲା । ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ପିଲା ଚାଲିଲେ । ଦେହରେ ମେନନ୍‌ ବାବୁଙ୍କର ତେଲ କି ସାବୁନ କିମ୍ବା ଖେଜି ରହିଛି । କିଏ କେତେ ପ୍ରକାରର ଅମୋଦ, ଅନନ୍ଦ ପାଇଛନ୍ତି । ମେନନ୍‌ ବାବୁ ଦେହ ଏତେ ଖରାପ ହୋଇଛି । ତାଙ୍କର ମତି ଯେ ଭାଗ୍ୟ ଭଲ ଥିଲେ ସେ ବଞ୍ଚିବ ।.....ଚେତା ବୁଡ଼ିଗଲାଣି ।

ତାହାର ଅଚେତ୍ ଦେହକୁ ପିନ୍ଧିମାନେ, ସାଙ୍ଗ-ସାଥୀମାନେ ଦେଖି ଠିଅହୋଇ ରହିନ୍ତି । ଶ୍ବାସନଳୀରେ କ'ଣ ଗୋଳମାଳ ହୋଇଛି । ନିଶ୍ବାସ ପ୍ରଶ୍ବାସ ନେଲେ ମେନନ୍‌ର ଦେହ ଗୋଟାଏ ବକଟ ପ୍ରକାରରେ ଥର ଝଟୁଛି । ଦେଖିଲେ ଜଣାଯାଉଛି ଯେମିତି ସେ ଭାରି କଷ୍ଟ ପାଇଛି ।

ବନ୍ଧୁମାନେ ଦୁଃଖିତ ହୋଇ ଭାବନ୍ତି ଅସିଥିଲେ ସେ ମେନନ୍‌ ଜାଣିଲା ନାହିଁ । ଯଦି ଅଜ୍ଞ ଚେତା ନ ଫେରେ ତାହାହେଲେ ହୁଏତ ତାହାର ମନରେ ଟିକିଏ ଅଭିମାନ ରହିଗଲା । ଅଗରୁ ଅସିଥିଲେ ଶେରୀକୁ ତାହାର ଶେଷ ସ୍ବେଚ୍ଛାରେ ଟିକିଏ ହେଲେ ଅଶ୍ବାସନା ମିଳି-ଆଲା—

(ଅଠର)

ଟେଲିଗ୍ରାମ୍ ପାଇ ତାହାର ବାପା ମା ଅସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ମେନନ୍‌ର ମରବାର ଦୁଇଦିନ ଅଗରୁ ମେନନ୍‌କୁ ଦେଖିବେ କି

ନାହିଁ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଦୁଃସହ ଭଲଣା ଭିତରେ ଅସି ପଡ଼ୁଥିଲେ । ମା'ଟି ପାଖରେ ଥାଏ ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ପାଇଁ ଅସିଥିଲା ଦୂରରୁ ଜାଣିବା-
 ଶାଳାରେ ପୁଅକୁ ଦେଖିବା ପାଇଁ । ତାହାର ବାଟଯାତ ସେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କୁ
 ଡାକିଛନ୍ତି ନିଜର ଅଲୋଡ଼ା ଜୀବନକୁ ବଦଳିଦେଇ ପୁଅକୁ ନିଜର
 ଘରକୁ ଫେରିବା ଦେବାକୁ । ନିଜର ଘର କରିବାର ଯାହା
 ଥିଲା ସେ ସେଇଯାଇଛି । ପୁଅଟି ଏକା ବାକି ରହୁଛି । ସେଇଟି
 ଚନ୍ଦ୍ରଥାଉ—ମା' ବୋଲି ଜଣେ ଥିଲା ବୋଲି କାହାକୁ ପଚାରିଲେ
 କହିବ ।

ନବୋଦୟର ସୂଚକ ବଡ଼ ବରଷ । ମଣିଷ ଯେଉଁମାନଙ୍କ କଥା
 ଅତି ଆଦୁଳ ହୋଇ ଭାବୁଥାଏ, ମରବା ଆଗରୁ ସ୍ଵପ୍ନରେ କଲ୍ପନାରେ
 ଯାହା ଦେଖିବାର ଦେଖୁନା କାହିଁକି ରକ୍ତମାଂସରେ ବି ଅରକ ପାଇଁ
 ଦେଖିବା ସୁବିଧା ପାଏ ।

ବାପ ମା ପଡ଼ୁଥିବାର ଅଳ୍ପସମୟ ପରେ ମେନନ୍‌ର ପ୍ରଥମ
 ଚେତା ଆସିଲା ତିନିଦିନର ଅଚେତ ଅବସ୍ଥା ପରେ । ପାଖରେ ମା'
 ଠିଆ ହୋଇଛି । ଆଖିରୁ ଦୁଇଟା ପାଣି ଚଢ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ସେହି ଦେଉଳ
 ଲୁହରେ ଈଶ୍ଵରଙ୍କ ପାଖରେ ତାହାର ନିଷ୍ଠୁଳ ନିବେଦନ ଜଣାଇ
 ଯାଉଛି । ପୁଅ ବଞ୍ଚିଛି । ଦୟାମୟ ତାହାର ପ୍ରଥମ କାମନା ପୂରଣ
 କଲେ । ପୁଅକୁ ବଞ୍ଚେଇ ରଖିପାରିଲେ ଶେଷ ଜଣାଣି ଶୁଣାହେଲା
 ବୋଲି ଜାଣିବ ।

ମେନନ୍‌ ଆଖି ଆଗରେ ମା'କୁ ଠିଆ ହେବାର ଦେଖି ଖୁସି
 ହେଲା । ପରେ ବିରକ୍ତ ମିଶା ଗୁହାଣିରେ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥିବା
 ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲା । ବୋଧହୁଏ କହୁବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲେ
 ଯେ ତାହାର ଇଚ୍ଛା ବିରୁଦ୍ଧରେ ବାପାମାଆଙ୍କୁ ଡାକିବା ଭୁଲ
 ହୋଇଛି ।

କଥା କହିପାରୁ ନାହିଁ । ସଂସାରକୁ ଅସିଲବେଳେ କୁଆଁ କୁଆଁ
କରି ମା'କୁ ଜଣେଇ ଦେଇଥିଲା ସେ ଜାଣିଛି । ସେହି ଜାଅନ୍ତା
ଅବସ୍ଥାରେ ବି ସେ ଦିନ ସେ ପଦେ କଥା କହିପାରିଲା ନାହିଁ ।
ସୁଦର ଅଳ୍ପ ମୋଡ଼ିବ ନିଷ୍ପ୍ରାୟ ହୋଇ ଅସୁଥିଲା । ସେତିକିରେ ମା'କୁ
ଗୁଡ଼ି ରହିଲା । ମା' ଦୁଃଖିଲେ ମୁହଁ ପାଖରୁ ।

ପୁଣି ଅଚେତ ହୋଇଗଲା ।

(ଉଣେଇଶ)

ସେଥି ଭିତରେ ତାହାର ଦାଦି ଅସି ପଡ଼ୁଥିଲେ । ସେ ଜଣେ
ନାମଜାଦା ଭାବୁର । କେତେ ରୋଗୀଙ୍କୁ ସେ ମରଣ ମୁହଁରୁ
ସଂସାରର ଅଲ୍ପଥ ପବନକୁ ଟାଣି ଆଣିଛନ୍ତି । ସେ ଅସିଥିଲେ ତାଙ୍କର
ପିଲା ମେନନ୍‌କୁ ଫେରାର ଆଣିବେ । ଦେଖି ଜାଣିଲେ ଯେ
ମେନନ୍ ଶେଷ ଦେଖାପାଇଁ ଅସିଛନ୍ତି । ତାହାକୁ ମଣିଷ ଅଟ
ଫେରାର ପାଇବ ନାହିଁ ।

ତହିଁଆର ଦିନ ସକାଳ । ମେନନ୍ ଜୀବନର ଶେଷ ସକାଳ ।
ତାହାର ଯୌବନରୁ ଶରୀରଟି ନର୍ମ ଯାଇଥିଲା । ଭ୍ରାନ୍ତିର ସେହି-
ଦିନ । ସେଦିନ ଅଫ୍ରେଲ ୩୦ । ସେଦିନ ତାହାର ଶେଷ ପରୀକ୍ଷା
ପୁନର୍ବିଧି କଲେଜରେ ଅରମ୍ଭ ହେବ ।

ମେନନ୍‌ର ଚେତା ଫେରିଲା । ହାତ ଗୋଡ଼ ହଲାଇଲା, ଠାରେ
କହିଲା ଶକ୍ତି ବାଗଜପାଇଁ । ଶାଢ଼ୀ ଉପରେ ନଡ଼ି କବ୍‌ରେ ବନ୍ଧା-
କେଡ଼ା କରି ଲେଖିଲା ‘ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦାୟ—ବିଦାୟ’ ଶାଢ଼ୀଗୁଡ଼ି
ହାତରୁ ଖସିପଡ଼ିଲା । ପୁଣି ଅଚେତ ହୋଇଗଲା ।

ମା'ର ଘେରୁ ଶୁଣିଆସିଲା । କାଳେ ରୋଗୀ ଅଦାତ ପାଇବ
ଓ ସେହି ଅଦାତରେ ଅଧିକାଂଶ ଘଣ୍ଟାଏ ଅଛୁ ତାହାର ଜୀବନ
ଦାୟ । ଲିଭିଯିବ ବୋଲି ଆଶା କରି ତାହାର ମା'କୁ ବସାକୁ

ପଠାଇଦେଲେ । ଭଗବାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଯାହା କିଛି ହେବାକୁ ଥିବ ହେବ ।

କିଛି ସମୟପରେ ପୁଣି ସମସ୍ତେ ବସୁରକଲେ ମା'କୁ ଚକେଇ ଅଣିବ ପାଇଁ । କାଳେ ରୋଗୀ ତାହାର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ମା'କୁ ଖୋଜିବ । ସେତେବେଳେ ଦେଖା ନ ପାରିଲେ ସେ ମରିବା ଅଗରୁ ଅତି ଅସମ୍ଭବ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଇବ । ଶରୀର ହେଉ ନ ହେଉ ମା' ଫେରିଆସୁ ।

ମା' ପୁଣି ଆସିଲା । ପ୍ରୟ ସାତେଦଶଟାରେ ମେନନ୍ ଆସି ଖୋଲିଲା । ଘଣ୍ଟାରେ କେତେ କାଳରୁ ଜାଣିବାକୁ ଠାରିଲା । ଝିଅରେ ବଦାସ ଭାବ । ଅତି କାହାରକୁ ଯେମିତି ଖୋଜୁନାହିଁ । ମା, ବାପା, ଦାଦା, ଭାଇ, ନାତି ଅତି ସମସ୍ତେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । କାହାର ଦୃଷ୍ଟି ବାଗାଙ୍କର ହାତଘଡ଼ିଆଡ଼େ ।

ଘଡ଼ିଘଣ୍ଟା ସାତେଦଶଟାକୁ ଟିକିଏ ଟପିଗଲା । ପାଞ୍ଚମିନିଟ୍ ଅଧିକ ହୋଇଛି ମେନନ୍ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଚାଲିଗଲା ।

ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେହି ପରୀକ୍ଷା କଥା ହେଉଥିଲା । ସାତେଦଶଟା ବାଜିଲାଣି—ପରୀକ୍ଷା ଅରମ୍ଭ ହୋଇଥିବ । ମେନନ୍ ପ୍ରାଣ ବୋଲିପାରିଲା ନାହିଁ ।

(କୋଡ଼ିଏ)

ପରୀକ୍ଷାସାର ସଫଳା ପାଞ୍ଚଟାବେଳେ ବ୍ୟୁତୀକ୍ଷିତ । ସେତେବେଳକୁ ମେନନ୍ ତଥା ମନେପକାଇ ବୋଲି ନାହିଁ । ତହିଁପରେ ପୁଣି ପରୀକ୍ଷା ବଢ଼ି ନାହିଁ ।

ପରାସାର ପଟୁଆର ଗଢ଼ିଗୁଲିଲ । ମେନନ୍ ସେଥୁରୁ ଚଢ଼ି-
 ଥାଇଛି । ପିଲମାନେ ଯେ ଯାହାର ବିମାନ ନେଇ ଚାଲିଗଲେ
 ବାପା ମା ତାଙ୍କ ଦେଶ ଛୋଟନକୁ ଫେରିଗଲେ ପୁଅଟିକୁ ବିଦେଶ
 ମରାଣ୍ଡର ମାଟିକୁ ଫେରିବ ଦେଇ ।
